

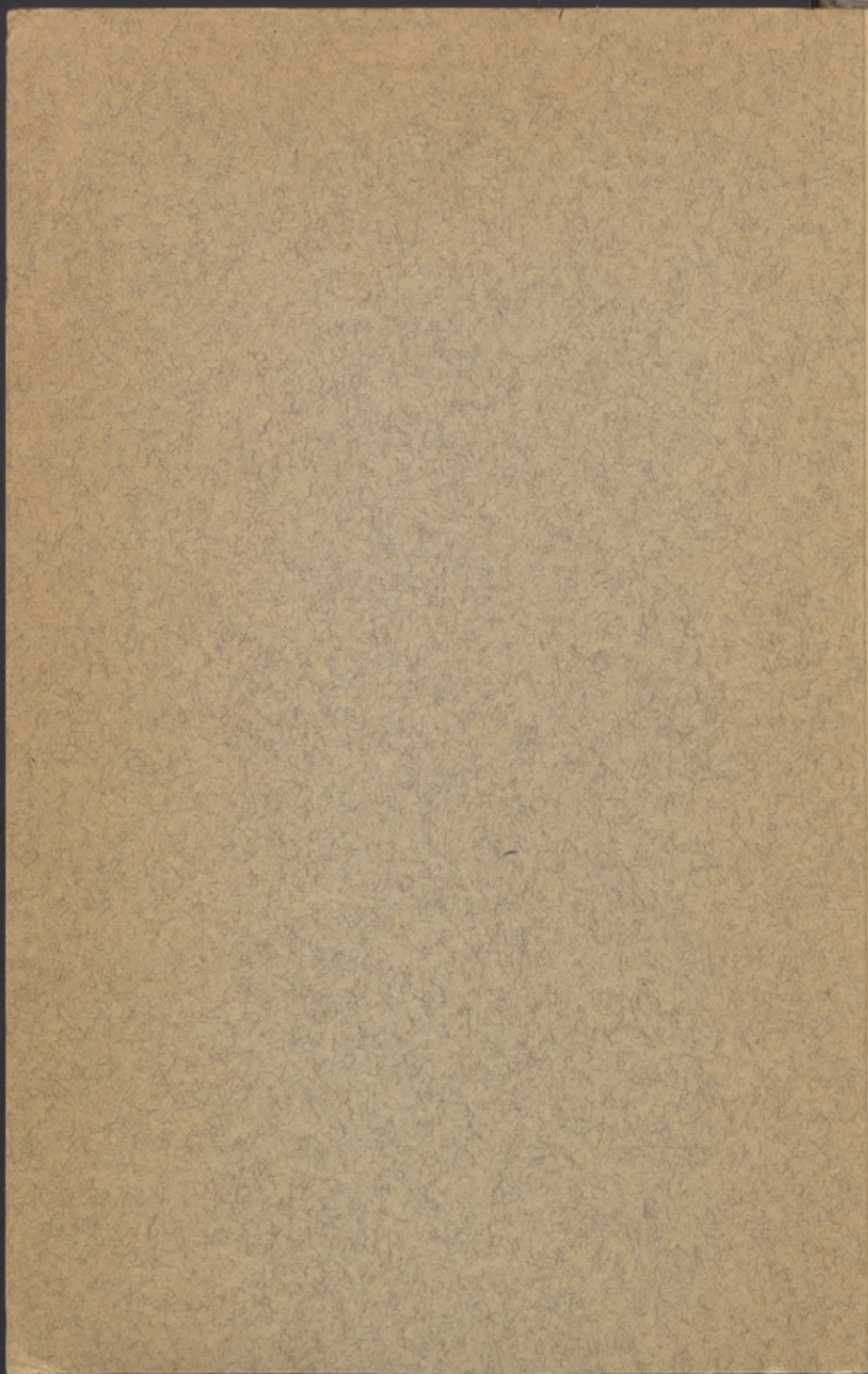
Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Litt.
No.

Litt.
Sw.

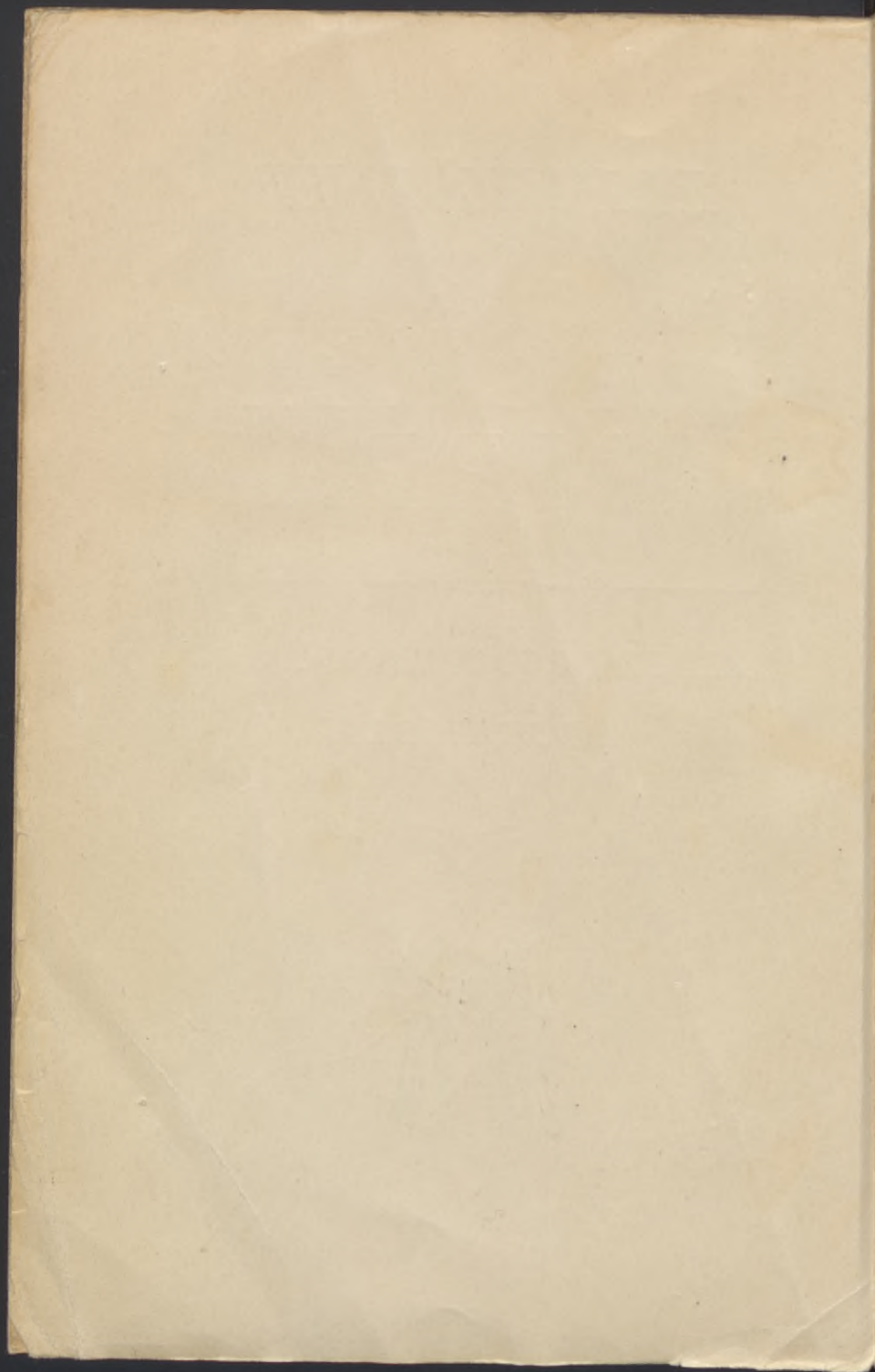
ELIN WÄGNER

NYCKEL-
KNIPPAN

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

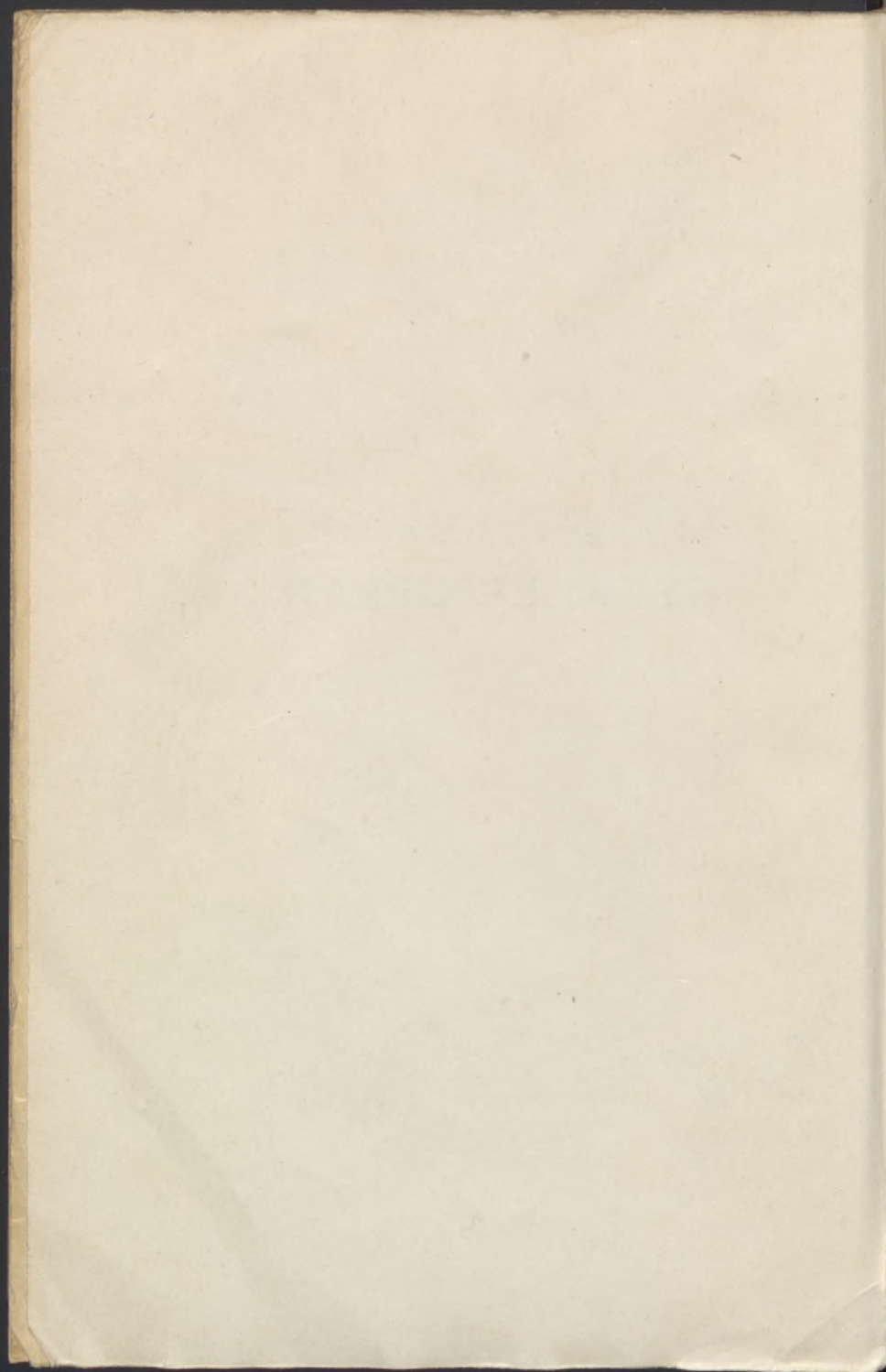
STOCKHOLM

ELIN WÄGNER
NYCKELKNIPPAN

*10. 43
1158

NYCKELKNIPPAN

AV

ELIN WÄGNER

STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

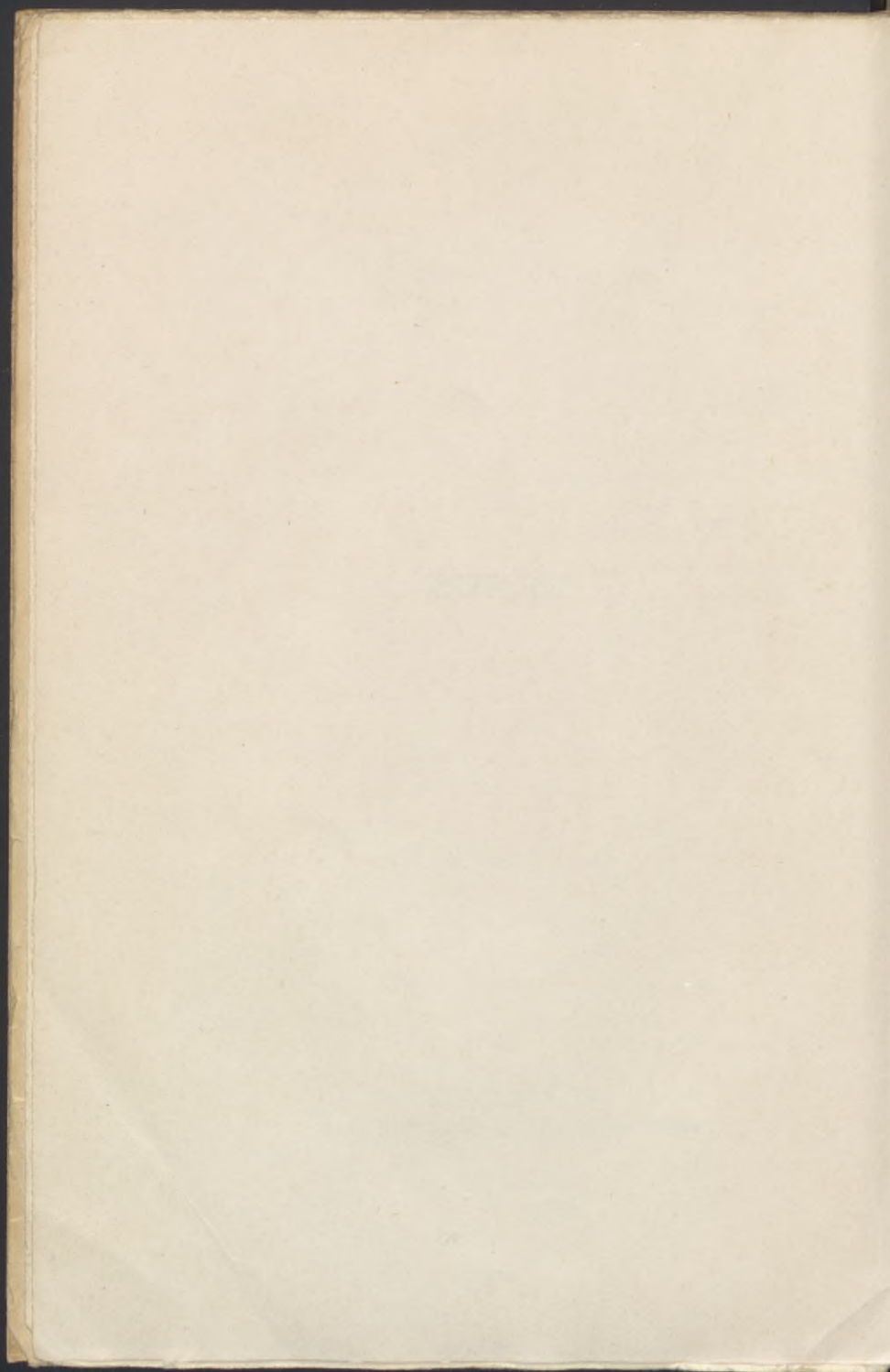

LITENHÄLLARNA

STOCKHOLM
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1921

VENUS

Flodtiden begynte, och vinden låg därtill in från Atlanten, ovanligt fredlig och mild, dock. De långa, gröna vågorna, som störtade in över falaisen lika spann av starka springare, hade något oemotståndligt segerstolt i sin kraft, även när de efter varje ansats föllo tillbaka. Det såg man nog på dem, att de med nästa språng skulle nå ett gott stycke högre in på land.

Uppe på den gröna ängen, strax invid stupet, där Frankrike så brått tar slut och faller tvärt ner mot havet, sutto en ung flicka, klädd i svensk studentmössa, och en medelålders man, mörk, med ett lätt drag av jude. Han pratade livligt, med gester och skrattade men utan glädje, hon satt mestadels tyst och hörde på, händerna lekte med en kedja av svarta kulor, som hon bar på sin snövita dräkt.

Under dem var sandstensklippan urgröpt av havet, och jorden skalv oavlåtligt. Denna skälvning, detta dån av det mäktiga vattnet var som ett upprört ackompanjemang till deras samtal och meddelade sig åt hans nerver. Han undrade själv över att han kunnat sitta och tala som han gjort till denna nästan onaturligt oskrynkade och fläckfria unga stu-

dentska, som han inte sett sen hennes barndom, då han kom i hemmet som den äldre systemens snart avskedade fästman. Vad var det nu också för idé av honom att förvirra henne med sin cyniska jargong, då han såg hur hon reagerade? Det var minnsann inte hennes intelligens han ville förvirra, det var hennes unga sinnen. Nu hade han fått luft för sin elakhet, nu var han beredd att tala med henne om hur förtjusande hon var, hur hon intagit honom. Men det var kanske inte rätta ögonblicket. Så ägnade han sig åt att betrakta henne och oemotståndligt drogs han närmare. Hela hans hållning uttryckte en sådan intensiv längtan och begäran, att två skarpögda damer, som gingo vägen förbi neråt stranden, tyckte sig märka det.

— En flirt! sade den ena. — En kärleksaffär, svarade den andra. — Låt oss hoppas! — Hoppas? jag vet inte. Jag skulle hellre vilja ta hand om flickan. — Försök ta hand om floden där, när den kommer. — Floden den finge nog komma, om man kunde ta hand om ebben.

Vid kedjan, som den unga flickan bar, var fäst ett kors av silver. Detta höll hon nu inne i handen och betraktade.

— Känner farbror Knut igen det? frågade hon plötsligt.

— Om Agnes säger farbror Knut, säger jag lillan. Var det — Annas?

— Ja, hon gav mig det en kväll innan hon dog. Ett kors.

— Du skulle inte gräva ner dig i detta.

Det var ju förfärligt sorgligt med Anna, som dött så oförtänt av farsoten i sina bästa år, från framgång och en lysande bana. Men det hjälptes nu inte med att lilla Agnes satt här och grubblade en så vacker sommardag. Medan han ännu sökte övergång till gladare ämnen, fortsatte Agnes: — Hon talade om Knut, innan hon dog.

— Om mig! Nu var han upprörd. Så hade han då en ömtålig punkt, denne cyniker, som gjorde sig så kall, så hård och vass som ett svärd.

— Ja, sade flickan, hon led av att hon inte höll sitt ord till Knut.

— Ja, men ingen människa håller ju ord, lilla barn. Svek, det är något så naturligt. Har du inte märkt det. — Nej. — Sömmerskor håller ju aldrig ord, återtog han i sin förra hånfulla ton. — Men Knut! — Nå konfirmander, kungar, statsmän, fästmän, ingen håller ord. Han slog om igen. — Det gör mig ledsen, att hon skulle plåga sig under de sista dagarna för min skull. Stackars Anna.

— Jag hade nästan glömt, att hon nånsin varit förlovad med Knut, fortsatte Agnes. Hon talade aldrig om det, jo, hon kunde säga nån gång, fullkomligt ogenerad: "Det var på Knuts tid." Och nu talade hon plötsligt mest bara om Knut. Hon sade att Knut ännu i dag hade ont av detta, att hon svek. Men det är väl inte sant? Agnes tyckte, att jordens darrning steg rätt upp i hennes hjärta. Knut gifte sig ju?

— Jag vill inte vara så grym, att jag gör Anna ansvarig för mitt äktenskap.

— Så tråkigt, sade hon med en suck, ty hon hade hoppats att systemen överdrivit och förstörat i sin ångest och upphetsning. Men varför kan inte Knut vara lycklig i sitt äktenskap. Knut har bestämt inte försökt?

— Jag har verkligen bjudit till, lilla skolmester, sade han.

— Är hon inte bra då, efter det inte går?

— Jo, *hon* är alldeles utmärkt, men det är jag, som inte är det, förstår väl Agnes. Det är det som gör det till ett syndastraff att vara i hennes närhet, men det förstår inga småflickor. Tänk, att Anna sysselsatte sig med mig i det sista. Men det var väl bara medlidande?

— Nog var det medlidande, bekräftade den unga flickan och underlät att svara på frågan. Hon sade, hon begått ett slags själamord, och att hon inte kunde dö med det på sitt samvete. Hon sade att Knut och Knuts fru och barn alla var lika olyckliga, och det var hennes fel. Och Knuts besynnerliga åsikter . . .

— Tänk, om hon sagt det till mig medan hon levde.

— Det var just det, som plågade henne. Hon var nära flera gånger, hon tänkte försöka göra något, men . . . det blev aldrig av.

— Hon gick ju så upp i sin konst, sade han med den lättaste ironi.

— Ja, svarade Agnes, ja det, och så... Här hejdade hon sig. Hon kunde inte upprepa Annas ord: "Men ser du, så älskade jag ju honom alls inte mer."

Det upprörde henne så mycket att tala om allt detta, hon ville gråta. Hur ljuvligt här var! Vinden så ljum, så ren, så salt, det underbara, solbelysta havet, det mäktiga dånet. Allting var här liv, kraft. Här skulle den döda ha varit lycklig! Han ville hon skulle slå från sig, men det var för nyss allt hade hänt, för nära ännu. Mot himlens och havets skimrande fond såg hon sängen, systemen, den sjukgrå dagern, ur vågornas dån avskilde sig hennes rop: "Ack, om jag gjort det ändå! Om jag bara gått till honom och sagt: se här, var så god, här är jag! Vad hade det nu gjort, att jag inte älskade, är nu det så gräsligt viktigt, som man föreställer sig. Det hade väl fått gå. Det hade väl inte behövt bli så långt. Men då hade jag gjort gott igen mitt svek. Då hade jag haft det att minnas nu. Inte haft så orediga räkenskaper. O, Agnes, att dö med ouppgjorda affärer! Om jag bara hade lidit det allra minsta. Men jag har haft ett så härligt liv, jag har haft mitt älskade arbete och fröjden att duga till det. Jag har haft framgång, pengar, älskare att välja mellan om jag velat. Och han ett förfelat liv. Lilla syster, vad ska jag göra, vad ska jag ta mig till?"

— Vill du jag ska söka upp honom? hade då den lilla systemen svarat, förtärd av medkänsla och exalterad av dödens närhet. Ska jag söka upp

honom, hälsa honom från dig och ljuga att du älskade honom?

Men då systemen: "Du känner honom inte, vad skulle det hjälpa honom? Han vill ta i allting med händerna, även lyckan. Nej, det enda vore om du? — Vad då? — Å, det begriper du väl."

Här föll han in mitt i hennes minnen med en fråga, som kunde komma en att tro att han kunde läsa tankar. — Varför gav hon Agnes ett kors? — Å, svarade hon utan att se upp, hon hade ju just ett kors. — Anna! Med alla sina smycken! Agnes bär inte en enda av hennes ringar? — Nej, de gick till spanska sjukans offer. — Vad för något? Var det så allvarligt?

Det var väl aldrig så illa, att hon blev religiös? Han såg så ängslig ut, att Agnes måste dra på munnen. Det hade väl varit mycket bättre, tänkte hon, om Anna blivit. Så hade hon kastat sin syndaskuld på starkare skuldror än mina.

— Du grubblar för mycket, Agnes, sade han. Tänk på något annat. Det är roligt att vara utomlands. Du är ung, du är mycket intagande, allt kan hända dig.

Men hans ord endast skuro i hennes öron.

— Säg mig, bad hon, som ville tänka sin tanke till slut, innan hon övergick till annat, är det för att Knut är olycklig, som Knut vill omstörta samhället och bringa oss alla i olycka?

— Nej, min lilla flicka, sade han leende, jag vill störta er i elände av övertygelse. Av känsla för rätt-

färdighet och jämvikt. Ner med er och upp med de fattiga och förtrampade. Det har ingenting med mitt personliga öde att göra.

— Jaså, sade hon tvivlande. Anna, som var så klok, hade ju sagt: hans besynnerliga åsikter, och all skada han gör med dem, det är alltihop min skull. De är såna, det blir genast en världsåskådning. Likadant med Schopenhauer, allihop. Men nu förnekade han. Bedrog sig alltså själv. Nå, man vet inte så mycket, tänkte hon förnumstigt. Hon kom ihåg sin gordonsetter, Bianca, som en gång kommit hem med en orrhöna hon fångat självständigt i ett snår. När Bianca sen fick benen, var hon så tacksam och lycklig, att alla skrattade åt henne. Hon hade ingen aning om, att hon åt upp sin egen hönas ben.

Att hon sen träffat honom här, just här, så långt från hemlandet, vad ville det säga, vad menades? Saken förklarades så enkelt som att de bägge klippt ut samma korrespondensartikel härifrån förra sommaren. Men var det slumpen? Nej, ödet hade klippt ut den åt dem. Hon försökte först lugna sig med att han kanske inte alls skulle se åt henne. Hon var ju så olik Anna, hon var blond, då Anna var mörk, och hon var inte skådespelerska, utan astronom, matematiker. Men det var fåfängt hopp. Hon kände hur han stadigt kom henne närmare, med sina tankar, sin vilja, sin andedräkt. Och här hade hon själv så kraftigt bidragit till närmande i dag, med att börja tala om Anna, om kärlek, om olycka.

Hon kände, att fristen nu var mycket kort, och

hon såg bedrövat ner på sin vita dräkt och tänkte: ska det då bli han? Han var mycket intagande, spirituellt, passionerad och så vidare, men han var inte alls sådan hon tänkt sig den, som komma skulle. *Han* borde också varit ung — som hon. Astronom, som hon. Vetenskapsman, sportsman på en gång. Inte en man, som erfarit och lidit så mycket i sitt kärleksliv. Nej, en som aldrig älskat och aldrig hatat en kvinna förr. En för vilken allt var nytt.

— Varför går jag inte ifrån honom? För det som Anna bad mig om? För något annat? Hon såg hastigt upp, så hastigt att han blev överrumplad utan mask, förvandlad och ärlig av sin åtrå.

— Varför ser Knut så på mig?

— När man frågar, om det man vet, är det för att man tycker det är roligt, att höra sin visshet bekräftas. Det gläder mig därför, att du frågar.

— Gläd sig inte för tidigt, sade hon vredgad.

— Det gör jag aldrig. Det är jag för klok till.

— Det kan hända Knut inte vet allting, sade hon, reste sig och gick.

Mannen såg, att hon var rädd, men att hon lik-som redan väntade honom, var böjd och besegrad mot sin vilja. Mitt liv är helvete utan slut, tänkte han, men denna flicka, dessa veckor, detta rus är min rätt. Hon har kommit mig i händerna som ett hittebarn vid min dörr. För resten, jag ämnar väl inte göra henne illa . . . Venus har för henne blott varit en stjärna, jag ska visa henne den jordiska Venus. Man kan inte alltid vara nystruken och snö-

vit. Och hon skulle falla i sämre händer än mina, ja, hon hade säkert gjort det, ty varje man, som kommer till henne som erövrare, har en bundsförvant såväl som en fiende inom henne. Anna var kall, men det är inte vår lilla matematiker.

*

De hade dinerat en afton i värdshuset, som hette Hotell Ocean, dinerat på musslor och cider och var sin liten gräddost. Fast de sökte draga ut måltiden bägge, gick den fort, så som avskedsfester göra. I skymningen gingo de ner till stranden och kröpo in i en grotta, som havet grävt ut i den mjuka stenen. Havet rullade tillbaka med ett döende dån, som av en storstad, som somnar.

De hade stannat vid badorten längre än de ämnat, ännu efter det var för stormigt och för kallt för alla andra. Men nu måste han ovillkorligen resa i morgon. Det gick icke an att längre låta samhället bestå i sina synder.

De skulle alltså skiljas. Men blott för en kort tid. Det var honom icke längre möjligt efter denna månad att resa och låta henne sitta här. Eller, om *det* också varit tänkbart, var det omöjligt att låta henne ge sig ensam ut i världen, som var så full av andra män med skarpt öga för de stora möjligheter man har hos en övergiven kvinna. Han var mera förälskad i henne än han varit första dagen och förstod henne långt sämre.

Hon var inte den av invigningen i kärlekens kult förtrollade, besegrade, den av all dryck hon druckit blott än mer törstande. Hon var icke som hon bort vara, givmild och krävande, efterhängsen, rädd att släppa sitt tag.

Hon frågade icke som hon ju bort göra hundra gånger om dagen: säg, älskar, älskar du mig?

Nej, det föreföll inte som om svaret på den frågan intresserade henne så mycket. Och vad hennes eget hjärta sade, därmed teg hon, så som han trott, att endast de äldre mycket erfarna kvinnorna tego.

Endast med långa timmars och dagars mellanrum kommo deras samlivs snabba röda sekunder, då hennes väsen bröt ut i låga. Och då tänkte han alltid: nu har jag vunnit henne. Men det var icke så.

Han satt där i grottan med armen om hennes liv och gjorde upp planer för hur deras liv skulle ordnas i framtiden, han talade om hur han skulle skona henne från alla obehag, frågade om det plågade henne att ännu någon tid vara tvungen att vara hans hemligt älskade.

Flickan sade inte så mycket. Slutligen frågade hon: — Skulle du ha skilt dig ändå? — Varför vill du veta det? undvek han. — För att det är inte så nödvändigt för min skull. Jag tänker inte vara hemma i vinter. — Kan vara, sade han, men det får ju lov att vara klart, till dess du återvänder.

Det var ingen fråga i hans ton, ingen tvekan, han blott konstaterade.

— Jag begär det inte, sade hon kort, men tack i alla fall. Gör det inte för min skull.

— Vem tar du mig för? frågade han utan att minnas med vilka åsikter han begynt detta äventyr.

— Din hygglighet har du ju tillräckligt bevisat med anbudet. Om jag inte tar emot det så är det ju min sak.

— Mitt lilla barn, frågan ligger ju lyckligtvis inte på pliktens plan. Jag älskar dig. Jag älskar dig, upprepade han, mer och mer.

— Har du varit lycklig? frågade hon. Har du varit lika lycklig genom mig, som du var olycklig genom Anna?

— Jag har varit omätligt olycklig och omätligt lycklig, sade han. Man skulle tro du såge mig som ett matematiskt problem.

Ja, tänkte hon, det gör jag.

— Nå, och du, har du varit lycklig?

— Ibland, svarade hon.

Gott, han hade alltså varit omätligt lycklig. En månads lycka på bekostnad av hennes ferie, hennes ungdom, ja, hon kunde gott tillägga, fast det lät gammaldags: hennes renhet. Anna själv skulle inte kunnat bjuda mer, om ens det. Hon var försonad i sin grav där ute på Nya kyrkogården. Hon böjde sig ner, tog en handfull sand och lät den långsamt rinna bort som ur ett timglas. Slut. Men det var inte stunden att säga honom det nu, då han ännu var i eld och lågor över henne. Om han gjorde sig fri

ur sitt äktenskap av denna anledning så mycket bättre förmodligen.

Var då inte detta ett nytt svek i stället för en försoning? frågade hon sig, då han ömt drog hennes huvud intill sig. Nej, svarade hon, nej, ty där inga löften givits och fordrats, där måtte väl inte vara något svek. Hon kom mycket väl ihåg hur tyst han i början av denna historia varit i fråga om framtiden. Han hade sagt tusen vackra saker, han hade kastat all sin uppfinningsrikedom över detta problem: att göra varje timme av hennes dygn till något underbart. Men allt, allt hade gällt dessa dagar vid falaisen, först nu på det allra sista hade hon märkt en ny ton i melodien.

Men det behöver väl inte jag bry mig om, tänkte hon. Jag har verkligen gjort allt vad man kan begära och mer till.

— Vad tänker du göra i vinter? frågade hon. Fara omkring och ställa till revolutioner som vanligt?

— Jag skulle egentligen farit till Ryssland, sade han, för att se om hon blev ledsn.

Men hon sade bara: — Vad du är lycklig.

— Följ med.

— Nej, jag skall ju studera i Paris.

— Du slipper mig inte för det. Jag kommer och hälsar på dig i vinter. Nej, inte i vinter, jo då med men förr. I höst, kanske redan i oktober.

Hon svarade icke. Hon tänkte: jag stänger min dörr.

— Du älskade, sade han, som dock varit lycklig ibland, känner du vilket våld det är mot kropp och själ att skiljas nu?

Hon tänkte efter. I morgon var han borta, hon gick ensam vid falaisen, såg på stjärnorna, satt på denna bänk, gick ensam hem i mörkret. Och dagen därpå bröt hon upp, kom ensam till Paris, till ett rum, där ingen väntade en, till en natt, då ingen väntade en.

— Det är väl värst första tiden, sade hon för att lugna sig.

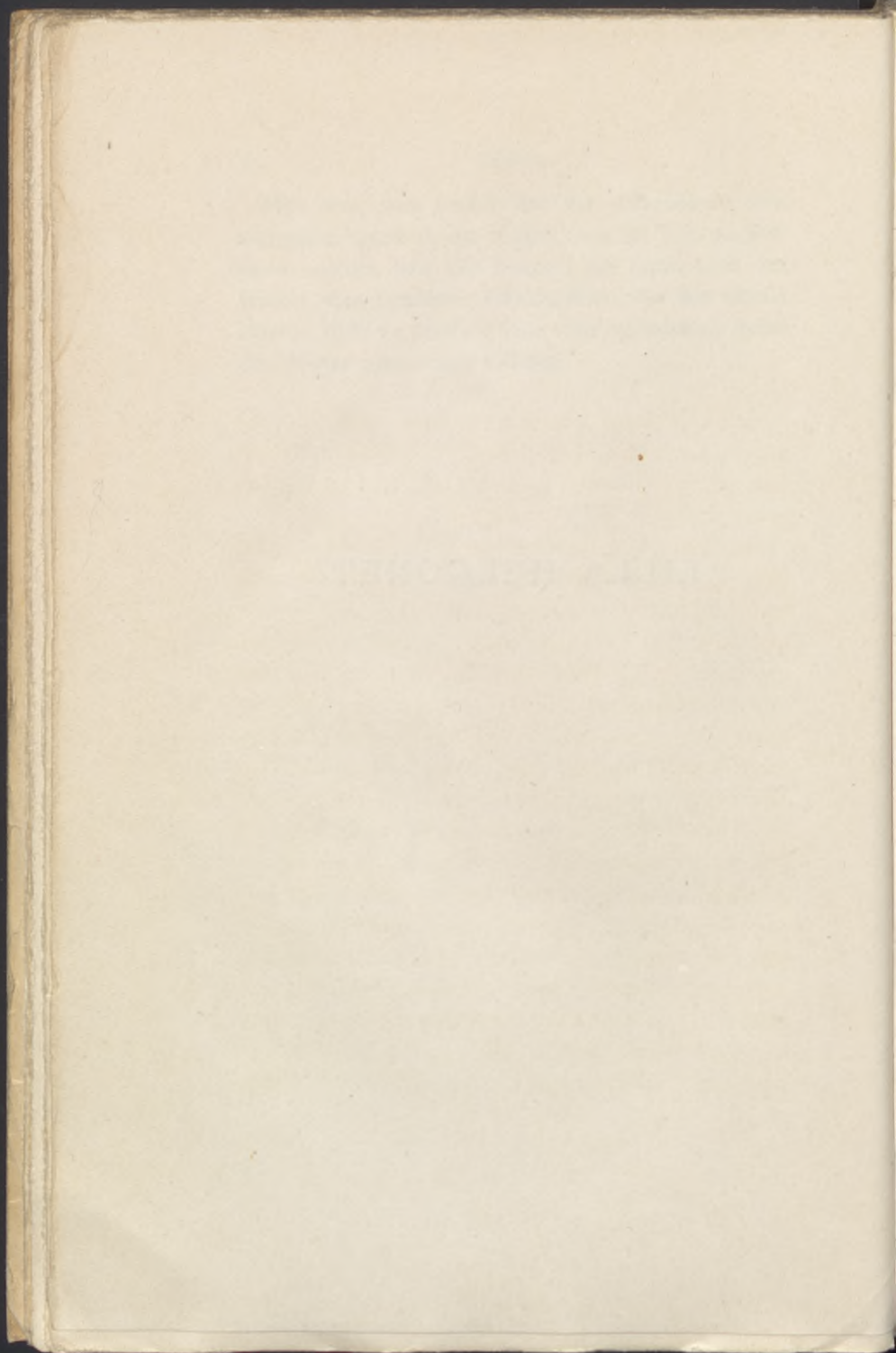
— Tro inte det, sade han. Det blir bara värre. Först är du så uppfylld av det som var, att du liksom har nog därmed. Sen smälter minnet ihop, hur du bär dig åt, och då, min älskade, då kommer längtan in.

Hon var glad att det var så mörkt, att han icke kunde se hur rädd hon blev. Ty vad han skulle ha triumferat över detta hennes allra första ögonblick av hjälplöshet! Tänk om han hade rätt, om hon icke skulle kunna sluta sin dörr, när han kom till Paris, även om hon ville! Tänk, om detta som börjat, måste fortsätta. Vad, om hon inte kunde undvara denna avskyvärda lycka, om själva råheten i denna hängivelse med kallt hjärta och heta sinnen blivit henne kär? Om nu denne man hade fått övertaget, och om det var *han*, ej hon, som bestämde hur länge deras förhållande skulle vara?

— Jag vill inte mitt öde, brast hon ut klagande, jag vill det inte.

Men han, som trodde det var skilsmässan som avpressat henne denna klagan, och att hon nu äntligen vunnits, han slöt henne i sin famn med den triumf, som betecknar höjdpunkten, där den känsla som är född av jordisk lust, vilar en sekund, innan den börjar att sjunka tillbaka.

LILLA HELGONET

— Nej absolut inte den 15, kära Valter, för då har vi jaktmiddag hemma på Furuberga för prins Åke och prinsessan Charlotte, och du kan väl begripa att jag måste vara med om den!

Dessa ord kommo ur djupet av en ottoman i den klädloge på operetteatern, varifrån en gång den fantastiskt populära operettprimadonnan Lisa Anderson behärskat sin värld. Och hon, som satt där nu, i en paus under repetitionen, var ännu en gång den stora favoriten, som efter fem år som kammarherrinnan Leopold på Furuberga åter skulle bli Lisa Anderson för en dag. Hon förstod sin gamle väns och kollegas lättförklarliga önskan att göra sin avskedsföreställning till en ekonomisk succès, men när han nu sökte beveka henne att göra Lilla Helgönet ännu en kväll utöver den hon lovat, då måste hon säga nej. Valter Bollman ville emellertid inte ge tappt. Han bad henne betänka, att det var hans sista möjlighet att skaffa sig en liten slant till ålderdomen. Hon borde inte säga nej, hon, som alltid varit så rik och god och gynnad av ödet, som icke behövt gå in i något ålderdomsfack utan fått lämna scenen

medan ännu publiken slet sitt hår av sorg däröver. Och hon skulle minnas vem det var, som drog fram henne ur statishopen när hon kom till teatern och var sjutton år! Om det bara var fråga om en middag, så skulle hon bli bjuden på en fest, långt mera strålande än den, som väntade prinsparet Åke på Furuberga.

Hon lyssnade endast till hälften på hans böner, hon var ju besluten att säga nej. Det retade henne, att hon aldrig haft en sådan här ljuvlig viloplats i logen på sin tid. Men vad hennes efterträderska i kraft av sin dygd kunde tillåta sig, det hade aldrig gått an för henne. Hon smålog, hennes blick snudade över en bukett röda rosor, som en ung man nyss lagt i hennes knä. Hennes mun öppnade sig, ögonen blevo så glittrande, läpparna så röda, att Valter Bollman trodde sig ha segrat.

— Du ger då med dig, Lisa, sade han glad.

Men med ens inträdde ett omslag. Från att ha varit Anderson², som kamraterna kallade henne, emedan hon var både född och gift Anderson, blev hon med en gång kammarherrinnan på Furuberga.

— Tack ska du ha för vänligheten, sade hon, *din* jaktmiddag bleve nog trevlig. Men du måste ju förstå, att jag numera anlägger helt andra synpunkter... Du ska vara tacksam att jag sträcker mig till *en* föreställning. Det är mera hyggligt än klokt av mig. Du känner inte provinssocietetens damer, du. Jag kände bara herrarna, när jag gifte mig, men sen dess har jag lärt mycket.

— Å, du lär ha så stark ställning sägs det, societeten ligger för dina fötter, alldeles som vi förut och kungliga är dagligt bröd för dig, svängde Valter till.

Hon lyssnade till klangen av hans röst som till ett trettioårigt eko, men utan att bevekas därav.

— Omöjligt, Valter, sade hon bestämt. Min svärmor, friherrinnan Leopold, skriver att prinsessan behagat yttra, att det skulle bli intressant att göra min bekantskap. Du vill väl inte, att jag ska vara direkt ohövlig mot hennes kunglig höghet. Och hon reste sig från sin bekväma ställning. Nu gå vi vidare i texten, sade hon.

Den gamle aktören vågade icke tillägga något vidare. Innan han hann öppna dörren för Lilla Helgonet rycktes den upp, och hans son, unge Bollman, givaren av de röda rosorna, störtade in.

— Här ska ni få höra, ropade han och kunde knappast tala för skratt, Aftonbladets middagsupplaga dementerar att ni ska sjunga på pappas recett, fru Leopold. "Ryktet om att fru Herbert Leopold skulle ånyo beträda scenen är fullständigt gripet ur luften", läste han. "Fru Leopold lämnade vid sitt giftermål definitivt scenen", etc. Tack, Aftonbladet!

— Men vem har låtit sätta in detta? frågade gamle Valter med en orolig blick på Lilla Helgonets rynkade panna och sammanpressade läppar. Det måtte väl inte vara — herr kammarherre Leopold?

— Jag gör aldrig något utan min mans tillåtelse, sade hon med en bestämd huvudskakning och märkte

inte unge Valters lilla leende. Ute i korridoren kom en annan av artisterna emot dem med Allehanda. Kan ni tänka er, ropade han, också skrattande, här står att fru Leopolds uppträdande är gripet ur luften.

— Far har gripit rosor ur luften, alldeles som de berömda medierna vid spiritistiska seanser, sade unge Valter och bugade sig för primadonnan. Hon märkte icke heller detta.

— Står det i Allehanda också? frågade hon i en kort, skarp ton, som dämpade de närvarandes munterhet.

— Ja, och det tyder på att någon har dementerat genom telegrambyrån, alldeles som regeringen brukar göra.

Hon ryckte synbart till vid denna nyhet, det var som om en misstanke vaknat.

— Ge mig min kappa, någon, sade hon kort och högdraget, vi uppskjuter repetitionen, den här saken måste klaras ut först. Och bugande för alla men utan att se på någon svepte hon genom artistingången ut på gatan.

— Det var synd, publiken som glatt sig så åt detta historiska skådespel, sade kapellmästaren.

Gamle Valter slog sig med en förtvivlad gest för pannan.

— Då är jag förlorad, sade han. Valter, mingosse, du som brukar träffa henne om kvällarna...

— — — —

Men fru Leopold lät icke träffa sig den kvällen, och tidigt påföljande morgon steg hon på tåget,

flyende undan varje förklaring med Bollman. Hon kunde inte uthärda att se misräkning och förtvivlan, det hade i alla tider varit en svaghet, som lett henne in i åtskilligt krångel. Det var inte heller roligt för henne själv att behöva uppge den kväll av triumf, som efter allt att döma väntat henne. Men herregud, vad var att göra, sedan telegrambyrån upplyst om att dementien var utsänd av hennes svärfar, gamle baronen Leo Leopold? Detta var Furubergas ultimatum, och ett 1600-talsslott kan vara värt ett mässfäll. Hon hade särskilt starkt sinne för dessa fördelar, nu sedan hon i fjorton dar bott på pensionat i Stockholm. Furuberga var en på helt annat sätt imponerande miljö att spela i för den som alltid älskat en god och stiltrogen uppsättning. Och en småsak, men icke desto mindre viktig var den artighet från leverantörer och underlydande, som föll en till om man hette Leopold på Furuberga, medan man i Stockholms butiker inte längre vara igenkänd av den yngre generationen. Charmen att vara Anderson var mycket övergående.

Hon hälsade vid stationen på trotjänaren-kusken med en förnäm dams osökta och fjärran älskvärdhet. Ingen kunde se, att hennes tankar sysslade med något så utom rollen, som en undran ifall inte under kuskmössan dolde sig en misstanke om hur det verkligen hängde ihop med dementien.

För resten ger jag tusan i vad tjänarna tänka, men vad skall Herbert säga? Han kan väl inte bli annat än rörd över, att jag lydde så snällt som en

skolflicka, trots svärfars kolossala oförskämndhet. Här behandlar man mig som om jag inte skapat mig en egen ställning i provinsen, tänkte hon vidare och undertryckte samvetets röst, som viskade till henne, att den brådstörtade hemresan var ett erkännande av att hon ingalunda gjort det.

Sammanträffandet med mannen blev dock något helt annat, än den dygdesamma hustrun hade väntat. Det dröjde först en god stund, innan hon, den bortskämda primadonnan som fordom kunde göra precis som hon ville, förstod att det var allvar med hans fräna ton. Inte ens herr Anderson, som inte var någon blyg karl, hade någonsin vågat tala ur den tonen till henne.

— Du har blivit förbannat avslagen och jolmig på senare år, sade kammarherren och talade, som om han varit gift med en champagneflaska.

Hon gick emot honom med ett leende, som avsåg att bevisa, att han hade orätt, men han retirerade bort mot den gamla franska gobelängen och stod där med händerna bakom ryggen.

— Om jag velat ha en konventionell societetsdam till hustru, så hade jag förstås tagit en äkta, fortsatte han med sin mest förnäma provinsbrytning. När jag gifte mig med dig, trots alla betänkligheter, så var det för att få lite omväxling i det tråkiga umgänget på landet, lite Anderson i den alltför aristokratiska miljön. Du hade ju visat dig hjälpa mot min spleen. Jag blev kär i dig som Lilla Helgonet, som äldre helgon är du inte lika tjusande.

— Men Herbert!

— Ja, jag måste sjunga ut för en gångs skull. Jag är länge sen led åt att se dig spela grande dam inför prosten och komministern och niga och kyssa på hand runt hela släkten och åka till kyrkan och sjunga psalmer och sy bukbindor åt Röda korset. Längre sen, men man säger inte sånt, förrän man blir arg, och nu är jag det: begriper du inte, att du gjort dig löjlig?

Detta var om något vad man kallar ett slag. Självt ansåg hon, att kammarherrinnan Leopold till Furu-berga var hennes bästa, mest konstnärligt utformade roll. Och nu, när hon började spela den verkligt fulländat, kom han, som givit henne den, och sade att den var galet lagd från grunden.

— Vad skulle jag då ha gjort? frågade hon i hjälplös förvåning.

— Du skulle ha trotsat pappas dementier. Hade du inte mitt tillstånd? Jag skulle ju komma upp och applådera dig. Är det jag som är din man eller är det pappa?

Hon undvek att svara på den frågan, fast hon nog kunde ha givit igen och sagt, att om hon gift sig för att ha trevligt, så kunde hon ha fått det på närmare håll än Furuberga. Om hon skulle säga som det var, så hade hon gift sig för att efter alla sina aristokratiska roller äntligen bli sån i verkligheten, och för att nå det målet, måste hon, det tjänade ingenting till att fördölja den saken, vara accepterad av svärföräldrarna och deras krets. De kunde annars

lätt göra Furubergas flygel till en förvisningsort och flytta ut den ur sin värld, och då vore glädjen att vara kammarherrinnan Leopold inte alls densamma. Därför hade hon underkastat sig, därför skulle hon fortfarande underkasta sig, vad än mannen tyckte.

— Adjö så länge, Herbert, sade hon med mild värdighet, nu går jag upp och gör visit hos de gamla. Hon svävade ut, och kammarherren såg efter hennes ännu ganska älvlika gestalt med ett bittert småleende. Det slog honom som en ofrånkomlig sanning, att de voro obeskrivligt naiva båda två, var i sin genre. Men hon var ju tio år äldre än han.

Inne i friherrinnans arbetsrum, så kallat, höllo de båda gamla samtidigt konselj. Nyheten om kammarherrinnans ankomst hade ännu icke nått dem. Friherrinnan satt vid fönstret med en tidning i knäet och glasögonen på näsan. Sedan kriget utbröt, hade hon tagit för vana att först läsa tidningarna, då de legat en dag på slottet, i den riktiga tanken att dagsgamla nyheter äro mindre uppskakande. Hon hade därför först nu läst notisen om fru Lisas uppträdande, som dagen förut förorsakade så många viskingar på slottet. Genast sände hon bud på baronen.

— Var det inte det, jag sa, Leo? klagade hon.

— Nej, med förlov, svarade baronen, det var det inte.

Baronen var annars friherrinnans ofelbara auktoritet, men nu vågade hon dock opponera sig.

— Men du måtte ha glömt, att det var *jag*, som från början bad dig, att vi skulle vägra att ta emot

Herberts olycksaliga fru! Tänk, om vi gjort som jag sa!

— Om *jag* gjort som du sa, kära Ernestine, svarade baronen, som tycktes vara i ett obegripligt gott lynne, så hade *du* i alla fall inte själv gjort det. Du själv hade snart börjat springa ned i flygeln och bjuda upp henne, när jag var borta, för Herberts skull. Nej, att ta emot henne, så som jag bestämde, om inte precis med öppna armar så ändå, det var enda sättet att hindra henne t. ex. från att lära upp Herbert att uppträda med henne i trapetsen. Nu ha vi dock skyddat vårt namn för de värsta missbruken, och vad dig angår, så har ju du blivit fasligt intimit med henne, Ernestine.

— Ja, jag hade verkligen på senare tider inbillat mig, att hon skulle tagit vissa intryck av vårt umgänge, och att förändringen skulle gått lite djupare. Ibland har jag nästan tyckt att hon börjat närma sig religionen. Men efter detta vet jag ju inte, vad som är äkta hos henne eller inte.

— Om det är bara det, svarade baronen med samma obegripliga lättsinniga munterhet, så kan jag säga dig det. Hos kammarherrinnan Leopold är ingenting äkta. Närma sig religionen, vad du är för ett barn ändå! 45 nu, 55, 65, det blir om tjugu år. Jag klandrar henne inte, att hon spelar, fast hon kanske gör det en liten smula för bra. Men jag klandrar henne för att hon faller ur rollen. Hon har missuppfattat den vänlighet våra grannar visat oss i hennes person såsom ägnad henne själv, och

det var förbannat korttänkt av henne. Men efter den här läxan vill jag hoppas, att hon kommer att veta sin plats.

— Du talar som om hela saken vore utklarerad, sade friherrinnan häpen.

— Det är den inte, men den är på god väg. Han tog upp gårdagens Allehanda.

— Här har du dementien. Nå, vad säger du om det?

— Vem har satt in den?

— Jag, sade baronen och ruskade som ett gammalt lejon på manen.

— Fast det var sant att hon ämnat uppträda?

— Ja, just därför.

— Vad tror du Herbert ska säga?

— Jag hoppas Herbert ska begripa, att det är en förbaskad skillnad mellan att ha en älskarinna, som firar triumfer, och en hustru. Älskarn kan vara anonym, det hör till facket, men aldrig mannen.

— Det låter på allting, som om en älskarinna många gånger har det bättre än en hustru, anmärkte plötsligt friherrinnan troskyldigt.

Baron såg med road min på sin gamla friherrinna. Han visste bättre än hon, vilket sanningskorn hon råkat hitta.

— Du ska inte fundera på saker, som du inte förstår, sade han, ungefär som om han talat till en konfirmand.

Friherrinnan lät också genast bli.

— Vad tror du hon gör, när hon får läsa demontien?

— Tar sken i vackra hand.

— Ja, men då skulle hon ju ha kommit med ett-tåget.

— Det var väl nån klänning hon skulle prova. Jag tänker hon kommer i morgon, sade baronen lugnt.

Motad på detta håll, sökte och fann friherrinnan genast en ny anledning till oro.

— Hur ska det bli, när du faller ifrån, Leo, och hon ingen har, som håller efter sig?

— Då blir hon friherrinna, ifall Herbert inte har någon annan fru, sade baronen. Det och de sextio åren, för jag lever nog i femton år till, ska väl göra något.

— Herbert skiljer sig inte, därtill är han för innerligt fäst vid henne, sade hans mor med ett på en gång stolt och beklagande tonfall.

Kammarherrinnan uppfångade den sista repliken, när hon sträckte ut handen för att skjuta undan portiären och stiga in. Den föreföll henne så komisk och rörande, att hon var nära att brista i skratt.

Dessa människor är verkligen dyrbara, tänkte hon, hur kan man bli ond på dem?

— Innerligt fäst! Det bildade umgängesspråket saknar ord för Herberts affekter i detta sammanhang, snäste baronen av friherrinnan där inne.

Fru Lisa bet sig i läppen.

— Jag spelade mot Anderson som älskare samma

dag vi delat boet, och det gick, uppmuntrade hon sig själv, och gjorde så sin entré, leende, lätt och elegant.

— För Herberts affekter i detta sammanhang, nej, se god dag, Lisa, sade baronen utan minsta skarv på meningen, det var då en överraskning.

Lisa kysste ömt sin svärmor på kinden. Baronen, som såg därpå, måste säga sig, att hon i alla fall var ett ganska märkligt fruntimmer. I den eleganta klänningen verkade hennes kropp nu som för tjugufem år sedan, på en gång yppig och slank. Passionerna eller grämelsen hade inte stämplat hennes drag. Fast huden slappnat litet och muskulaturen därunder satt sig en smula, så var första intrycket ännu det av ingenuen på omkring tjuguaåta år. En dag skulle hon bli gumma med dockblå ögon och rosig hy utan att någonsin varit medelålders.

Friherrinnan lät handfallen kyssa sig.

— Är du hemma? mumlade hon förvirrad.

— Ja, och det är så *skönt*, sade sonhustrun. Ingen fläck på jorden är som mitt kära, älskade gamla Furuberga.

— Det gläder mig att höra dig säga, sade baronen och klappade henne på axeln. Sitt ner nu och prata litet med oss gamla.

Hon gav honom en snabb sidoblick men lydde, de förde i fem minuter den mest verserade konversation, och fru Lisa började just undra, om inte prövningen snart kunde anses överstånden, då hon hörde sin mans röst utanför. En känsla av triumf

genomströmmade henne. Att han kom, måste betyda, att han blivit beskedlig.

Men, ehuru lugn och behärskad såg han alls inte beskedlig ut, när han kom in med Huvudstadsbladet sammanrullat i handen.

— God middag, pappa och mamma! Jag hoppas, att ni inte har något emot, att jag i er närvaro frågar Lisa, vad hon menar med det här?

— Fråga du, sade baronen och tog ofrivilligt ett steg framåt.

En mörk, pinsam rodnad steg sakta upp på kammarherrinnans kinder. Hon hade sina små hemligheter, vilket helt enkelt var nödvändigt för att stå ut, men om det var någon av dem, som avslöjats i Huvudstadsbladet, så kom det bra olägligt.

Hon behövde inte länge förbli i ovisshet. Herbert stack tidningen under näsan på henne, så att hon ryggade tillbaka för stanken av 1917 års trycksvärta, eller var det kanske för vad hon läste på den uppvikna sidan? Där stod, under en ingress, som hon inte vågade läsa, en dikt, kallad *Kärleksmörkret* och därunder med stora typer: Lisa Leopold.

— Är det du, som har skrivit den här smörjan eller är det inte? frågade Herbert. Jo, nog var det hon. Dagen innan hon reste, hade hon lämnat unge Valter Bollman dikten i utbyte mot rosorna och sen alldeles glömt att fordra den tillbaka. Det hade annars varit hennes avsikt att söka få den publicerad i det boulevardblad, där hon förr som Lisa Anderson placerat några erotiska dikter under signaturen

Lady Jane. Unge Valter förstod gott, att dikten borde varit ytterst anonym, och detta var hans hämnd, stackars pojke.

— Vad står på, kära Herbert, frågade friherrinnan nervöst.

— Jo, Lisa har författat en dikt, som står på tryck, svarade Herbert med ironisk tonvikt på dikt och började läsa:

K ä r l e k s m ö r k r e t .

När kriget sänkte sin svarta hand
och släckte lyktornas rad,
då blev den gode borgaren vred,
men den unge älskarn blev glad...

— Herbert, avbröt baronen, och hans blick snudade över den tillintetgjorda sonhustrun, kom ihåg att din mor är närvarande.

— Pappa har rätt, sade Herbert. Men det kan ju ha sitt intresse för föräldrarna, att fortsättningen skildrar hur tillrättalagt för erotiska kvällspromenader Stockholm blivit med sina mörka och tysta gator. Förhållandena ha gjort den fattige älskaren till den förnäma damens like (det förekommer nämligen en förnäm dam i dikten, och om man inte visste vem som menades, så ger ingressen en vink därom), emedan hon till följe av bristen på bensin och automobiläck måste gå till fots som han. I sista versen erbjuder han sig att bryta sig in efter en bärstol i Nordiska kompaniet, nej, Nordiska museet

var det visst, det skall alltid kunna uppbringas unga män, villiga att bära hem henne till Östermalm, emedan hon är så skön och lätt. Och så, kära Lisa, här har du med samma post fått dig honoraret tillsänt, femti kronor, de ha gott om pengar tydligen.

— Femti kronor är väl inte mycket för att få skandalisera namnet Leopold i en liberal tidning, fnös baronen, som tyckte, att Herbert gick hans ära för nära.

Lisa Anderson var rädd för svartsjuka män, man visste aldrig var man hade dem. Det kunde falla så lyckligt, att deras lidelse stimulerades, men hon visste också av erfarenhet, att det fanns män, som plötsligt finga en obotlig avsmak för kvinnan, de beslagit med otrohet: Jag har misstagit mig på er, adjö! Hon anade att Herbert tillhörde dem, och att han nu skulle tro, att det låg något upplevat bakom dikten. Det där om bärstolen, det påminde ju om hennes Andersonska tid. Och så stod där visst något om en trappuppgång, som var mycket mörk. Medan Herbert talade, letade hon förgäves efter en förklaring, till dess han kom till det där honoraret. Då grep hon fatt i det som en räddningsplanka.

— Kära Herbert, sade hon i en ton, som varken var för lätt eller för tragisk, sånt svänger man ju ihop för pengar, inte menar man något med det. Det är såna tider, så jag tyckte man måste försöka bidra. En krona raden, det är ju lätt förtjänt. Att

jag skrev om det mörka Stockholm, det berodde på, att tidningarna måste ha nåt aktuellt, annars tar di det inte.

Och hon såg spörjande från sonen till föräldrarna, om inte hon skulle finna ett leende i något av dessa ansikten att le emot.

— Om du ogillar, att jag skriver lite, så kan du veta, att jag genast låter bli, försökte hon vidare och gick fram till mannen. Förskräckelsen över möjligheten att gå miste om Furuberga, älgjakten och den framtida friherrinnetiteln lyste oskrymtad ur hennes ögon.

— Tro mig, bad hon och lade sina knäppta händer över hans arm, tro mig, Herbert, jag ber dig. Om det så vore mitt sista ord: jag gjorde det för honoraret.

Hon förblev orörlig som en tablå i samma ställning, med ansiktet bedjande lyft upp mot mannen. De två gamla förhöll sig tysta, modern mot all rim och reson i önskan om försoning, fadern med gryende hopp om definitiv brytning och ett nytt giftermål för Herbert med förnyelse av ätten.

På ätten tänkte dock Herbert icke alls just nu. Han såg ner i hennes ansikte, såg hur olidligt ärligt det blev under inflytande av den sanning hon nyss uttalat: jag gjorde det för honoraret. Hon visste icke själv, att hon därmed satt underskrift till hela sitt liv. Denna kärlekens och lättsinnets illusoriska tolk visste icke av andra motiv än honoraret.

Hon är bara maskerad som kvinna och gör

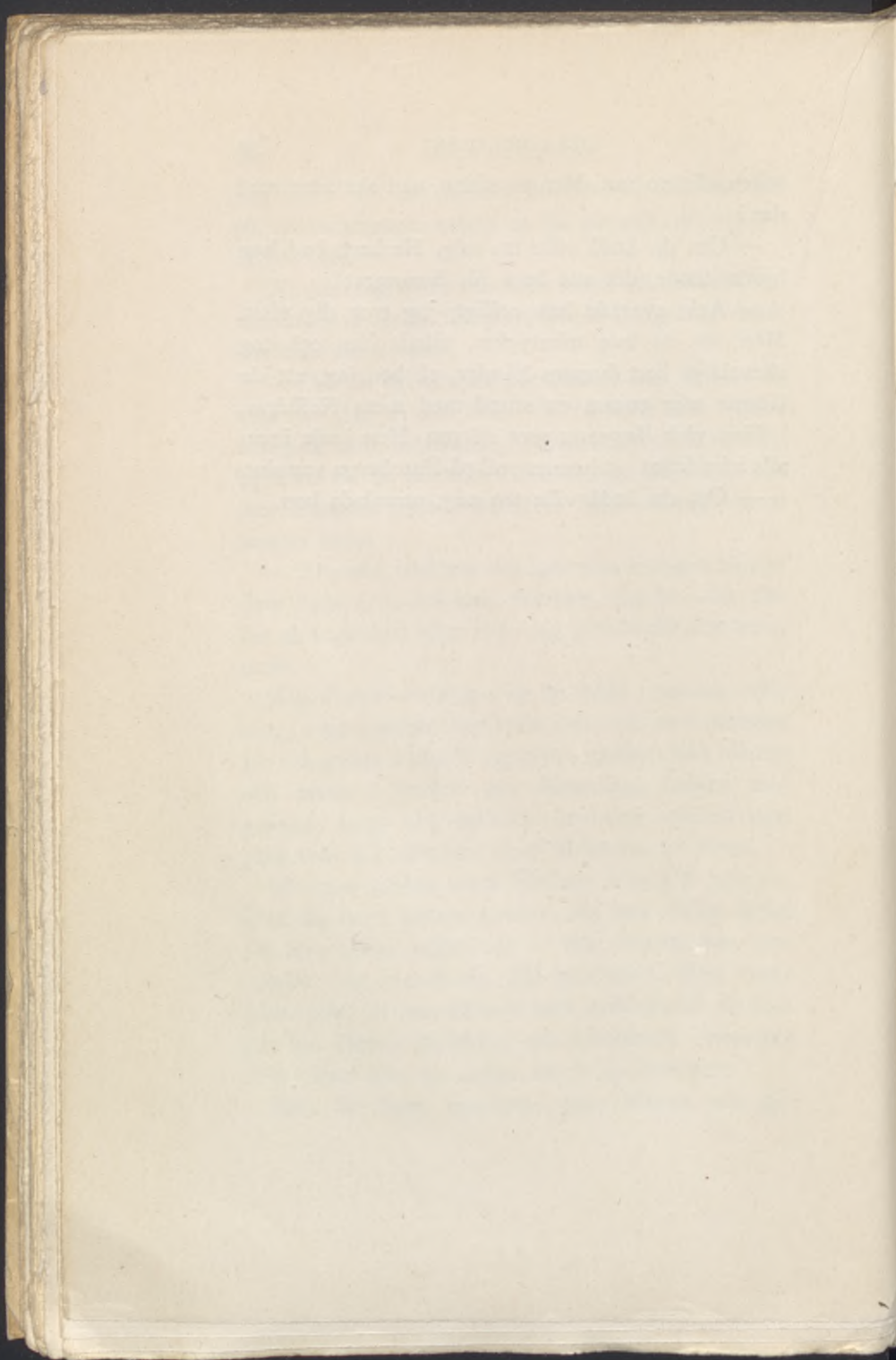
rollen, tänkte han. Men en sådan, vad ska man med den?

— Om du ändå ville tro mig, Herbert, bad hon hjärtslitande, det var bara för honoraret!

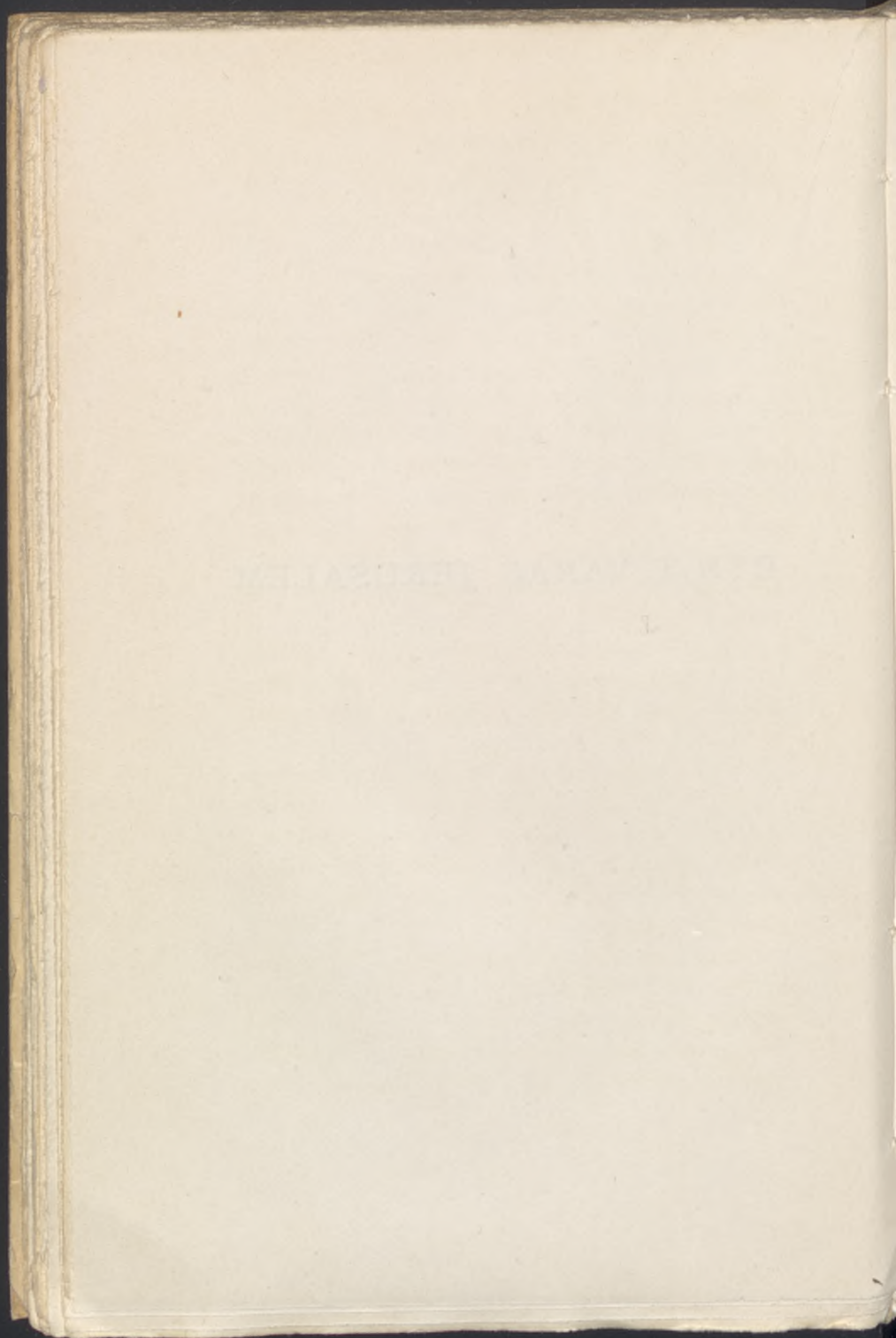
— Ack, svarade han otåligt, jag tror dig visst. Men om du inte misstycker, tillade han och tog obevekligt bort hennes händer, så ber jag, att du lämnar mig ensam en stund med mina föräldrar.

Hon gick långsamt mot dörren. Hon hade ännu alls icke fattat att hennes roll på Furuberga var slut.

— Om du ändå ville tro mig, mumlade hon.

EVIGT VARAR JERUSALEM

I dag gick jag till ett möte i stället för att äta lunch. Det var en ung man, som bett mig ge honom några minuter för att taga avsked. Jag gick in genom portalen i Hofburg och såg honom stå vid foten av prins Eugens ryttarstaty och betrakta fotgångarna, som en som ser människan, detta monstrum och underverk, för sista gången.

Mitt hjärta stod nästan stilla, då jag såg hans ansikte. Jag visste, att det varit generalrepetition på hans drama kvällen förut och nu förstod jag, att det gjort fiasko.

Han hade en gång sagt till mig: man borde ju dö och lämna landet sin brödranson. Det hade alls inte hjälpt att jag försäkrat honom, att hans drama, om det var bra, kunde vara värt en limpa i veckan. Ja, *om* det var bra. Det var detta som återstod honom att bevisa.

Och nu var alltså hoppet förlorat. Nu var han vid en farlig passage på sin levnadsväg. Utan en mycket stark och försiktig hand att hjälpa honom förbi, skulle han slinta och försvinna i avgrunden. Jag knäppte mina händer i muffen. Han hade kallat

på mig i nödens stund, den ensamme unge mannen. Kanske, tänkte jag, har jag så motvilligt kommit till denna främmande stad för att vara till hands nu.

Han tackade för att jag kommit. — Det är sista gången jag ber er om något, sade han utan omsvep.

— Hur var det på generalrepetitionen? frågade jag orolig. På nära håll var han fruktansvärt blek, och över ögonen låg en dimma.

— Det vet jag inte, sade han.

— Vet ni inte? nå, men då!

— Jag har ingen aning om hur generalrepetitionen utföll, sade han. Jag har inte varit hemma sen i går eftermiddag. Jag låg på de otroligaste ställen i natt. Var för feg att riskera, att någon av mina vänner kom från teatern och berättade om utgången. Och nu är det så, förstår ni, miss Lindley, att jag inte har mod att leva över min premiär.

Detta var nästan värre än jag väntat. Själva modet var brutet. Han vågade icke höra sin dom, stackars fege, tappre gosse med sina många medaljer från galiziska slagfälten.

— Låt oss gå bort och sätta oss där på bänken, föreslog jag för att vinna tid. Jag måste samla mig till strid mot hans nervers skräck och hans själs fruktan.

— Ni har förut varit rätt förhoppningsfull, sade jag för att undersöka läget. Jag visste, att han varit långt mer än så, eftersom jag följt hans arbete. Sista akten är skriven på min skrivmaskin i all hem-

lighet uppe på mitt kansli en söndag, medan jag satt i rummet utanför för att varna ifall obehöriga skulle komma. Det var då så kallt i hans bostad, att han inte kunde röra fingrarna där.

— Ja, sade han med en axelryckning, jag trodde medan jag skrev. Jag arbetade mig upp akt för akt ur min förtvivlan. Och när jag skrev den sista, då hade jag övervunnit verkligheten och plågan och döden.

Jag tänkte på hur hans ansikte strålat den dagen uppe på kansliet och nickade.

— Den gången, fortfor han, stod jag själv jublande på min stads ruiner. Evtigt varar Jerusalem! Jag trodde att mitt folks väsentliga egendom var oförstörbar och skulle kunna räddas ur den döende staden. Jerusalem gick under, i tiggeri, i fattigdom och sjukdom, gick under och varade evigt. Jag glädde mig åt att slunga ut denna djärva sats över min olyckliga stad. Ja, tycker inte ni nu som jag, att det låter tomt? De kommer att skratta bittert och rycka på axlarna på premiären: Inte kan man dikta bort verkligheten! Men jag, vars fiasko det är, jag vet, att *det är just det man kan*. Blott att *jag* icke kan. Blott att tiden ännu icke födde den som kan. I morgon får man läsa detta, bättre uttryckt, i pressen. Och styckets fall blir svindlande, därför att det syftat så högt. Jag vill inte vara med om det. Om de skulle titta efter författaren för att stena honom, så hälsa

och säg att jag är utom räckhåll. Säg dem: han har vunnit den enda säkra segern över verkligheten!

— Men tänk om det nu blir framgång, sade jag, ja, lugna er, och hör på vad jag säger. Och så man nästa dag får veta att styckets författare själv är så feg och så underkastad tillfälligheten och stunden och kritikerna, att han inte tordes leva över premiären. Då kommer man att andra kvällen vissla ut Jerusalem. Och ni har lämnat ert lilla bidrag till att sänka och förvirra stämningen i er stad.

— Men det blir inte framgång, sade han med den nervöses monomana fasthållande vid en fix idé. Hur är det möjligt, att min vanvettiga extas, då jag skrev, skall kunna meddelas av skådespelare, som icke känt den, till en publik med kalla fötter, som icke sett mina syner? Jag hade glömt, att jag skrev om obeskrivliga ting och därför måste jag dö. Punkt. Ni får inte sitta här och bli kall. Önska mig lycklig resa! Och tag sen vagn 29 tillbaka till palatset.

— Faller mig inte in, sade jag med en säkerhet jag alls inte kände. Jag måste gå för att bli varm, och ni kan inte vägra att följa en dam, som yrkar därpå. Ni har alls inte överbevisat mig. Det är ingen logik i ert resonemang, och jag gillar det inte. Säg, har ni inte en mor?

Han skakade på huvudet: det försöket lyckas inte. Men han nekade inte att följa mig. Just då vi kommo in under slottsvalvet, kastade han en avskedsblick på bronsryttaren, som så stolt balanserade sin springare.

— Adjö, Eugen, sade han. Det var sista gången jag stämde möte med en vacker kvinna vid din fot.

Även jag hade vänt mig om och stod och betraktade Eugen, förtvivlad egentligen, hela min själ samlad i en enda fråga: hur skall jag rädda honom?

Och i detsamma kom svaret till mig, på ett sätt som svar nått mig endast denna enda gång i mitt liv. Man frågar, någon ger svar, det når en via örats instrument. Men här kom det direkt utan förmedling av en mänsklig stämning och likväl så klart, så tydligt, att jag inte ett ögonblick tvekade om att det blev mig givet. Och det kom över mig en trygg känsla att icke vara ensam i kampen om hans liv. Det ingav mig en säkerhet, gav mig övertag, och jag visste jag skulle lyckas.

Någon jämte mig, någon jag icke ser, har intresse av att denne yngling räddas. Varför? Inte därför att man i allmänhet ska rädda ett ungt liv, om man kan. Av en anledning jag icke vet och heller icke behöver veta.

— Ropa på en bil, sade jag, jag är för hungrig, jag orkar inte gå.

Den engelska kommission där jag arbetar, är inhyst i ett underbart barockpalats, som tillhört en levnadslustig ärkehertig. Hans förnäma gamla moder har fått trädgårdsmästarens bostad in på gården. Själv bor jag i tjänstgörande kammarfruns rum, som gränsar till ärkehertiginnans forna sängkammare. Hit förde jag den unge mannen. Medan jag gick ut att ordna om lunch åt oss, låste jag in

honom, men det gjorde honom ingenting, han märkte det icke.

Det var mycket svårt att få honom att äta med mig. Jag fick återropa mig på alla tjänster jag gjort honom. Hela tiden förstod jag att han ömkade sig över mig, som trodde mig kunna bota hans livsångest med ett mål mat. Ehuru hungrig, åt han endast en liten skiva kallt kött.

— Jag kan gott hinna vara lika kall, innan ridån går upp, anmärkte han konversationsvis. Han var lika förtrogen vid tanken på döden som ovan att äta middag. Jag undrade först om det var en skaldepote, men så kom jag ihåg att han varit med i kriget.

Jag gav honom blott ett enda glas lätt vin, men när han druckit det, sade han: — Har ni nånsin varit tung och lätt till sinnes på en gång? Det är en högst märklig förnimmelse, tillade han tankfull, men gav ingen närmare förklaring.

Jag bjöd honom en cigarrett. Min hand darrade något, och jag såg, att han gav akt på det. — Jag tror minsann ni är riktigt ledsen över min bortgång, sade han, förvånad och rörd.

— Säg mig, frågade jag, trevande och ändå säker, är det inte så, att ni haft en vän, som trodde mycket på er begåvning och framtid?

— Hur vet ni det? frågade han upprörd. Jag visste inte jag hade sagt det?

— Det har ni inte heller. Jag bara förnam det så.

— Ja, jag har haft en vän, som gav sitt liv för

mig under en affär i Galizien. Trodde att mitt liv var mera värt än hans och sånt.

Hans svar gjorde mig så underlig till mods som väl aldrig förr. Och samtidigt föreföll det mig hela tiden, som om han icke skulle ha kunnat svara något annat. En vän, som trodde på hans begåvning och offrade honom sitt liv. En vän som ännu följde honom. Naturligtvis, så var det.

— Det är sant, att han är död, fortfor han, och samtidigt skall ni finna, om ni söker i förteckningen på patienterna på sjukhuset för de allra svårast skadade invaliderna, att han är upptagen där. Han blev så stympad, att när jag återsåg honom, det endast var nummerbrickan, som sade mig, att detta var min bästa vän. Ack, den obeskrivliga fasan av att inte på något sätt kunna kommunicera med honom. Jag grät av fasa över denna människorest, som ännu andades, denna döva och blinda klump, vars hjärta slog, men som icke mer kunde artikulera ens en klagan. Sedan har jag aldrig återsett honom. Det är otänkbart att han har kunnat inviga er.

— Jo, det har han ändå, sade jag djärvt.

— Bevisa det! Ge mig ett tecken från den osynliga världen.

Jag sträckte ut handen, tog en bok på skrivbordet och räckte honom den uppslagen vid en fotografi av prins Eugen på sin springare.

Han betraktade den, medan jungfrun tog bort tallrikarna och satte fram kaffet.

— Jag ser inget osynligt hos Bædeker, anmärkte han.

Jag berättade då hur en dam kommer in till mig på morgonen med en Bædeker i handen, uträttar något ärende och går efter att hon av glömska lämnat boken kvar. Under en udda stund före lunch bläddrar jag i den och får fatt i historien om konstnären, som skapade statyn.

— Men det är väl en sådan historia, som endast främlingar som läsar resehandböcker har reda på?

Den unge mannen svarade att han måste tillstå, att han icke kände historien. Jag såg att han började bli sömnig och undrade vart i hela världen jag ville komma. Dessa besynnerliga engelskor.

— Jo, ni skall veta, förklarade jag, att det är något unikt med en statyhäst, som står på bakbenen utan vare sig stöd av svansen eller andra hjälpmedel. Men konstnären hade gjort det djärva försöket och konstruerat statyn så, att den måste hålla balansen utan stöd. Man kallade det ett vågstycke, men han litade på sina beräkningar och lät gjuta statyn. Och så, dagen innan formen skulle knackas sönder, och statyn resas på sin sockel, var det slut med hans nerver. Han trodde inte mera på sin häst. Tänk om den faller framstupa eller baklänges och slår ihjäl kejsaren eller ärkebiskopen på invigningsdagen? Han vågade inte avvakta det avgörande ögonblicket. Han sköt sig dagen innan avtäckningen. Men statyn restes och står där ännu, fast kejsardömet fallit.

Den unge mannen, som skulle avtäckas *sitt* konstverk i kväll, satt tyst en stund. — Ja, nu förstår jag Bædekers mission, sade han. Jag medger det var en historia för mig. Men, ack, denna ångest man har, den har djupare rötter än att förståndet når dit.

— Men kärleken, sade jag. Er väns kärlek, som gav sitt liv för er. Och ni vågar handskas så med hans dyrt betalda gåva? Ni vågar vålla honom det lidandet?

— Men jag sade er ju, att han är bortom allt sådant.

— Ja, men jag tror det inte. Ni, som är diktare, kan ni inte föreställa er andra vägar att nå varandra än att bara tala och svara som vanligt? Som en levande begravnen, så strävar han att nå förbindelse. Han har icke händer mer, och han har ingen mun. Men er har han nått ändå, därför att han måste. Varför talar vi annars om honom nu? Ni och jag behöver inte spränga verkligheten och inte gå utanför de givna möjligheterna. Därför gör vi det inte heller. Men han gör det, därför att han måste.

— Ja, men det är ju det jag säger i mitt drama, utbrast han. När Nebukadnesars soldater tog Jerusalem från judarna och drev dem ut från deras helgedom och hem, då tvangs detta landsflyktiga folk att i sitt eget bröst resa ett Jerusalem med osynliga murar. Det är ju det jag säger: pris ske nöden, som driver oss utöver våra egna mått!

Jag drog en djup suck. Voro vi över bråddjupet nu?

— Och skulle ni inte våga säga: pris ske nöden! även om publiken inte skulle förstå er och kritiken nedgöra er?

— Jag är en svagare och lägre människa, än den, som skrev Jerusalem.

— Ingen människa är alltid i jämnhöjd med sin bästa gärning. Men ha tålmod med er egen svaghet och vänta tills den går förbi. Eller lägg er att sova, medan jag går på teatern.

— Jaså, ni ska gå, sade han.

— Ja.

— Får jag följa med er? Ja, han var dåraktig den där bildhuggaren.

*

Evigt varar Jerusalem!

En skara flyktingar drog ut över sina bröders lik ur den förstörda staden. Med förundrade blickar betraktade Nebukadnesars soldater dessa de få kvarlevandes avtåg. Ty de lämnade icke snyftande, icke klagande sin stad. Besegrade och dock segrare, med strålände ögon och lyfta pannor, med ögon, som tycktes se in i något för deras fiender fördolt, följde de sin profet, som gick i spetsen; jublande: evigt varar Jerusalem!

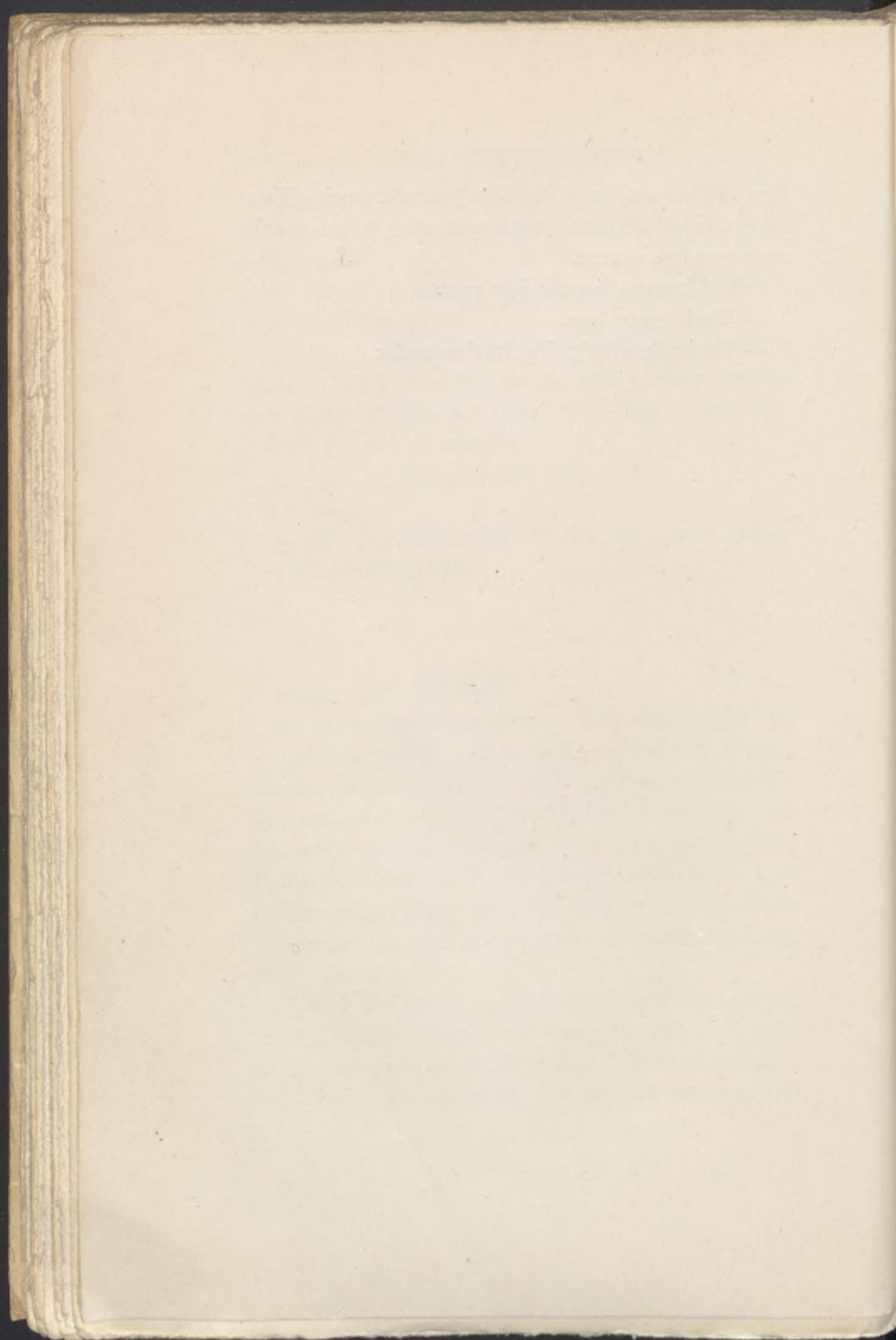
Och så föll ridån, vi vaknade upp, vi hade glömt, att det fanns en ridå mellan oss och detta. Vi hade glömt, att vi sutto i en ganska kall teatersalong i den döende staden Wien, och att det var teater vi

sågo. Vi voro själva i det öde Jerusalem och själva hade vi i våra hjärtan uppbyggt ett nytt, evigt och med osynliga murar.

Och diktarens ögon mötte mina.

— Tack, sade han.

— Tacka inte mig. Tacka den andre.

DEN FÖRSTA KVINNAN

DER ERSTE THEIL

I.

En ung man stod på perrongen och såg expressen västerifrån löpa in.

Han upptäckte i ett fönster en skymt av den han gått att möta och började springa i tågets riktning för att hinna henne, innan hon försvann i mängden.

— Joan, här är jag! Han viftade med hatten och hade den tillfredsställelsen att se ett par mörka, spejande ögon lysa upp i en glimt av igenkännande och belåtenhet.

Hon hoppade ner från tåget och räckte honom sin hand till kamratligt handslag, men han bugade sig med överdriven vördnad.

— Du är tokig, Dick, sade hon.

— Det gläder mig att höra dig säga det som ett bevis på att du inte blivit det själv. Ja, kunde jag veta, om inte din kolossala upphøjelse stigit dig åt huvet? Jag försäkrar, att bara jag har haft svårt att bära, att av alla kvinnor i landet den enda kongressledamoten är min kusin, som kunnat vara min fru, om hon velat.

— Sjåpa dig inte, Dick, sade den resande damen

lugnt, kan jag bära det, så kan väl du. Så märkvärdigt är det väl inte. Men det var snällt, att du kom och mötte.

— Det skulle jag väl, så mycket pengar, som jag tjänat på att skriva om dig. Det kunde ingen överlämna dig värnlös åt de där. Den unge mannen pekade med tummen över axeln på en grupp av ett tiotal unga män av hans egen typ, som nu fått väderkorn och nalkades snabbt.

— Det är samma sorts djur som jag, sade han. Och där har du beviset på din ryktbarhet.

Den stackars damens ansikte fick ett uttryck av förskräckelse.

— Jag vill inte bli intervjuad, sade hon i bestämd ton.

— Dåraktiga. Man vill inte heller dö, och man dör. Ja, lugna er, gossar. Alltså, min kära Joan, här har du, och han räknade upp en hel rad tidningar, herrar Så och Så och Så, som brinner av begär att tala med dig. Och här, mina herrar, vände han sig till kollegerna, har ni den Första kvinnan i Kongressen, som har en särskild svaghet för tidningsmän på grund av sin nära släktskap med mig, och som gärna skall svara på alla frågor, utom dem, som angår den politiska situationen.

— Är det sant, att ni setat i fängelse? — Törs man fråga, vad ni då gjort? — Å, var det bara för att övertyga er om fängelsets förråande och förlöande inflytande? — Är det sant att ni klått upp fem gruvarbetare på en gång? — Var ni *verkligen*

inte anställd av gruvbolaget som spion för att inrapportera stämningen under strejken?

— Jag har aldrig klått någon levande människa, sade fröken Joan, men ingen hörde på. Men jag kan komma att göra det, tillade hon och såg sig hotfullt om i kretsen.

— Blev ni inte en gång massakrerad i en gruva, miss Richardson?

— Jo, sade hon, jag fick huvudet skilt från kroppen då.

— Vad skulle ni i fabriken och göra?

— Jag har velat pröva, vad mina medsysstrar få genomgå, sade hon.

— Skryt, eftersom ni inte har gift er! Men varför?

Innan hon hann svara, kom en kvinnlig journalist farande: — Miss Richardson, ropade hon andfådd, ni måste fort säga mig, om ni ämnar rösta för krigsresolutionen?

— Det svarar jag inte på, Joan rätade på sig, kom, Dick, så går vi.

— Joan, du anar inte följderna av ditt beteende. Tänk om det trogna folket inte skulle få veta i eftermiddag, att du dansar bäst av alla flickor i Annapolis, att din favorithäst heter Dick efter mig, och du givit korgen åt fyra pastorer på ett år.

Men Joan vände honom ryggen och började med snabba steg gå mot utgången utan att låtsas om att frågorna förföljde henne: — Vilken kyrka tillhör ni?

— Är ni pacifist? — Kan ni laga mat?

Den unge mannen blåste ut cigarrettröken på sätt att det såg ut, som om han sagt puh åt den kvinnliga journalisten. Med ett språng hann han upp sin kusin.

— Jag har hyrt rum åt dig, med särskild sovalkov för anständighetens skull, sade han. Joan frågade genast efter priset, fann det för högt, ty hon var van att ha en mycket låg budget, och tillkännagav sin avsikt att flytta till ett anspråkslösare ställe.

— Ja, sade Dick, gör du det, sätt dig i ett härberge för immigranter, det kommer att göra intryck på alla deputationer och högt uppsatta personer, som kommer att söka dig.

Medan de foro genom staden, mötte de ständigt processioner av sandwichmän, som med hela sin varelse besvuro sina medmänniskor med fraser sådana som: Ned med våldet! Död åt militarismen! Bort med kungar och kejsare! Fredsvän! Svik ej fredens sak!

— Jag trodde inte stämningen var så pass fredsvänlig här i Östern, anmärkte Joan, jag har läst tvärt om i tidningarna.

Den unge mannen betraktade henne med ett spefullt löje.

— Jag kan inte begripa, sade Joan värdigt, varför du på en gång ser så försmädlig och medlidsam ut.

Den unge mannen brast ut i gapskratt. — Jag måste väl, sade han, då du inte begrep, att det är krigsvännerna, som bekostat de där plakaten. Vilket egentligen är onödigt, eftersom det endast finnes

en handfull motståndare mot krigsintervention. Och dem kallar man inte fredsvänner, det är militarismens och våldets vänner, förstår du inte det?

— En handfull! utropade Joan. De organiserade pacifisterna räknas ju i hundratusental.

— I millioner, rättade kusinen. Men som jag nyss sa, de arbetar alla på att föra landet i krig. Man har slagit en bred och bekväm bro åt dem, på vilken de nu trängas på väg till krigsläggret, alla rysligt rädda att misstänkas för att vilja befordra den tyska imperialismen.

Joans ansikte fick ett uttryck av sorgens begrundan.

— Hade verkligen så alla tagit sin hand från plogen?

— Ingalunda, men de har vänt plogen.

— Hemma i Väster var det starka strömningar mot intervention, man diskuterade för och emot.

— Det gör man inte här. Här bara hurrar man och uppför krigsdanser och dyrkar our boys och slår pacifisterna på käften, så att de lydigt vänder den patriotiska sidan till. Här begriper varje barn, att saken redan var klar, i och med att presidenten utlyste extra session av kongressen. Han kommer visserligen att hålla ett långt tal och skenbart fråga er om er mening, men det är bara inför världen. Ni kunde så gärna säga ja och amen, innan han börjat och bespara honom besväret att hålla det. Men han vill förstås så gärna tala.

— Jag vill åtminstone först höra hans skäl, sade Joan med det envisa tonfall han så väl kände igen.

— Ja, om du bara finge det, sade han trumpet.

Joan glömde rummets storlek och dyrhet, när man öppnade dörren för henne till hennes bostad. Hennes uppmärksamhet fångslades nämligen av två jättelika blomsterbuketter och en väldig hög av brev på skrivbordet.

— Adjö så länge, Joan, sade kusinen, vill du äta middag med mig?

Hon vände sig om med ett generat leende: — Jag är visst bjuden på middag. Och hon höll upp ett brev.

— Frukost i morgon då, innan du går upp i kongressen.

— Det ville jag så gräsligt gärna, sade hon. I fall du tror, att jag kan låta bli att gå på den där hedersfrukosten som rösträttskvinnorna tänker anordna.

— Jaså, hedersfrukost. Får jag se brevet. Han gjorde några anteckningar. Nej, det är uteslutet att du kan skolka. Jag väntar till dess du röstat mot presidenten, då får du mer tid för mig. Och med dessa gåtfulla ord lämnade han rummet.

— Kom upp när du kan! ropade hon efter honom. Nu när han försvann, kände hon sig med ens så främmande i sin nya omgivning. Om hon haft en olyckskamrat ändå i stället för att vara den första och enda kvinnan i kongressen!

Men Joan hade varit med om mycket, innan hon nådde denna punkt på sin bana, hon var van att

icke rädas. Hon tänkte på situationen med gruvarbetarna, då hennes liv hängde på ett kallblodigt litet skämt, som roat de fem männen, vilka en kvinna hetsat mot henne av ett fruktansvärt misstag. Hon tänkte på det långt fruktansvärdare ögonblick, då hon i ett spinneri såg en kamrat slitas i stycken och höll på att förlora herraväldet över sin egen maskin. Hon tänkte på att hon dock uthärdat det moraliska och fysiska lidande, som det nu senast kostat henne att arbeta fjorton dagar i en ammunitionsfabrik för att med auktoritet kunna anklaga fabriksägaren och med opinionens hjälp framtvinga bättre arbetsförhållanden.

Allt detta hade hon upplevat och mycket mer ändå och stod här nu med rent samvete och frisk kropp, besluten att inför ett större forum och med större möjligheter föra talan för den samhällsklass, som för henne symboliserades av flickan som slets sönder av maskinen. För Henne hade hon kommit in i kongressen, för Henne skulle hon strida! Och sedan hon sagt sig detta, tog Joan av sig resdräkten och lade sig med allra största lugn att sova.

En uppasserska kom in med te. Herrn som följde fröken hade sagt till om det.

Dick är nästan väl omtänksam, tänkte hon.

När hon stod färdig att åka till middagen slank kusinen in helt oväntad. Han mönstrade noga den vita crêpe-de-chineklänningen, som ingen annan prydnad hade än materialets fräschör, fyllighet och dyrbarhet.

Har jag drömt, att hon hade långa fötter, tänkte han. I de där vita skorna ser de ju helt små ut.

— Nå, men juveler då?

— Har inga, svarade hon utan att se upp, strängt upptagen av att ta på sig sina långa snövita handskar. Vem skulle gett mig juveler?

— Inga hårda ord, Joan, du ville aldrig ha den där ringen som... Nå, låt oss inte tala vidare om den saken. Här har du i alla fall något att liva upp din jungfruliga vithet med. Och han räckte henne en bukett av röda liljor.

— Tycker du, hon brast i skratt, att jag skall tåga in i bankettsalen med dessa liljor i handen som en, som en...

— Joan of Arch, sade han, Johanna från Nya Domremy!

Han betraktade det tämligen breda, mörkhyade ansiktet med de klara, rättframma ögonen och den stora, fasta munnen, detta ansikte, som ehuru märkt av strapatser, tankar och omsorger ännu var ungt, emedan oberört av sexuella mödor och lidelser. Det var något förväntansfullt och tillitsfullt, något oskyldigt över henne, som gjorde honom ont.

— Nå, tänker du verkligen lämna liljorna hemma? Jag som så hade glatt mig åt effekten, när du trädde in i bankettsalen med dem på armen, sade han. Mycket nöje, akta dig så att inte presidenten förvrider huvudet på dig.

Men det var ändå precis vad han gjorde.

II.

När äntligen efter massor av tal, man reste sig från bordet, kom presidenten bort mot Joan. Alla talarna efter middagen hade talat krig och patriotism, Joan började längta tillbaka till ammunitionsfabriken, där hade det varit fredligare. Hon brukade annars icke smälta inför auktoriteter och såg rätt svalt på presidenten. Men det var omöjligt att förbli oberörd, när en man med världens ögon riktade på sig, kom som han var med världens öde i sina händer och talade till en, som till en man, en kamrat, vars gillande han gärna ville förvissa sig om.

— Det finns bara *en* väg för oss att gå, sade han. Vad förmår en man mot ödet, när det sänder händelserna i tunga kolonner emot honom? Känner ni till de antika tragedierna? Det är ett ämne för en Sofokles detta: pacifisten, som tvingas att förklara krig just därför.

För ett år sen hade Joan som medlem av en fredsdeputation uppvaktat honom. Han hade då frågat: Vad önskar kvinnorna av mig? Joan hade svarat: att ni skall utföra ett moraliskt hjältedåd. Men han hade icke kunnat det. En man i hans ställning riskerar icke att bli avspisad av Europa för andra gången.

Nu frågade han inte, emedan han redan fattat sitt beslut. Men han visade henne den hedern, stor nog att vinna henne, att förklara för henne, flickan

5. — *Wagner, Nyckelknippan.*

från Västern, varför han, som fått kvinnornas röster just på grund av sin pacifism, nu måste bli den, som ledde republiken i krig. Hon måste ju förstå, att den, som inte motstod våldet, hjälpte det till seger. Men segrade våldet, då farväl bland mycket annat med kvinnornas framtid i staten. Ty då skulle endast *de* få något att säga, som kunna sätta makt bakom sina fordringar.

Joan svarade icke. Måste då icke alltid någons våld segra? frågade hon sig själv. Hela hennes hållning och uttryck tala om en smärta och hopplöshet inför problemet, som ögonblickligen reflekterades hos presidenten.

— Ja, det är att förtvivla åt, sade han, och hans röst fick ett beslöjat uttryck. I tidningarna stod nästa dag, att hans "grå ögon varit fulla av tårar, vilka han icke vårdade sig om att dölja". Men nu är stunden inne för oss att lösa problemet om fredsvännernas och de kristnas hållning till det onda i världen. För min del anser jag att det finns endast *en* lösning, den jag kommer att föreslå parlamentet i morgon, som sagt, ni förstår...

Hans uppmärksamhet fångades av en liten grupp personer, anförda av hans yngsta dotter som närmade sig den plats, där de sutto, han blev tankspridd och lät meningen glida ut. Om de nu vill dansa i detta sammanhang...?

Så samlade han sig på nytt: — tro inte, sade han i litet hastigare tempo och betraktade Joan med ett litet vinnande leende, att kvinnorna eller pacifisterna

är ur spelet för att vi börjar krig. Ni måste alla hjälpas åt att resa en oemotståndlig moralisk vilja i landet, så att segerns dag blir begagnad med större ädelmod och rättvisa, än någonsin en segrare visat sen världens begynnelse.

Han sade detta med en plötslig glimt av fanatism. Det flammade till i hans grå ögon och för ett ögonblick vek den självbelåtna minen.

— Vi ska föra krig som gentlemän och sluta fred som gentlemän, inte sant, Maud, sade han nu åter leende och gav sin dotter, som otåligt avvaktade samtalets slut, en klapp på axeln. — Jo, pappa, sade flickan, men vi är några här, som undrar så mycket om...

Joan blev ensam ett ögonblick, hon satt där under allt folkets blickar och undrade varför hon inte var glad utan i stället obeskrivligt sorgsen, fast presidenten täckts förklara problemet för henne. Hade han då inte rätt, att just så skulle våldet mötas, med hårdhet och ädelmod? Skulle det inte bli en underbar dag, då republiken skulle förkrossa sin fiende med rättvisa, så att han sänkte sitt huvud i olidlig blygsel och bad om en liten smula orättvisa att skyla sitt elände med? Borde det inte vara härligt att drömma om den dag, då världens alla fanor sänktes hyllande inför denna självövertinnelsens bragd, då världen högt erkände hennes nation som den som höll facklan och klenoden i sina händer, den nation, som vågade se Gud i ögonen...

Med en gång var hon omgiven av en hel skara

okända personer, som ville resonera med henne i dagens stora fråga. De voro alla entusiastiska anhängare av presidentens politik, men läto skymta helt andra motiv än dem han framlagt, bland andra en kolossal ilska.

Om en ädelmodig fred talade händelsevis ingen . . .

Så snart Joan kunde, lämnade hon festen, hon var kallad till överläggning i en verklig fredsförening och kände en oemotståndlig lust att höra vad deltagarna där hade att säga.

När hon kom, pågick ett våldsamt anförande, där presidenten angreps som ett kräk, en hycklare, som berusade sig med fraser för att komma undan inkonsekvenserna i sitt handlingsätt.

Joan ansåg sig uppfordrad att försvara hans ärlighet, men blev utskrattad.

— Å, ni har låtit duperera er! Ni som så många andra, och man räknade upp en hel lista av kända pacifister, män och kvinnor.

Och nu ville man med våld avtvinga Joan ett löfte att rösta mot krigsresolutionen. Med uppenbar fara att bli mörbultad, vägrade Joan att låta binda sig.

När hon kom hem, fann hon en ny, lika stor brevhög väntande sig. En kongressledamot från hennes egen stat erinrade henne i stränga och stela vändningar om de plikter hon hade mot de väljare, som sänt henne, och om vådan av att hon komprometterade sin egen stat med några meningslösa fredsresolutioner. Hon borde ju förstå att hon som kvinna och nykommen måste söka och ta råd av

erfarnare politiker, han ville uppsöka henne följande dag.

Joan kastade brevet i papperskorgen. Hon ämnade verkligen själv bestämma över sin röst.

Följande morgon kom en ung rösträttskvinna och hämtade henne till hedersfrukosten. — Vi var tio, som drog lott om uppdraget, sade hon muntert, men jag vann.

De stannade vid en restaurang inte långt från kongresshuset, gingo genom en rad av salar, alla fulla av folk, som intresserat och sympatiskt stirrade på Joan. Någon utbragte ett leve för henne, hon måste stanna och tacka. En dörr öppnades därvid från det enskilda rum, där man väntade henne, och nyfikna ansikten tittade ut.

Hon såg framför sig en hel flock damer, brokig som den knippa anemoner man tryckte i händerna på henne, så fort hon kom inom dörren. Hon urskilde till att börja med ingen särskild ur gruppen, tyckte bara att alla stirrade på henne med en min som sade: Är det dig vi ansträngt oss så förfärligt för under alla dessa år? Lönade du mödan? Är du uppfyllelsen av våra drömmar?

Hon fördes fram till de två främsta damerna, rivaler om den ledande ställningen bland Amerikas kvinnor, och så begav sig sällskapet till bords.

Det surr, som saktat vid Joans inträde, tog ånyo fart. Alla kände varandra, voro arbetskamrater och hade en mängd angelägenheter att avhandla. Litet ensam och främmande satt hedersgästen, undrande

över den festliga stämningen, när dock landet låg under krigets skugga. Men man tycktes ha föresatt sig att glömma det för en timme, medan man firade den Första Kvinnan.

Besynnerligt ändå, tänkte Joan, hur livet alltid kedjar ihop glädje och oro, och den vunna segern med det nya arbetet. Vad är det för mening med, att den Första Kvinnan ska komma in i parlamentet samma dag, som presidenten håller sitt krigstal, och att hon just ska heta Joan Richardson?

Men Joan fick inte längre försjunka i sig själv. Fru Roberts, såsom den äldsta till åren av de två ordförandena och den som ledde den äldsta föreningen, tog på ett mycket tidigt stadium av frukosten till orda, för att inte fru Nelson Brown, som tagit initiativet till festen, skulle däri finna en anledning att komma före. Sedan hann Joan inte svälja många bitar mellan varje tal, alla talade de om mödan, som låg bakom denna stund, om det nya, friska och befriande, som med Joan skulle tillföras statslivet. Dagens politiska situation vidrördes blott i allmänna ordalag, men Joan misstänkte, att det var allmänna meningen att hon på ett nytt, friskt och befriande sätt skulle rösta för krig! Hon gjorde ett försök att avlocka dessa beprövade kvinnor deras mening, men det var tydligen inte deras avsikt att lägga fram den vid detta tillfälle. Så taktfulla de är, tänkte hon, de vill inte påverka mig. När tiden för parlamentets sammanträde nalkades, bröt hela sällskapet upp med Joan och de två ordföran-

dena i spetsen, en rad av bilar förde dem till parlamentet, där de skulle bevittna kvinnornas triumf.

Vid portalen måste de lämna henne, endast gamla pampen fru Roberts, som var inbjuden att ta plats nere i salen, följde henne. — Det borde egentligen varit ni, som tagit den plats, jag får i dag, sade Joan till henne, och den gamla damen smålog. — Det blir aldrig de, som arbetat mest, som skördar frukterna, sade hon. Då skulle historien gjort ett undantag för Anne Roberts, och det brydde den sig inte om. Adjö nu, min flicka, och sköt er väl.

Joan granskade sig hastigt i spegeln, hon hade aldrig förr sett sig själv så blek. Bärande sina blommor som ett barn på vänstra armen, gick hon mot dörren. Man höll upp den för henne, nästa ögonblick stod hon inne i den stora kongresshallen och såg sig omkring, oviss om vart hon skulle ta vägen. Hon kom sent, salen var redan fullsatt, och allas blickar riktades mot den kvinnliga gestalt, som steg in till dem. Hon tog ett par steg framåt, men stannade så plötsligt, överväldigad av blyghet. Man hade sagt henne, var hennes plats var, men hon hade glömt det, hon var som en debutant, som för första gången står på en scen, allt flöt ihop för henne. Klart stod för henne blott hennes egen oändliga ringhet, kanske inte i jämförelse med dessa herrar, som tittade så nyfiket på henne, men såsom representant för sina medsystrar, för allt det "egna, nya, friska och befriande", som... o. s. v.

Hennes manliga kolleger hade inte väntat henne

med någon särdeles hänförelse. De beredde sig i dag på presidentens tal till dem, och dess förutsedda innehåll upptog dem långt mer än Joans ankomst just nu.

Men i detta ögonblick, då hon skyggade vid dörren och sänkte huvudet under deras blickar, besegrade hon dem för en minut. Ingen tänkte: Vilka sakkunniga anföranden hon kommer att hålla, vilken hjälp vi ska få med att styra landet! Men man tänkte: Hon är i alla fall blyg och ödmjuk, den lilla kongressledamoten, fröken Joan Richardson! Och så med en gång som på en given signal reste sig hela parlamentet, allas ansikten vändes mot henne, och man hälsade henne. Damerna på läktaren viftade vilt med sina näsdukar, det var ett sus i hela den stora salen.

Hon böjde på huvudet till hälsning och tack, någon var i detsamma vid hennes sida för att ledsaga henne till hennes plats, och hon följde lugnt, utan förvirring mera. En stor lycka fyllde henne. Ty hon var välkommen! Männen hade tagit emot henne, erkänt hennes rätt att vara här, givit henne löfte liksom att lyssna till henne, kvinnan i statens dörr. Och just nu tyckte hon i motsats till sin blyghet nyss, att hon verkligen hade något att säga dem. Den strävsamma och anspråkslösa Joan Richardson, som satt och tittade ner på anemonerna i sitt knä, medan dagens session begynte, var under den första halvtimmen borta i ett underligt rus av hänförelse. Hela hennes varelse genomdallrades av det sus, som

nyss drog genom salen, livets takt inom henne hade stegrats, alla förnimmelser höjts till högre plan. Ljusa, förvirrade syner flögo genom hennes hjärna, som hade hyllningen nyss gått in i blodet som ett underbart och stegrande gift. Den vilja till upphöjelse och förstoring av jaget, som finns i varje själ, hade slumrat hittills hos Joan, nu väcktes den med ens och tillfredsställdes över vanliga, rimliga gränser. I denna extatiska sekund hade hon förlorat varje ögonmått för sin egen personlighets rymd och den mängd av ära den kunde uppta i sig. Hon förnam sig själv som allsmäktig.

Men ruset förgick snart, eftersom Joan egentligen var en förståndig och nykter person, och sedan hon återfunnit sina normala proportioner förenade hon sig med de andra i undran över presidentens dröjsmål. Hon hörde två kolleger viska med varandra: Det är fredstumult utanför, han kommer förstås inte förrän det är kvävt.

Presidenten talade utomordentligt, var ännu mer övertygande än när han för kort tid sedan höll sitt sista stora fredstal. Allt mera eldad själv under anförandets gång, förmådde han hela sitt auditorium att se denna krigsförklaring som upprättelse för den skymf landet fått tåla, och som ett ädelt och självuppoffrande korståg tillika. Man skulle icke ta betalt av fienden för sitt blod och sina uppoffringar, sen segern en gång var vunnen! Till och med de, som voro fast beslutna, att deras land skulle ta betalt, glömde sig — eller dolde sig med flit —

viftade och hurrade. Även damerna på läktaren bröto etiketten och hurrade med, och det var när hon upptäckte hur fullständigt de voro ett i stämning med den manliga församlingen, som Joan med en gång blev botad för sin begynnande lust att låta sig ryckas med av entusiasmen. Under det stormen brusade genom salen, dånade och gav eko, satt hon stilla och jämförde med ett självironiskt löje denna entusiasm med den svaga fläkt, som gjort henne yr i huvudet av fåfänga.

Utänför porten stod Dick och vaktade henne. — Nå Joan, du gjorde ju lycka, min flicka? Hade du tänkt ut, hur du skulle uppföra dig på förhand, så var det skickligt gjort, nej, bli inte ond på mig nu, jag såg väl från pressläktaren med min goda kikare hur naturlig du var.

— Var hygglig, Dick, sade Joan, med en bedjande blick, det är verkligen ingen sak att skämta om att vara den första kvinnan i kongressen just nu.

— Å, har du redan märkt, att det blåser på höjderna? Nej, allvarsamt, stackars Jin, det är en fördömd historia. Gå aldrig ut utan revolver, eller lägg dig sjuk, vet du, det vore kanske det bästa. I morgon kommer man att ta ner dig för att avtvinga dig löfte om att rösta på krig. Du kommer att bli "lobbied" dag och natt, natt och dag, bokstavligen! Dumma Joan, varför gav du dig in i det här? Du som kunde suttit på läktarn och klandrat andra.

— Inte för min egen skull, vet du, sade hon. De

gingo genom de upprörda gatorna, där tidningspojkar skreko. Vill du följa mig till redaktionen, sade han, det vore skönt att gå, men jag har inte tid, och han vinkade åt en bil.

Joan satt och såg mycket fundersam ut.

— Dick, du har varit i Europa under kriget, sade hon, är det sant att den stora mängden av kvinnorna tänker precis som männen, är krigsentusiaster och nationalister som de?

— Ja, tro mig, svarade Dick, det finns bara två sorter som har internationella tänkesätt: den lilla gruppen av den högsta andliga eliten, som ser opartiskt på företeelserna och söker förståelse och försoning, och så den något större, som ger sig åt fångar och invasionstrupper och älskar alla lika. Och jag fruktar, kära Jin, att de senares verksamhet bär större frukt än de förras...

— Du ser saken för ytligt, Dick.

— Om jag bara gjorde det ändå! Men ser du, det som nu har kommit i gång, det måste utvecklas och gå fram till sin bittra fullbordan. Det kan inte hejdas, de är synd att säga ett ord om presidenten, han är bara ett verktyg, han har stretat emot i det längsta och sökt vrida utvecklingen in på sidospår, men till slut måste han också med i virveln och dra oss dit allihop. Detta spel måste spelas till slut kosta vad det vill. Adjö med dig, nu är jag framme. Res nu hem till dig och vill du vara i fred och få sova i natt, så lås dina dörrar med dubbla lås, Jin!

III.

Det var kvällen innan röstningen i kongressen, överhuset hade röstat samma dag, underhuset skulle bekräfta beslutet om krig i morgon. Uttröttad, nästan ihjäliskuterad, led och arg kom Joan hem sent efter en väldig mottagning hos en politiker. Det måtte ha spritt sig ett rykte, att hon inte var pålitlig, ty folk hade kastat sig över henne och hon hade hundra gånger så visst som en känt sig oerhörd frestad att lova allt vad de ville, bara för att få vara i fred. Men underligt nog, ehuru hon under sitt samtal med presidenten i sitt inre trott sig böra ge honom rätt, vägrade hon sedan bestämt att säga det högt. En instinkt varnade henne från att binda sig ännu. Hennes motvilja för att göra folk till viljes stegrades med varje timme, oberoende av om de hade rätt eller ej. Det var omöjligt att tänka eller besluta någonting med dessa människor över sig som myror på kroppen.

Då portieren rapporterade för henne, att två damer väntade i hennes rum, fick hon tårarna i ögonen.

— Ja, jag kunde inte hjälpa det, sade han urskuldande, det var fru Nelson Brown, som kom först.

Joan skyndade upp och fann mycket riktigt fru Nelson Brown — i samtal med fru Roberts.

Vänner! tänkte hon, det bådär inte gott för mig.

Båda damerna voro i stor toalett, fru Roberts bar en låghalsad klänning av samma ljusblå färg som i Sverige bäres av himlen och de unga flickorna, men som förlänade åt hennes hela uppenbarelse med det marmorvita håret och de rynkiga, skära kinderna en viss sällsam charm.

Hon var för visso exemplet på kvinnan, som icke gav sig i något avseende ännu vid sjuttio år. Den feta, ståtliga fru Nelson Brown, med isvitt ansikte, blixtrande svarta ögon och kolsvart hår, i vilket en tjock vit länk stod upp som ett frågetecken över pannan, var klädd i vitt som Joan, men bar en utomordentligt vacker svart spetschal över axlarna.

De ursäktade sig icke för att de kommit, det blev Joan, som måste be dem förlåta, att hon dröjt.

— Gör ingenting, sade fru Nelson Brown, bara vi är de sista, som talar med er, innan ni röstar. Fru Roberts och jag har oberoende av varandra båda fått idén att invänta er här och vi är inte ett dugg trötta, vi kan tala hur länge som helst!

Joan ryste invärtes, men sade ingenting, tog av sig kappa och hatt, fick en pälskrage över axlarna och slog sig ned att möta vad som komma skulle. Gamla fru Roberts' mening visste hon redan, men hon undrade ett ögonblick, om fru Nelson Brown i betraktande av fiendskapen dem emellan och sin egen skap av ordförande i "kvinno föreningen för internationellt samförstånd" möjligen ogillade intervention. I så fall skulle hon låta de båda trötta ut sig mot varandra och komma lindrigt undan.

Fru Roberts slog an en mycket beskyddande ton från början. Det var ju hon och hennes förening, som över huvud förhållt Joan att nå den ställning hon nu nått. Och det var ju därför inte för mycket begärt att Joan avlade räkenskap, hur hon tänkte rösta. Hon hoppades med tillförsikt att Joan ställde sig på fosterlandets, rättens, frihetens och fredens sida.

— Mot resolutionen alltså? frågade Joan, denna gång med låtsad enfald.

— För! ropade fru Nelson Brown. Vad annars? här finns intet utomkring, jag tycker ni borde förstå det när *jag, jag* som är ledare för en fredsförening säger er det.

Joan tog med en suck farväl av sitt fåfänga hopp att de båda damerna skulle trötta ut varandra och beslöt att likaväl så mycket som möjligt spara sina krafter. Hon såg från den ena till den andra av dessa två kvinnor, så väl kända sedan många år tillbaka från talartribuner och illustrerade tidningar. Och det for för henne, att de i detta ögonblick saknade det ljus hon fordom sett hos dem, då hon som ung flicka hänförd lyssnat till dem, då de uppenbarat för henne en ny värld, skänkt henne ny stolthet, visat henne en ny strävan.

— Jag skulle vara tacksam, om damerna först ville utveckla, hur ni anse att jag bör göra, sade hon i trött ton.

— Är ni verkligen osäker? Gumman Roberts' ögon blevo plötsligt immiga av tårar, nå, då tackar

jag Gud, hon knäppte händerna, att jag kom hit! Och därmed började hon med vanlig snabbhet och skicklighet, som talade om lång träning, att lägga upp ett helt föredrag, om nödvändigheten av enighet, om den nationella hedern och mänsklighetens väl och kvinnans plikter.

Joan ertappade sig själv ett par gånger med att låta sina tankar vandra, och konstaterade med förvåning hur nötta dessa ord redan blivit för henne blott under två fattiga dagar.

Medan fru Roberts hämtade andan, passade fru Nelson Brown på att falla in, hon såg mycket väl att Joan inte tog intryck.

— Hur er röst än faller, så kommer parlamentet ändå att följa presidenten, det är självklart, sade hon, så det är inte det, som är så viktigt.

— Men då tycker jag att jag kunde få vara i fred och rösta efter min övertygelse, avbröt Joan otåligt.

— Ja, naturligtvis ska ni rösta efter er övertygelse, svarade fru Brown och betvang en uppstigande förargelse, vad vi vill är just att ge er tillfälle att bilda er en riktig övertygelse... Det jag ville ha sagt, när ni avbröt mig, var att vad som är viktigt, är verkan av er röst på stämningen bland kvinnorna och mot kvinnorna. Jag fruktar mycket att om ni röstar mot presidenten nu, så kommer ni att skapa ett sådant misstroende just mot fredskvinnorna, att det blir dem omöjligt att verka något för framtida fred och samförstånd. Man kommer att ge oss skulden för er handling,

och kvinnorna kommer att gå ur min förening massvis! Vilket ni väl inte kan vilja ändå?

— Ja, det må nu vara, sade fru Roberts otåligt, men ni glömmet, fru Brown, det som är ännu viktigare, att den stora omröstningen förestår i min stat om kvinnans rösträtt, som jag trälät med så länge! Skulle den första kvinnan rösta ofosterländskt i kongressen, då kan det helt enkelt betyda att vi förlorar hela omröstningen, nu när vi är så nära segern! Ni har av en slump kommit att betyda mycket för oss alla, fröken Richardson, man kunde nästan hoppats, att ni skulle förstått vilket ansvar det för med sig!

— Det inser jag mycket väl, sade Joan lugnt. Jag menar ansvaret. Men finns det då ingenting som är viktigare än att kvinnorösträtten vinner den stora segern här just i år?

— Nej, sade fru Roberts oförstående, nej, vad då? Hon hade arbetat i femtio hela år på rösträtts-saken. Nu såg hon ingenting annat än målet, som tycktes så nära, att hon kunde nå det med sin uträckta hand. Hade hon glömt vad det var som i hennes ungdom gjorde henne till rösträttskvinna?

— Det kunde ju tänkas, svarade Joan stillsamt, att när ögonblickets oro har lagt sig, man kommer att se på den första kvinnans röst med andra ögon, kanske som ett tecken på kvinnornas självständighet eller osjälvständighet och ärligheten eller tvärt om i hennes fredsvilja.

I detta ögonblick, innan Joan ännu talat ut, slog

det fru Nelson Brown att de hade med en idealist att göra, och att om de inte rättade sig därefter, skulle hon gå dem ur händerna. Hon gick fram och lade sin hårda hand på Joans axel, såg henne in i ögonen, bad henne betänka de stora mål striden gällde, betydelsen av att kriget avkortades så mycket som möjligt, nödvändigheten av att framtvinga en varaktig, rättvis fred. Med några ord berörde hon sitt långa arbete i fredens tjänst, men hade hon ägt söner, sade hon, skulle hon gärna ha sett, att de varit med i en strid, där hennes land skulle falla utslaget till förmån för de stora idealen.

Om jag bara inte visste, hur mycket grums, som följer med i idealens kölvatten, tänkte Joan. O, vad detta är svårt.

Gamla fru Roberts hade lyckligtvis för Joan alls icke uppfattat sin stridskamrats ändrade taktik. Hon var opportunist in i själen, förmådde inte tänka sig in i en väsensskild natur. Hon började därför tala om hur populär rösträttsföreningen redan gjort sig på högsta ort blott genom den plan för sitt krigsarbete, som den underställt myndigheterna.

— Tänk, sade hon, vilka glänsande möjligheter för oss till propaganda, om ni röstar så som ni måste rösta, så som nationen väntar att ni ska. Och vad pressen kommer att göra mycket av er till allas vår glädje. Ni kanske kommer att bli min efterträdare, ledare av Amerikas kvinnor!

Och då Joan inte såg värst imponerad ut av denna

framtidstanke, tillade hon: — ja ni tror mig inte, men det är fullkomligt sant.

Idiot, tänkte fru Nelson Brown, denna kvinna låter inte muta sig. Och hon tillade: — fröken Richardson fäster sig nog mest vid om hon ökar eller stryker sina möjligheter att verka för fabriksarbeterskan i parlamentet.

Joan märkte nog att av de två var fru Nelson Brown den farligaste. Med den gamla damen, som förenklade problemet till frågan om Joan Richardsons personliga succès eller fiasko var det lätt att komma till rätta. Om det inte gällt något krångligare än att avstå från personlig ära och popularitet, så hade det inte varit svårt att besluta.

Hon betraktade dem båda med ett förbryllande uttryck av medlidande. De försakade ju sin natt-sömn blott för att befästa henne i den position de ville driva henne ur. Hon förlät dem, bara de ville gå sin väg och lämna henne i fred att ta av sig de alltför trånga vita sidenskor.

Men de ville tydligen inte gå, de kunde inte sätta sig in i att inte de två skulle klara denna lilla person från landsorten, denna fröken Okänd. Motståndet retade dem, de upprepade sina argument, var och en i den linje hon valt, förstörde och färglade dem. Och då smicker och löften inte längre tycktes hjälpa, hotade de henne med att i intimt samarbete arrangera — inte sant, ni går med fru Nelson Brown? — en sådan demonstration för kriget att Joan och hennes "pacifism", de satte den inom ci-

tationstecken för att skilja den från sin egen över alla citationstecken höjda, skulle fullständigt drunkna däri.

Joan undrade ett ögonblick, om hon var lite galen. Var det meningen att hon måste rösta för krig, inte bara för att bevisa sig som anhängare av en rätt pacifism utan också för att förhindra att hennes lands kvinnor demonstrerade sin krigsentusiasm inför världen?

Nej, tänkte hon och rev sönder argumenten, jag är inte galen, och de har inte rätt. Av hövlighet gjorde hon ingen direkt antydning om sin önskan att bli av med sina plågoandar, men hon blev allt tystare, upphörde slutligen så gott som alldeles att svara dem. Då reste de sig för att försöka ett sista utfall, fattade tag i henne: Seså, nu måste hon ta sitt förnuft till fånga och ge dem sitt ord för att rösta med presidenten! Nu måtte hon väl ha fått bevis nog varför det var absolut nödvändigt.

Men hon bröt sönder hela deras ring av bevis: — Jag vill inte krig!

Krig, fred — de tre kvinnorna stodo uppbragta inför varandra, den gamla och den medelålders tillsammans mot den unga. Det var som om parcerna råkat i gräl över livets sköra tråd, som om Hon, som väver, ville värja den för Henne, som mäter ut ödena, och Henne, som klipper av. Den unga stred ståndaktigt ehuru invärtes ganska rädd för fru Nelson Browns brinnande ögon, som lyste av vrede, och hotet i gamla fru Roberts' stränga röst.

Och de måste till sin stora häpnad gå utan att ha fått hennes löfte.

När Joan slutligen blev ensam, slog klockan tre.

Hon sparkade blixtsnabbt av sig skorna, bytte ut den vita klänningen mot en morgonrock, gick fram och öppnade fönstret. Med armbågen stödd mot fönsterkarmen satt hon och betraktade den mörka liksom låsta himlen medan nattvinden svepte om hennes panna och avkylde den torra hettan i hennes blod. Men hjärtat bultade hårt och lät inte lugna sig.

Snart skulle den dagen gry, då hon måste besluta sig. Det föreföll henne nästan komiskt att hennes lilla åsikt blivit så betydelsefull, den borde ju ha fullkomligt drunknat i de stora händelsernas hav.

Hon försökte, för att få ett fäste, att tänka sig tillbaka blott en vecka, då hon gick där hemma utan svagaste tvivel i sin själ att inte hon måste rösta mot kriget. Hon var bokstavligen född pacifist. I hennes familj betraktade man kriget såsom något till hälften övervunnet ont, fjärran som man var från världens krigsskådeplatser, okunnig om andra nationella motsatser än dem mellan svarta och vita, trygg i hägnet av ett stort havskyddat rike.

— Hur, frågade man i Joans föräldrahem med förakt, kunde väl mellan civiliserade nationer ett vunnet slag, en sänkt flotta och tusenden dödade unga män åberopas som skäl, när man tog landområden, avslöt fördrag? Inte kan väl en enda tum

av Guds jord, en enda odödlig människosjäl köpas med kanoner?

Ja, så resonerade man och så kom kriget. På detta avstånd föreföll det uteslutande meningslöst, orsakslöst, det vanvettigaste av allt vanvettigt.

De gissade på en härskares plötsliga vanvett (som goda republikaner hyste de misstro mot alla härskare), de tänkte sig Europa som offer för något gigantiskt missförstånd, men alltför mycket sysselsatt med sitt inbördeskrig för att ha tid att reda upp det.

— Ni ska få se, sade Joan och inte ens hennes far motsade henne, att kvinnorna kommer att göra slut på det. Men kvinnorna dröjde, de enstaka ropen hördes blott än mer enstaka mot bakgrunden av massornas tystnad. — De har fått munkavle, sade Joan, de vet inte om varandra, de har böjt sig i fasa och trots, men å, vänta ni, en vacker dag bryter deras hjärtans revolt ut i ljusan låga.

Först nu i denna stund, då hon själv stod inför frågan om krig eller fred, förstod hon dem. Liksom man ville övertyga henne nu, så hade man övertygat dem för länge sedan, att detta på båda sidor var ett rättfärdigt krig för rätt, fred och barnens trygga framtid, och att de måste hjälpa till att vinna det. Äntligen förstod hon deras tystnad, deras, medan åren gått, allt mera obrutna tystnad, i vilken ekot av det sista ropet på fred knappt var förnimbart.

— Men våra kvinnor, hade Joan alltid förut under krigsåren tröstat sig med, de skulle aldrig handlat

på samma sätt, därtill är vi för självständiga och modiga, för vana att tänka våra egna tankar! Och nu stod valet inför dem, och flertalet hade, fast under mycket lindrigare provokation, handlat precis så som Europas kvinnor, accepterat problemet i den framställning männen givit det och sagt ja.

Ett ögonblick svindlade det för Joan. Inte hade väl alla andra orätt och hon ensam rätt? Var det en möjlighet att hela världens kvinnor moraliskt kapitulat? Kanske var det för henne också bara att ge sig, kanske måste krig vara, kanske var detta blodiga och grymma elände människans ödesbestämda lott? Kanske var Joan Richardsons erfarenhets måttstock för liten och hennes rättskänsla alldeles för inskränkt för att duga här?

Vilket gigantiskt högmod att tro, att man själv hade rätt mot alla dessa framstående och kloka gamla män och kvinnor! Alla försäkrade de ju henne, att här gällde icke att välja mellan krig och fred, man var redan långt förbi det valet. Hur hon än valde, om krig, om fred, skulle hon komma i strid med sina ideal, emedan de delat sig och kämpade med varandra.

Hur skulle väl en mor välja, om hennes söner i lika stort antal stredo i två härar och gjöto varandras blod? Fred var hennes ideal men frihet och rätt också, och fred kunde, sade man, trygga frihet och rätt, sedan, men inte än.

Hon spratt upp, vad var det, hade hon somnat som en lärjunge i Getsemane? Hon ville inte tro det, men då hon tänkte efter, insåg hon, att det ändå måste vara så, ty hennes medvetande var uppfyllt av ett intryck, som endast kunde ha kommit i en dröm. I själva verket fanns drömmen ännu kvar i hennes hjärna; när hon slöt ögonen, förflyttades hon, ehuru vid fullt medvetande till en annan värld. Hon stod under träden, som omgävo hennes faders farm, jätteekar och plataner med väldiga, mörkgröna kronor. Hon förnam den milda gröna skuggan, såg de gyllene pilarna dansa på marken, dem solen sköt ner igenom det täta lövverket. Men vinden, som kom från prärien, förde med sig en torr och brun lukt, gräset rasslade torrt, och så långt hon såg över slätten, var den lika förbränd och dyster. Längst bort vid horisonten drevo rökskyar, tecken till gräsbrand. Det var en gruvlig torka, under vilken allt levande förbrändes, allt utom de månghundraåriga träden, som nådde med rötterna ner till grundvattnet.

Joan knäppte sina händer helt ofrivilligt: O, att vara ett träd med grönskande krona, som sänkte sina rötter i oförgängliga källor, oberört av torka och regntid! O, att vara densamma, när allting omkring en förvandlas! O, att kunna vara så trygg och orubblig! Hon drog en suck av längtan, av lättnad. Nu vet jag åtminstone vad jag vill, tänkte hon.

IV.

En gång under debatten före resolutionsförslaget antagande kom drömmen tillbaka till Joan, ett ögonblick liknade kongressalen, där man höll tal för nutid och eftervärld och för alla kontinenter, den förbrända prärien, där gräselden lopp snabb som en häst och förtärde vad torkan lämnat övrigt.

Så kom hennes tur att göra sitt inlägg, det blev helt kort: — *Jag önskar stå för mitt land*, sade hon enkelt, med en lätt skälvning i stämman, *men jag kan inte rösta för krig*.

Det blev ett ögonblicks tystnad, en sekunds snabb sänkning i stämningen, som då prärievinden pustar ut och elden mattas därvid. Men sen började den muntert spraka på nytt, där fanns bränsle nog.

Dick passade henne, när hon kom ut. Hans ansikte bar den lustiga, blandade minen. — Jin, vad har du gjort, sade han med låtsad förtrytelse. Du har dödat dig som politisk personlighet, vi vände alla tummarna ner på pressläktaren, ingen stenograferade ditt anförande, ingen tog ens upp ditt namn, så du har inte ens åstadkommit en demonstration. Ingen kommer att höra på dig, ingen att bjuda dig, ingen att skicka dig rosor, om inte möjligen jag. Kvinnorna kommer att bannlysa dig med all den éclat, varav de är mäktiga. För presidenten blir du bara luft. Och din valkrets! Den ska vi inte tala om. Du måste inte ha förstått vad du gjorde!

— Jo, sade Joan, fullkomligt.

— I så fall tror jag, att du är ensam om det. I mina ögon och i alla andras, har du bara demonstrerat kvinnans kolossala förmåga av ologiska slutsatser. — "Jag önskar stå för mitt land, men jag kan inte rösta för krig," det är världens största och mest rasande inkonsekvens.

— Det bryr jag mig inte om, sade Joan argt och vände honom ryggen.

En fjorton dagar senare knackade Dick på Joans dörr. Det var en ljuvlig försommardag, solen sken in, hon stod vid det öppna fönstret. — Kom, sade hon utan att vända sig om. Där nere på gatan drog ett vitt tåg av rösträttskvinnor förbi. De gula rösträttsfanorna voro tätt isprängda med nationalbaneret, det fosterländska inslaget var starkt, ja, det krigiska saknades inte. Fru Roberts åkte i spetsen, berättade Joan.

— Och den första kvinnan är inte med? Staccars Jin! Men jag sa dig det på förhand! Jag sa dig, att denna heroism inte lönade sig, därför att detta, som är påbörjat måste genomgås till slutet.

— *Ja, men jag börjar på det nya, innan det gamla är slut ännu*, sade Joan och försökte småle. Vad är det där för tidning du står och smusslar med?

— Den är engelsk, den innehåller något om dig.

— Du påstod ju att ingen skulle låtsas om mig mer, och hittills har du verkligen fått rätt.

— Inte alldeles, sade Dick och slog ut tidningen. Och Joan läste under sitt porträtt.

"Fröken Joan Richardson, den första kvinnan i kongressen, röstade under strömmande tårar för krig!"

V.

Det gick fyra år, världen hade glömt Joan.

En dag hade föreningen för Internationellt samförstånd anordnat ett stort möte i Newyork och mitt i den prunkande bukett av berömdheter, som prydde plattformen, satt Joan. Världen hade glömt henne så fullständigt, att den hejdade sig, gnuggade sig i ögonen och undrade var den sett detta ansikte förr. Och då gick det upp för den hur och var den mötte Joan sist, tänkte den: vad menar fru Nelson Brown med detta? Har människan omvänt och bättrat sig?

En och annan hälsade på henne, men hon hälsade inte igen. Om hon vetat, att det var hennes gamla belackare och förföljare, så hade hon gjort det, men hon hade inte förstätt, att deras hälsning gällde henne. Det föll henne helt enkelt inte in, ty folk brukade inte hälsa på henne.

— Jag ser, viskade en av de ledande till fru Nelson Brown, att ni tagit hit den där fröken Richardson. Nåja, bara inte pressen får tag i det!

— Ja, ser ni, försvarade sig fru Nelson Brown, det kommer sig därav att vi har så mycket folk

från Europa här i kväll. Och för dem är hon representanten för hela vår samförståndsrörelse, de är ju alltid så illa underrättade. Det är för deras skull jag tagit hit henne. Men det var lögn.

Fru Nelson Brown hade inviterat henne först i går, då hon mött henne på en lunch hos en av de äldsta milliardörfamiljerna, där hon vid sjätte rätten uppkallats att tala om svälten i Europa.

I ordförandestolen hade fru Nelson Brown satt en rödblond engelsk hertiginna sedan hon i minsta detalj själv förberett programmet — när man har med européer att göra, kan man aldrig vara någ försiktig, de ställa så gärna till skandaler.

Det lyckades dock icke att undvika en sådan denna afton. Den kom från ett håll, där man minst kunnat vänta det, från en belgisk professor i nationalekonomi. Denne man, en skam för sitt land, hade ingen aning om, hur man uppför sig vid möten, följde inte ens den enkla regeln, att när man besvärat två tusen personer med att komma, så får man ge dem något som de tycka om att höra. Utan försyn angrep han kvinnan, vilket för det första är något man inte gör, och för det andra framför allt inte på ett möte för uppvisning av kvinnornas insats i arbetet på det internationella samförståndet.

Mannen började oförargligt med sitt recept för botande av världens dåliga ekonomi: fritt utbyte av tjänster mellan folken. Men så vände han sig blixtnabbt mot kvinnorna för att fråga vad de egentligen gjort för att lära folken känna och älska

varandra. Hur typiskt för kvinnans slaviska beroende av mannen och hans synpunkter är det inte, utropade han, att den första amerikanska kvinnan i kongressen röstade för krig. Ingenting har så skadat min tro på kvinnan.

Joans grannar på plattformen tittade på henne. Hon rörde sig inte, satt med händerna i knäet och såg rakt framför sig över publikens huvuden. Inte en min eller rodnad förändrade hennes ansiktes vila, hennes tankfulla stillhet.

— Det är lögn, skrek Dick från pressläktaren.

Och det var som om denna lögn, som han aldrig haft möjlighet att dementera, föll från honom som en börda. Å, det var skönt, tänkte han.

Joan lyfte på huvudet.

Det var likt Dicks röst, tänkte hon flyktigt.

— Det skulle ha glatt mig, om jag ljugit, fortsatte den försonlige belgaren. Men jag har nu själv läst i tidningarna, att hon röstade för krig.

— Det ljög de, ropade nu flera röster ur publiken. Vår första kvinna, hon hade sitt huvud för sig. Och de märkte icke det lustiga i att de plötsligt skröto med detta för européen.

— Det skulle verkligen hedra de amerikanska kvinnorna, sade belgaren klenetroget. Men vem skulle haft intresse av att beljuga fröken Richardson?

— Det var just de amerikanska kvinnorna, det, ropade Dick. Vem kan förneka, att de förföljde fröken Richardson?

Den engelska hertiginnan gjorde ett nervöst försök

att återställa ordningen. Men mötets intresse hade plötsligt kastat sig över Joan.

— I Amerika förföljer man inte en kvinna! ropade en immigrant.

— Ha, ha, svarade en annan stämman, fråga ordföranden i föreningen för Internationellt samförstånd.

Fru Nelson Brown var villrådig och ursinnig. — Vad skall jag göra? viskade hon till sin man.

Hennes man var en skicklig dramatiker. — Stig du upp och erkänn, sade han, ty så skulle han ha låtit det ske i en pjäs.

Fru Nelson Brown såg ett ögonblick genomträngande på honom, så smålog hon, gick fram och begärde ordet.

— Ja, sade hon med stor aplomb, vi förföljde fröken Richardson.

— Hör, hör!

— Jag själv, som nu står framför er, satte in hela min auktoritet på att förmå henne att rösta för krigsförklaringen. Fru Anne Roberts och jag plågade henne en hel natt. Då hon inte lydde, störtade vi henne, vilket var lätt för oss.

Hon såg sig omkring med beundransvärt lugn och säkerhet. Dick som såg, att det icke fanns en atom av ånger i hennes själ, blev ursinnig. Han hade sett Joan störta, falla, falla, ända ner till botten. Han hade sett henne genomlida sitt öde utan stor klagan, sett henne uthärda hån och förakt, löje, kanske han var den ende, som brutit sig genom den

ring man slagit omkring henne och vågat sig in i det tomrum, där hon måste leva, sedan man beslutat låtsa att hon var död.

— Ni pinade henne, så som endast kvinnor...

— Det är möjligt, svarade fru Nelson Brown, att det pinade henne att få lov att dra sig tillbaka i överksamhet och anonymitet...

— Det krossade hennes hjärta!

— Man krossar inte en så duktig kvinnas hjärta, svarade fru Nelson Brown lugnt och tänkte: Begriper inte den enfaldiga människan, att hon just nu ska komma fram och omfamna mig?

Men det begrep alls inte Joan, ty hon var inte så begåvad. Dessutom satt hon och grubblade på helt andra ting.

— Och så satte ni in henne på dårhus för en fredsartikel i en skandinavisk tidning!

— Ånej, sade fru Nelson Brown förtörnad. Jag får be fröken Richardson själv, som är här i kväll, att intyga att *vi* aldrig satte in henne.

— Ja, då var det några andra pacifister då.

— Fröken Richardson! ropade man, kam fram och berätta för oss hur man behandlat er!

Joan reste sig tveksamt.

— Det är visst mig man ropar på, sade hon till sin granne.

— Det ser nästan så ut, svarade denne. Ni måste fram och säga dem några ord, så att de lugnar sig.

Han trodde hon var utom sig av förlägenhet, men det var hon alls inte. Hon steg fram helt lugn.

Publiken jublade mot henne, tacksam att ha så omväxlande möte. Bänk efter bänk reste sig och hyllade henne.

En ung klar flickröst ropade: — darling!

— Hosianna i höjden, viskade någon i fru Nelson Browns öra.

— Korsfäst, korsfäst! svarade hon med ett översteprästerligt leende.

— Leve den dåraktiga Joan Richardson, hell föregångerskan, Joan av Nya Domremy! Berätta, berätta!

Medan dessa rop korsade varandra, stod hon och grubblade över hur hon bäst skulle använda detta första tillfälle att tala offentligt, som givits henne efter fyra stumma år. Hon hade bara fem ord att säga dem, det var allt. Inte den svagaste krusning av högmod eller tillfredsställd hämndlust drog därunder över hennes själs yta. Den var fullkomligt blank.

Äntligen blev det tyst.

— Vänner, sade hon, kan man övergiva sin moder? Det var de fem orden, sen teg hon.

— Nej, sade mötet, som trodde, hon behövde hjälpas på traven.

— Och ändå, sade hon långsamt, liksom sökande, är det ju just vad ni gör, då ni drar er tillbaka på er sida om Atlanten och överlämnar Europa åt sitt öde. Europa, vår gamla moder, har det svårt. Hon sitter där och ruvar hopplös över sitt öde. Och omkring henne dör hennes barn.

— Det har vi hört så ofta, ropades. Det var inte det vi ville höra. Tala om hur man behandlat er!

— Om ni vill eller ej, ska ni höra det ändå, sade hon med en klang av sin forna energi i stämman. Och ni ska få höra vad man tänker om er i Europa.

— Men hur var det med dårhuset? Var ni där?

— Jag har varit i Europa ett helt år, sade hon. Varför avbryter ni mig? Ni bad mig ju tala.

— Ja, men om er själv!

Hon gjorde en liten men uttrycksfull gest, som om hon fört undan ett fjun, blåst bort ett stoftgrand.

— Att Europa hungrar, är inte det värsta, sade hon. Men det har slutat upp att tro på någon annan makt än våldets och följaktligen vänta de intet annat än krig.

— Europa, framtida krig... Dick vred sina händer uppe på läktarn. Den dåraktiga kvinnan försummade ju sitt stora tillfälle att framträda som martyr och hämnas genom ädelmod på sina veder sakare. Hon hade ju kunnat återvinna hela sin förlorade position, om hon skött sig. Men hör bara sådana vanliga saker hon säger:

— Europa tror inte på sig själv längre. Och det tror inte längre på oss. Bakom allt vad vi gör och säger, ser man bara råa, cyniska bevekelsegrunder. Man tror vi är en samling hycklare med hårda hjärtan. Man beundrar oss för att vi med så gott samvete kan begå grymma handlingar. Man beundrar oss för vår förmåga att berusa oss med vackra

fraser om söndagarna, som inte förpliktar till något om måndagarna. Den moraliska élat, varmed vi gick in i kriget och ordnade om Europa efter de högsta principer, finner man öövertäffad som prestation. Om man motsäger dem, svarar de artigt, men intet man kan predika för dem kan häva deras tvivel på oss och på människan. Vänner, vet ni vad det vill säga, att tvivla på någon, som står er nära? att pinas och kämpa mot detta tvivel, till dess man säger: nej, jag orkar icke mer, nu tvivlar jag inte längre, jag förnekar. Så gör Europa. Det tror inte mer på människan, och därför måste det dö.

— Hon är galen, viskade Dick till en ung kvinna vid sin sida, som han numera var gift med. Vill man beveka människor till något, skall man smickra och röra dem till tårar. Om hon tillfredsställt deras nyck att höra hennes lidandes historia, så kunde hon sedan tryggt ha länsat deras fickor för ungnarnas räkning i Europa.

— Tyst, svarade Dicks hustru, du hindrar mig att höra vad hon säger.

Ja, men det var ju ingenting uppseendeväckande hon sade. Hon talade om människans makt över människan: för en människas skull kan man tro på Gud och för en människas skull förneka allt ända intill tron på människans framtid på jorden.

— Men tro inte att vi kan predika Europa friskt igen, ju mer vi predikar, ju mer hånar man oss. Dygden har dåligt rykte i Europa, hon är en sköka, som låtit betala sig av alla. Endast handlingar, svåra

tunga handlingar, kan rädda och återupprätta henne. Mot detta dödande tvivel på mänskligheten, finns ingen annan bot än trofasthet. Kan du ge ett exempel på trofasthet in i det orimliga och in i döden

— Som ni själv!

— på trofasthet mot ditt mål, mot din uppgift, dina ideal, då har du gjort ditt och murat in en sten i den grundmur, på vilken mänskligheten åter kan bygga sin framtid.

Dick såg på Joan, lilla Joan, som blivit en gammal kvinna på sin trofasthet. Och blev så medveten om en förändring i atmosfären. Något hade skett med mötet, men vad? Han såg på sin hustru, hennes ansikte strålade. Han såg ut över publiken och förstod.

Dårskapen som han kritiserat nyss, hade förmått vad klokheten aldrig kunnat uppnå. Joan som var alldeles okunnig om tekniken att ta folk, hade tagit dem just därför.

Allt hade hon gjort fel och intet av vad man väntat. De hade hyllat henne och hon hade inte märkt det, hennes fiender hade räckt henne handen, hon hade icke heller märkt det. Hon hade inte ens märkt hur tusenden av hjärtan, längtande att beundra något som var dem själva olikt, sökt sig mot henne. Men på sitt eget vis, genom att obevekligt följa sin egen linje, hade hon vunnit en seger.

En gnista hade sprungit över från henne till hennes åhörare. De älskade denna människa, som icke längre kunde förmås att intressera sig för sitt jag.

De älskade henne desto mer, därför att de själva alla släpade på sina jag som på tunga bördor, och det steg upp i deras hjärtan, hos många för första gången, en längtan att också bli kvitt denna tyngd, som så ofta kommit dem att svikta under vandringen.

De trodde på Joan. Inte för att hon var något snille eller stor vältalare, de hörde knappast på så noga. Men de trodde på henne därför, att de hotat och förföljt henne, därför att de föraktat och smädat henne, därför att hon gav dem sitt jag att slita sönder och undkom. De trodde på henne, därför att hon icke trott på dem.

De trodde på henne, därför att hon var trofast sin tro, även då de slogo henne.

Men denna stund av makt och seger, denna gnista som tändes, vägde det upp de långa årens lidande, stumhet och marterande oviss-het? Ja eller nej, ingen vet, allra minst Joan, som inte såg sammanhanget vad henne själv angick, som det inte föll in, vilket strålande bevis hon var på sin egen sats, att det enda människan tror på är handlingen.

CHAPTER I

The first part of the book is devoted to a general survey of the subject. It begins with a definition of the term, and then proceeds to a discussion of its history and development. The author then discusses the various methods of study, and finally concludes with a summary of the main points.

The second part of the book is devoted to a detailed study of the subject. It begins with a discussion of the various methods of study, and then proceeds to a detailed study of the subject. The author then discusses the various methods of study, and finally concludes with a summary of the main points.

The third part of the book is devoted to a detailed study of the subject. It begins with a discussion of the various methods of study, and then proceeds to a detailed study of the subject. The author then discusses the various methods of study, and finally concludes with a summary of the main points.

FÅGEL FENIX

FACEL REVERSE

Kandidat Rolf Soneson steg upp tidigt en morgon i julhelgen och kom ut i köket med sina kängor i handen. Vintermorgonens första svaga ljusning föll in genom köksfönstret, och han skymtade i dunklet en bricka, full av tallrikar, koppar och glas. Han gick närmare: odiskat! Den lilla jungfrun hade tydligen gått och lagt sig från alltsammans. Och inte betänkt hur det skulle kännas, att vakna upp till en bricka full med disk på måndagsmorgonen. Han letade reda på skokrämen och borsten och började blanka kängorna. Dem skulle hon då slippa, när hon vaknade till dagens många sysslor.

Om det här varit i Amerika, tänkte kandidaten, som råkat insupa en fläkt från detta land, då hade vi alla gäster i går med moster i spetsen gått ut i köket och under skämt och glam klarat disken efter oss på fem minuter. Men det föll oss inte in. Jag skulle velat se dessa herrskaps miner, om jag föreslagit dem att torka disk i stället för att jämra över tjänarinnekrisen.

Kandidaten hade vaknat tidigt och med en molande känsla av obehag. Vad är det, tänkte han, jag drack inte i går, jag är inte förlovad, jag har ingen

växel, som förfaller. Och så kom han plötsligt ihåg det.

Tänk, att moster Eugenie är så förbannat tarvlig, tänkte han.

Här hade han i tjugu år hållit rätt hjärtligt av sin moster. Hennes komfortabla lilla hem hade under hela hans universitetstid stått öppet för honom vid kristna och profana högtider. Hon firade högtidsdagar, som i hela världen endast hon numera mindes, såsom sin fars promotionsdag, årsdagen av en längst glömd Karlbergsbal och sin egen första nattvardsgång genom att skicka systersonen en liten summa: att dricka mormors, respektive morfars eller mosters skål.

Inte underligt att han ansett henne som en hjärtegod kvinna, en barnlös kvinna med modershjärta. Under sådana förhållanden är det pinsamt att bli besviken, att skåda ner i outgrundliga djup av tarvighet i sin mosters själ. Kvinnorna, sade han sig: uha! de är inte noga mot varandra.

Han borstade tankfull sin känga på en och samma fläck. Klockan var halv nio, flickan hade försovit sig. Men jag skall försvara lilla Aina, tänkte han. Jag ska säga min moster vad jag tänker: "Kära moster! Moster är frisk och kry och ungdomlig. Sitt inte där och klaga över att skatten Amalia gifte sig och att det är omöjligt att få någon som går upp mot henne. Vad skulle egentligen kunna förmå den nuvarande jungfrugenerationen att offra sin ungdom på moster? Arbeta själv! Var sin egen

jungfru! Det är det enklaste. Moster kan ju ta tillfälligt hjälp vid helgerna, då jag kommer. Och moster lilla, handen på hjärtat. När moster varit uppe i Stockholm och hämtat hit ner den arma lilla flickan, som moster nu har, den olyckligaste av olyckliga, då kände sig nog moster ha gjort en stor och vacker handling. Men varför sade moster upp gårdskarlen, som alltid bar vatten och ved på Amalias tid? Säg mig, moster, resonerade moster inte som så, att den som har tre liv och ett förstört bohag på sitt samvete, den kan inte gärna neka att bära hur tunga bördor som helst? Vilde moster inte på hennes omätliga olycka tjäna en liten slant i dessa dyra tider?" Om inte moster före frukost i dag ska se sig i samvetsspegeln, då är jag ett kräk. När jag bara tänker på hur hon satt där i går kväll och beskrev för sina avundsjuka väninnor denna flickas villighet och undergivenhet med sitt självsäkra: och så vet jag att jag får behålla henne.

Steg hördes nu i köksförstugan, och kandidaten förstod, att flickan, långt ifrån att ha försovit sig, i stället varit ute i ett tidigt ärende. Hon skyndade att öppna dörren, där stod, sviktande under vedbärare och vattenspann, den av ödet slagna, en liten ung flicka med grå hy och infallna kinder.

— Ska kandidaten resa? frågade hon andfädd och såg på honom med sina trötta ögon. Är det bråttom? fröken har ingenting sagt.

— Nej, då, sade kandidaten. Vilde Aina gärna, att jag skulle resa då, är jag till mycke besvär?

— Nej vars, sade flickan och ryckte till litet vid namnet Aina. Här hade hon hittills kallats Anna för hemlighetens bättre bevarande.

— Jag vill så gärna hjälpa Aina, tillade han.

— Jag tänkte just, att fröken talte om'et i går, sade flickan, när herrskapet var så livliga. Om kandidaten ville ge mig kängorna. Jag ska nog borsta dem, men jag måste tvunget göra opp eld först och sätta på, för hon skriker om hon inte får sitt kaffe klockan mio.

— Tack, jag är strax färdig med dem. Nej jag kan inte säga, att hon direkt talte om det, sade han.

— Hon lovade att tiga och jag lovade att stanna här ett år till en början, sade flickan och spämtade stickor med en kraft, som förvånade hos en så späd varelse. Men då så kan en ju flytta när som helst.

— Det var adjunkten Tennberg i förstun mitt emot, som gissade vem Aina var. Men jag måste ju medge att moster hjälpte oss lite på traven först.

— Ja, för inte lär han väl ha känt igen mig från porträtten i tidningarna, så som jag ser ut nu, anmärkte hon med ett tonfall av blandad sorg och tillfredsställelse.

— Är Aina mycket ledsen att vi vet? frågade kandidaten.

— Nej, bevars, för nu så kan jag ju gå när jag vill. Det hade jag för resten gjort ändå.

Kandidaten vände sig hastigt om och såg på Aina. Det här var intressant. Mostern hade alltså räknat fel, och det fyllde honom med glädje. Även

masken krökte sig och vägrade bära vatten och ved. Inte ens ödets mest förkrossande slag kunde göra en jungfru av denna generation ödmjuk och hålla henne kvar i en plats.

Så djupt hade insubordinationen gått den i blodet.

Hon låg på knä vid spisen, och han såg bara en smal, urgröpt nacke, som vädjade till hans ridderlighet.

— Trivs inte Aina här? frågade han fortfarande lika vänligt.

— Fröken säger väl, att hon tycker jag borde vara tacksam och glad? frågade hon.

— Ja, medgav han.

— Men varför ska jag egentligen vara det? Henne har jag ju inte gjort någe. Det är alldeles som om hon skulle ha gjort någe så storartat med att ta hit mig och låta mig arbeta från morgon till kväll.

— Är här så arbetsamt då?

— Ja, för det första så finns här ju ingen gas.

Kandidaten hejdade ett förvånat: det var som fan. Ty det var ju vid sitt självmordsförsök med gas samman med sin fästman, som hon råkat ställa till med en explosion varvid en hel familj utplånades, som ville leva. Där ser man hur mycket enkla-
rare människan är än man föreställer sig, tänkte han. Man skulle då tro att den här flickan skulle få hysteriska anfall vid åsynen av en gaskran. Man tycker att gaslukten skulle komma henne att svimma.

Men här går hon och tänker: usch, jag vill inte stanna i en plats, där dom inte har gas.

— Jaså, Aina är van vid gas, sade han bara, rädd att skrämma henne ur hennes meddelsamhet.

— Ja, det har man överallt i Stockholm. Och inte finns här vatten i köket och inga bekvämligheter. Jag har ändå hört av flickorna i gården att på förra jungfruns tid gick här vedkarl. Jag vet inte, varför fröken tror att man får särskilda krafter av att ligga för döden i gasförgiftning och det ena med det andra.

— Ja Aina fick ju ett barn, sade kandidaten i så vördnadsfull ton, som om han talat till en madonna.

— Ja, sade hon, och ungen den dog, och jag levde över. Det är precis, som om jag inte skulle få dö. Men inte kan jag väl precis ha blivit sparad som genom ett under för att gå här och trampa i frökens kök. För inte behöver hon mig, hon kan reda sig själv, fast hon inte tror det.

— Kan jag hjälpa Aina med något? frågade kandidaten, ivrig att stanna kvar för att uppfånga nya glimtar av detta underliga sjäsliv.

— Mal kaffe då, om kandidaten kan, sade hon med en skymt av koketteri.

— Jag kan torka disk också!

— Inte? Hon skrattade till och ett ögonblick lyste hennes ansikte upp och förvandlades. Han såg att hon var ung som han, och att det inte kunde vara så länge sen hon vandrat förälskad och lycklig en

sommarkväll i Gröna Lund vid sin barberares arm. Ja, barberarn. Han sköt upp dörren till hennes rum en smula och såg att biträdet i rakstugan på nedre botten talat sanning, då han berättat, att den besynnerliga flickan till fröken Perlgrens hade tiggat av honom Frisörföreningens emblem att sätta på sin vägg.

Nu visste han ju att hon sökt döden tillsammans med en barberare, och en gentil barberare måste det ha varit, som velat slå på stort i det sista, efter han skruvade sönder huvudgasledningen, när det stora ögonblicket var inne. Tre döda utom barberarn. Kandidaten skulle i hennes ställe inte haft Frisörföreningens emblem på sin vägg.

Aina gav honom en forskande blick på sned.

— Han var barberare, upplyste hon kort. Och tillade hon, uppmjukad av kandidatens vänliga och aktningfulla hållning, det där är deras märke.

— Han var alltså medlem av Frisörföreningen?

— Nej då, han var finne och hade tillfällig anställning på Folkungagatan, då vi blev bekanta. Sen blev han utan. Han fundera mycke på vad det där märket betydde, tills någon tala om för honom, att det var en sorts fågel, som blev bränd och steg upp föryngrad ur askan. Och de sista dagarna vi levde, hade han så mycke å sköta med den där fågeln. — Om de nu sku vara så — hon härmade hans finska brytning — att det sku finnas nå uppståndelse också för dej å mej? Å för mig blev det minsann en skön uppståndelse. Kandidaten skulle känt på

det att vakna upp och märka att man levde och var med barn lika dant och han dö och ingenting för allt man gått igenom. Och så allt det andra, ja jag kan inte tala om'et.

— Stackars barn, sade kandidaten av fullaste hjärta.

— Ja, det kan kandidaten verkligen säga, sade hon. Får det vara en kopp här ute? Jag trodde jag skulle bli galen. Sjuk var jag, och ett sånt väsen. Förhör ideligen och satt inne gjorde jag, sen jag blivit bra efter barnet. Och sen blev jag sjuk igen och blev benådad. Och samma dag jag kom ut, kom dels fröken här och dels en agent för en varité men den fick jag inte höra på en gång för Skyddsvärnet. Och så tyckte dom på Skyddsvärn jag skulle följa med fröken i den stilla landsorten och hämta krafter och ge folk tid att glömma, men det tycker jag synd om.

— Här blir det nog ingen, som blir ovänlig mot Aina, även om de skulle förstå hur det hänger ihop, sade kandidaten. Men detta sade han mot bättre vetande, ty han hade icke glömt den diskussion över hennes skuld, som i går afton följt på avslöjandet av flickans identitet. Det var nätt och jämnt, sade damerna, att de ville äta hennes omelett sen, den kvalde dem.

— Man vet aldrig, sade flickan. De tittade så lett redan i går kväll. Säg, kandidaten?

— Ja?

— Häromnatten drömde jag om den där fågeln

(och på samma gång var det barberarn) att han reste sig livslevande ur askan. Om det nu kan betyda något? Jag har ibland tänkt — — — det är som om jag en och annan gång sen dess hade en gnista hopp att i alla fall...

Kandidaten var rörd. Så såg alltså fortsättningen ut på den stora tragedien, sedan den nyfikna allmänheten förlorat intresset för densamma. Själv hade han aldrig förr reflekterat öfver vart sådana stackare togo vägen som ett ögonblick stodo inför allmänheten nakna i ljuset av någon stor olycka, för att sedan åter sjunka tillbaka i skuggan. Kanske hade han trott, att när reportaget om dem krympte ihop till notiser, så gjorde människorna själva så med, för att sedan försvinna ur tillvaron, när deras namn försvunno ur spalterna. Människan har bra litet fantasi, tänkte han.

— Men kunde ni då inte försökt någon annan utväg än att bestiga bålet? frågade han.

— Det var i *källaren*, där jag bodde, sade hon. Ja, se han blev ju utan arbete och fick just inte så vidare bra betyg från Folkungagatan. Vi var och tittade på en professorisk bostad på Tjärhovsgatan i en gymnastiksal, där det bodde fjorton familjer. Men då tyckte vi det var bättre å dö. Där fanns inte en levande varelse som teg en minut där i gymnastiksalen utom, som han sa, skäktorna. Och dyrt var det ändå. Lägenhet var inte att tänka på. Sen var det så många som sa till mig, att du kunde väl blett intagen där och där på hem för ensamstående möd-

rar, och vi skulle väl alltid ha hjälpt dig, men jag hade ju ingenting sagt om hur det var ställt för mig, för man är liksom generad första gången. För resten var det han, som prompt ville. Nej, nu är jag tvungen att gå in till fröken.

Husets värdinna hade vaknat med dåligt samvete. Hon kom inte ifrån att hon lovat både Aina och Skyddsvärn att bevara hennes hemlighet, men innan solen gick ner härnäst skulle hela stan veta den. Hon hade väl inte sagt rent ut, men med mystiska miner och antydningar lockat gästerna att gissa på gåtan. Och de hade blivit färdiga med den betydligt fortare än hon tänkt.

Hon hade en oangenäm känsla av att systersonen ansåg hon handlat inkorrekt. Och det var obehagligt att påminna sig uttrycket i Ainas ansikte, när hon kom in och avbröt den animerade diskussionen om hennes person.

Jag skall minsann stiga upp och hjälpa henne lite, tänkte hon som kandidaten en timme tidigare.

Men då fröken von Perlgren kom ut i köket, iklädd morgonrock, fann hon till sin häpnad och indignation systersonen före sig, drickande kaffe och inbegripen i ett livligt samtal med Aina. Kaffet och gossens lilla försök till närmande kunde hon överse med, men det gick hennes ära för nära, att Aina, så förbehållsam mot sin matmor, öppnade sitt hjärta för kandidaten. Det hade ju varit en stor besvikelse för fröken, att hon aldrig lyckats få Aina

att ingå i detaljer om sitt livs stora drama. Hon hade ju dragits till Aina inte bara för att hon trodde sig i henne skola finna en tillgiven trotjänarinna. Hon drogs till henne därför att här var dock livet, det lockande och det förskräckliga, som hon själv alltid stått utanför. Det var dock en tanke att skola ge den stora sensationen städja, kost och en om än liten lön. Nå, hur var det, Aina? Men flickan svarade blott: otäckt.

— God morgon, moster, sade kandidaten. Aina skulle just in och servera, men nu kanske moster dricker här med mig?

— Jag föreslår, sade mostern högtidligt, att du i stället följer med mig in i förmaket och avslutar din första frukost där. Och kandidaten, som genast ville begynna angreppet på mosterns samvete, följde med utan vidare än en nick bakom mosterns rygg åt Aina.

Flickan besvarade denna nick med en grimas, då dörren stängts.

Hon var förstås icke ständigt klart medveten om sin skulds och sin olyckas hela vidd. Allt var henne likgiltigt utom det att det värkte i ryggen, då hon måste förrätta alltför tungt arbete. Men så kom något, som drev undan töcknet, som omgav henne. Hon vaknade upp, hon mindes. Så nu. Mekaniskt, hällde hon det ångande vattnet i diskbaljan, medan smärtan drog ihop hela hennes varelse som i kramp. Han visste inte vad han gjort henne genom att vara vänlig och locka henne att tala om sitt liv. Och med

den där vänligheten var det för resten inte mycket med, han sprang ju in med gumman, så fort hon rynkade ögonbrynen. Inte skall du inlåta dig med en sådan skuldbelastad varelse, skulle käringen säga. Och det hade hon ju alldeles rätt i. Oskyldig var hon och på sitt sätt ändå skyldig, ty hon, som var stockholmsbo av de två, borde ha vetat att man mixtrar inte med huvudgasledningen. Och därför var det väl egentligen ute med henne och hon var väl märkt för hela livet. På gården gick Tennbergs jungfru i sin nya julklappskofta och gnolade. Hennes fästman hade gjort slut till jul, men herregud, hon fick väl alltid en annan. Kanske hade hon redan fått en. Men jag, tänkte flickan under heta tårar, kan aldrig tänka på en ny fästman. Det vore bäst för mig, om jag finge dö.

Men detta slarvuttryck hade en allvarsammare mening för henne än för alla dem, som brukade det tanklöst. Ty hon visste vad det ville säga, hon hade redan dött en gång. Och då hade hon ändå sällskap. Å, hårt, hårt hade hon och barberarn hållit om varandra! Mycket hade hon glömt av vad som hände den natten, men ännu kände hon barberarens hårda, förfärade grepp, tyngden av hans sanslösa kropp och den isande förskräckelsen, innan gasen bedövade henne, att han gått förut, att hennes armar icke kunde fasthålla honom och att han fått försprång in i evigheten.

Kunde hon nå honom ännu? Hon visste det inte,

han hade lämnat henne så ensam. Skulle hon våga följa honom och se efter?

Hon ryste vid tanken. Men ändå, när hon såg den här stora disken framför sig och tänkte på att folk nu skulle börja titta och viska och på allt vad hon ljugit om sig själv för flickan i julklappscoftan, som denna nu skulle sticka henne under näsan med, och på att kandidaten var så feg, då tyckte hon att det blev lättare att dö. Om hon inte hade något annat att välja på än döden och detta liv hos Perlgrens, då miste döden något av sin udd. Eller åtminstone livet något av sin makt. Medan hon stod där och vägde för och emot, råkade en av frökens gamla dyrbara tekoppar slinta ur hennes händer med påföljd att två koppar krossades på en gång. Nu började dödens vågskål väga djupt. Hon stod bara och stirrade stelt framför sig, till dess hon hörde kandidaten visslande sätta på rocken och bege sig ut. Han som skulle torka disk! Jo, vackert. Och nu hade hon heller ingen sköld mellan sig och fröken Perlgrens vrede.

Med flödande tårar gjorde hon sina förberedelser. Hon skrev på en lapp till sin matmor: ursäkta men jag kan inte stanna fröken vet nog varför. Så lade hon en femma som ersättning i en av de trasiga kopparna och plockade ner sina fattiga tillhörigheter i en kasse. Pengarna måtte väl räcka till en biljett till Stockholm? Hon tog för säkerhets skull igen femman. Hon måste dit till barberarens grav. Och

sen? Ja man kunde ju alltid höra efter på den där varitén, vad de egentligen ville henne.

Ödet var av någon besynnerlig nyck henne alltjämt avogt. Det sände in kandidaten i en cigarrbod, just då deras vägar annars skulle ha korsats på Storgatan. Annars skulle hon ha fått veta, att kandidaten kom från vedkarlen, som skulle börja redan på förmiddagen. Annars hade kandidaten säkert hejdat henne och tagit henne med hem, på vägen berättande hur han i förmaket öppnat sin mosters ögon för nya synpunkter på förhållandet mellan klasser och människor. — Nu för tiden, ser moster, hade han sagt, föds varje flickebarn i en statabostad med den frågan på sina läppar: varför skall *jag* passa fröken Perlgren? Varför gör hon det inte själv? Moster hade förstas velat lägga beslag på Amalia för evigt, ty alle Lust will Ewigkeit, eller ännu hellre sett att det föddes alltjämt nya och flinka exemplar av forna tiders tjänarinna. Men det är fåfäng önskan. Därför får moster lov att ändra taktik mot den unga flickan moster har i sitt kök. Annars går hon. — Hon också, det är väl aldrig möjligt? kved mostern, men gav med sig på alla punkter.

Men nu gick Aina förbi med sin kasse, medan kandidaten skämtade med ryggen åt gatan med cigarrfröken, som hade ett mycket gladare förflutet.

Och när fröken Perlgren kom ut med goda föresatser i sitt kök, då var Aina försvunnen och det

fordrades icke mycken slutledningsförmåga för att förstå att hon avvikit för alltid.

— Och jag som har Rolf här, men det brydde hon sig förstås inte om, klagade hon. Vad skall jag nu ta mig till? Hur länge kokar ägg?

Hon gick förtvivlad omkring och plockade i våningen, då kandidaten kom tillbaka.

— Vart *kan* hon ha tagit vägen? klagade hon.

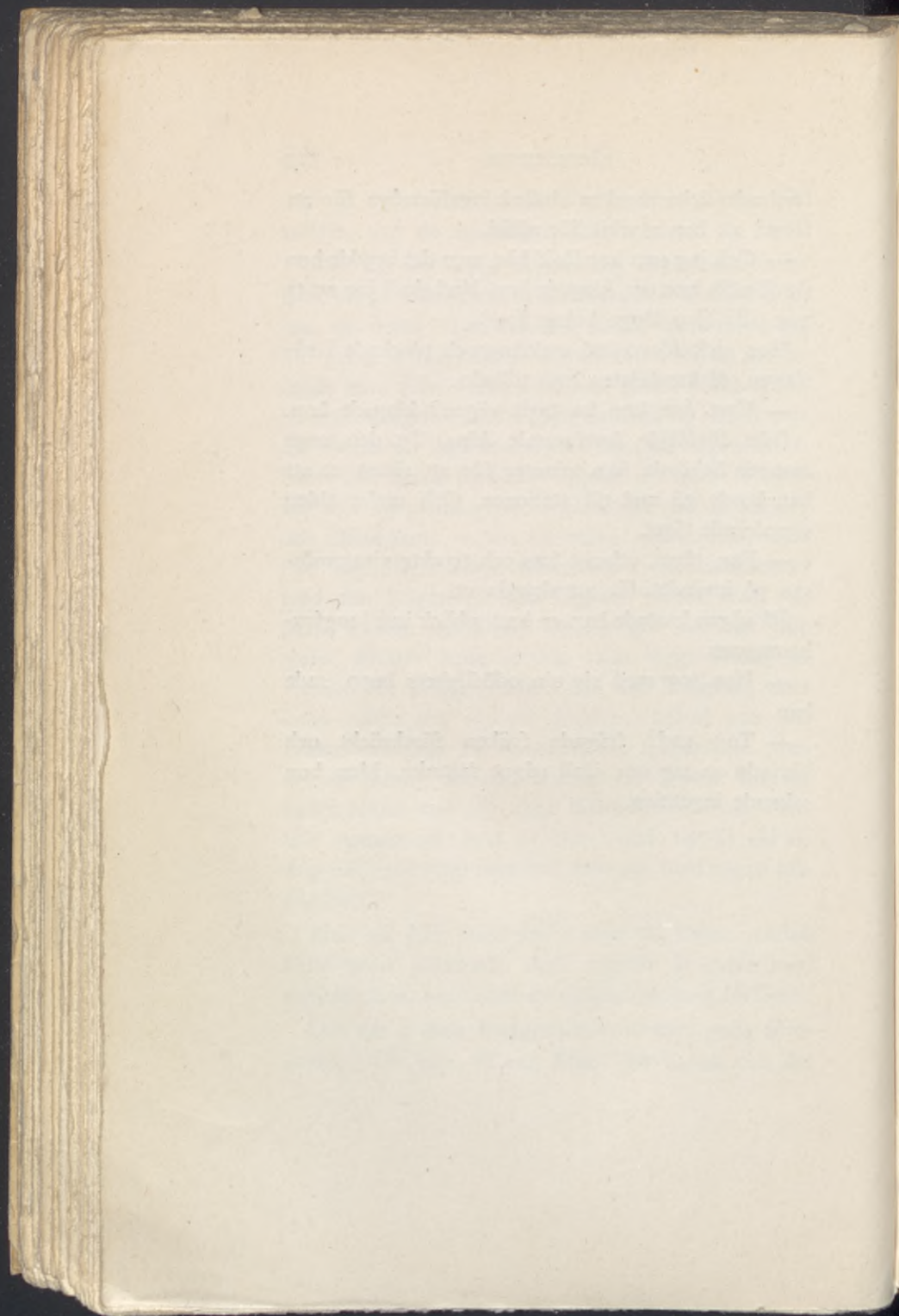
Ödet förföljde fortfarande Aina. Ty den unge mannen behövde fem minuter för att räkna ut att han borde gå ned till stationen. Och under tiden signalerade tåget.

— Fan, tåget, utbrast han och tryckte vintermössan på huvudet för att skynda ut.

På vägen kastade han en hastig blick in i jungfrukammaren.

— Hon tog med sig sin odödlighets hopp, sade han.

— Tog vad? frågade fröken förskräckt och började se sig om, ifall något fattades. Men hon saknade ingenting.

DROTTNING PETERSSON

ROBERTSON PETERSON

I.

Studentklassen i Broköpings flickskola hade haft sin första svenska skrivning. Det hade utdelats lösen på morgonen, att man efteråt skulle samlas på Rosenblads konditori, och vid tvåtiden kommo den styva och den ohjälpliga, då voro de klara med framgång och fiasko. Sedan slunko mellanbegåvningarna in med korta mellanrum, var och en hälsad med livliga tillrop. Vad skrev du om? Jag sprack på Luther, jag!

— Hur kan man också välja ett sådant ämne?

— Tycker du kanske jag skulle skrivit om Bevara ditt hjärta, ty därutav går livet? eller Götiska förbundet?

Fröken i kassan undrade vad som stod på. Luther, tänkte hon, var han med vid Olympiska spelen i Antwerpen? Det var väl snarare Luther som sprack.

Flickorna fortforo att diskutera Luther. De flesta hade skrivit om honom, därför hade han i hast blivit så märklig. Den, som ensam skrivit om franska revolutionen kände sig olycklig, ingen intresserade sig för den, inte ens hon som tillgripit Bevara ditt hjärta som en nödfallsutväg, därför att hon aldrig kunde behålla några årtal i minne.

— Hör du du, vände man sig slutligen till den begåvade, säg oss vad är den innersta skillnaden mellan protestantism och katolicism?

Frågan hann aldrig besvaras. I samma ögonblick ringde konditoriklockan, och på tröskeln stod Ann-Charlotte.

Klassen gav till ett tjut.

Ann-Charlotte blev stående vid dörren och betraktade kritiskt åtta ivriga flickansikten, de flesta rätt så bleka av läsning. Hon fann fel på dem alla, de voro för runda eller för kantiga, för vulgära, för uttryckslösa, de blå ulstrarna och cheviotdräkterna föreföllo henne landsortsmässiga, hattarna och mössorna rent av löjliga. Och dessa enorma sidenrosetter i nacken, precis likadana alla åttas.

Hon kunde inte begripa vad det var, som förvandlat hennes gamla klasskamrater på så kort tid. Hon förstod ej själv, att hon plötsligt såg dem ur en alldeles ny synpunkt, bedömde dem som erotiska objekt. Och som sådana voro de små studentämnena i Broköpings flickskola inte särdeles lysande.

Klassen märkte också ögonblickligen att Ann-Charlotte förändrats. Det var inte bara det, att hon bar en ny grön promenaddräkt med krage, bård och uppslag av bäver. Inte heller det, att nackrosen var borta, håret riktigt uppsatt och stockholmslockat. Det mesta låg i hennes sätt, hennes litet roade och likgiltiga sätt mot dessa hennes kamrater i ljuvt och lett, genom svensk skrivning och tysk, genom läxor

och lov. Varför rusade hon inte in och skrek: tjänare, vad hade ni för ämne?

På tillfrågan meddelade Ann-Charlotte helt frankt, att hon kommit hem i går, att hon var fullt återställd från den ögonsjukdom, för vars behandling hon fått avbryta studierna och resa till Stockholm, men att det icke roat henne att besöka skolan i dag!

— Nej, det kan man ju gott förstå, sade den begåvade sarkastiskt. Hon måste även mot en dåraktig röst i sitt inre försvara vikten och betydelsen av de svenska skrivningarna i jämförelse med pälswerk, ondulerat hår och ett vackert ansikte.

— Akta dig för doktorn, om han får veta att du kom hem i går, sade man och gjorde plats för Ann-Charlotte i kretsen.

— Jag tänker visst inte akta mig, sade Ann-Charlotte hånfullt.

Någon ropade: — Jesus, där kommer han! Ann-Charlotte trycktes hastigt ner i soffan och två ädelmodiga och lojala kamrater ställde sig framför henne som gardiner.

När den unge läraren i modersmål gick förbi med klassens skripta under armen, kastade han en flyktig blick in genom konditorifönstret. Flickorna flögo upp och nego, han lyfte lätt på hatten. Men Ann-Charlotte, i stället för att krypa in i soffhörnet böjde hon sig fram mot fönstret, vek undan de frivilliga gardinerna och nickade åt sin vördade lärare. Han hejdade sig ett ögonblick, och hälsade en andra

gång. Det undgick inte flickorna att han lyfte på hatten ett par tum högre för den skolsjuka än för dem alla tillsammans.

— Såg ni? ropade de om varandra. Ja, Ann-Charlotte har ju alltid haft ett svinaktigt medhåll, men . . .

Ann-Charlotte smålog medlidsamt åt uppståndelsen. Hon hade länge haft en oklar förnimmelse av att doktorn behandlat henne som om de två, han och hon haft en hemlighet gemensam. Men hon hade bara *låtsats* förstå vad hans ögon menat, sett ljuv ut för sina usla svenska skriptas skull. Numera förstod hon honom fullkomligt, se där fördelen av att resa till Stockholm. Det var om hemligheten man och kvinna han velat undervisa och spörja henne, då hans blick så meningsfullt stannat hos henne efter att ha glidit förbi raden av ansikten. — Vet du den, min vackra flicka? hade hans ögon sagt.

Ja, nu visste hon den.

— Kan någon hämta hit en äppeltårta? frågade hon i riktig känsla av sin överlägsenhet gentemot dessa kamrater, som icke kände kärlekens hemlighet.

Hon fick äppeltårtan av en imponerad kamrat. Stora-A-flickan tänkte inom sig att Ann-Charlotte bluffade. *En* domstol fanns inför vilken endast själens överlägsenhet gällde: censorernas.

Ann-Charlotte tog av sig handskarna för att äta bakelsen. På vänstra handens ringfinger bar hon en ring av i Broköping fullkomligt okända dimensioner. Den bestod av en stor djupblå sten, inramad av bril-

janter, lik en sjö kantad av is, och täckte fullkomligt hela tredje fingerleden.

De blevo med ens alldeles tysta. De hade aldrig sett något liknande förr och kunde inte uppskatta ringens värde, men något oförklarligt rörde sig i deras hjärtan. De anade, att detta var en gåva av en förälskad man.

— Det är min förlovningsring, sade Ann-Charlotte, då ingen frågade något.

— Det är väl ingen riktig förlovningsring, invände den begåvade men lamt.

— Min blivande man är utlänning, svarade Ann-Charlotte, så den är nog så riktig så. Det är löjligt med två släta ringar. Man ser ju omgift ut.

Det fanns väl ingen av flickorna, som icke någon gång stulit sig till att i hemlighet pröva sin moders vigselringar och tyckt att ett par likadana, skänkta av någon, som älskade och förstode ens själ skulle väl vara inseglet på livets lycka. Men det hade knappt fallit flickorna in förrän nu, att något sådant som äktenskap kunde på allvar vara tänkbart. Denna hemlighetsfulla möjlighet hade ryckt inpå dem, blivit aktuell för dem i och med att den blivit det för en av deras krets.

Ann-Charlotte såg sig omkring i kretsen av kamrater som bland småglina i förberedande. Hon kunde vara fullt nöjd med verkan av sina ord. De voro så häpna, så förstummade, som om i hela världen aldrig någon gift sig förr.

— När ska du gifta dig? frågade slutligen en darrande röst.

— Snart.

— Men du har ju inte uppnått laglig ålder, sade den begåvade.

— Jag har redan begärt dispens.

För första gången svek överlägsenheten Ann-Charlotte. Hon rodnade. Hela klassen följde hennes exempel, utan att egentligen veta varför.

— Min fästman vill att jag skall följa honom, då han reser hem i oktober, sade hon förklarande. Han är bosatt i Argentina och ni kan ju förstå, att han inte efter ett par månader kan komma och hämta mig igen. Dessutom . . . Hon hejdade sig småleende. Han är mycket förälskad, tillade hon och betraktade sin hand, så som om hon sett den med en beundrande mans ögon, vit med skära fingertoppar och röd insida som en snäcka.

— Passionerat förälskad? frågade någon andlöst. Hon nickade.

— Han var förtvivlad att jag skulle resa i går. Fast han själv kommer efter på onsdag.

— Å, onsdag. Då hade man två matematiktimmar, det var veckans svarta dag. Men Ann-Charlotte fick gå till tåget och möta den som inte kunde vara henne förutan. Hon hade sannerligen löst sitt problem.

Ann-Charlotte menade detsamma. Hon kände sig fullkomligt lycklig. Ögonblicket var så triumferande som hon föreställt sig det i Stockholm.

— Min blivande man har en stor estansia, berätt-

tade hon. Han har sockerplantager så stora som hela Sörmland. Han har hundratals hästar och jag får sex tjänare till min disposition. Jag får kammarjungfru.

En suck höjdes ur klassen. En av flickorna hade rest sig för att gå hem till middagen klockan halv fyra. Hon satte sig igen. Hända vad som hända ville, detta måste hon höra mer om.

— Då behöver du bara lägga kläderna i en hög på golvet om kvällarna, sade hon.

— Ja, sade Ann-Charlotte strålände. Hon kommer att göra allting åt mig, sy i knappar och kamma mig och knäppa kängor och säga yes, madam, till allt.

— Men du kan ju inte engelska.

— Tror du inte jag kan göra mig åtlydd ändå?

— Men vad är din fästman för någonting?

— Han kallas för kungen av Argentina, sade hon.

— Ja, men Argentina är ju en republik, kom det från oppositionen, som redan bildats.

— Vad ni är dumma. Det är för att han är så känd och så rik.

— Vad heter han då?

— Pieteron, Charles Pieteron.

Karl Pettersson med andra ord. Oppositionen andades ut. Det hade bara fattats, att hon skulle blivit grevinna också.

Broköpings middagstid var hart när. Flickorna bröto upp. Ett par av dem undrade, om den blivande drottning Pettersson med anledning av sin furstliga

ställning och rikedom skulle betala klassens kaffe och bakelser, men det gjorde hon inte.

Ett par av kamraterna följde Ann-Charlotte, egande henne med frågor. Det var ännu så mycket, som var dunkelt. Hur hade väl allt gått till? Hon svarade undvikande men visade fästmannens porträtt, en herre i medelåldern av stramt, befallande utseende.

— Jag tycker han ser grym ut, sade en av flickorna med riktig instinkt.

Ann-Charlotte skrattade.

— Det kommer sig av att han har en droppe indianblod, men det är bara fint, sade hon. Han är den snällaste människa i världen.

II.

Nu var den stora dagen inne. Examen var lyckligt avklarad, till och med den obegåvade hade fått sig approbatur efter en tvekan, som nu endast förhöjde ögonblickets glädje. I den ljusa milda sommarkvällen hade de vitklädda studentflickorna samlats till en liten festlighet uppe på vårdkasberget, där stadens lilla Skansen och friluftsrestaurang låg. Man hade beställt supé och bjudit lärare och lärarinnor. Vid bord omkring sutto föräldrakotterier och hade sin fröjd åt flickorna.

En högtidlig glädje rådde i kretsen. De vita mössorna voro tecken till att man fyllt ett mått, lyckats

med den första uppgift livet ställt. Tänk att veta så mycket — alla större händelser, snillen och floder i världen och att ha lov att glömma dem alla.

Läraren i modersmål och litteraturhistoria höll ett litet tal. I detta ögonblick kände han sig smått rörd över sina flickor. Han visste med sig att han behandlat dem ganska otåligt och lagt ner minsta möjliga möda på en undervisning han åtagit sig uteslutande av ekonomiska skäl, allt medan han var öppen motståndare till flickors studier. Och likväl hade de inte skött sig så dåligt i dag. Därför talade han för första gången utan ringaktning till dem.

Deras hjärtan ve knade. De hade hatat honom, de hade önskat demonstrativt utesluta honom vid kvälens inbjudning. Men kanske hade de varit orättvisa, tänkte de nu. I grund och botten var han god. För resten hade han varit drägligare sen Ann-Charlotte slutade, om det nu var hennes närvaro, som utövade ett så olyckligt inflytande på honom.

Medan talet ännu pågick, körde en bil upp och stannade framför restaurangverandan, och i den satt Ann-Charlotte, klädd i en vinröd automobilkappa av sämskskinn, och en hatt med metalliskt skiftande plymer, vilka skimrade genom en överklädsel av grå tyll. Hon smålog och lyfte handen till en hälsning. Chauffören hoppade av, tog en kartong från fram-sätet och utdelade med en världsmans behag å sin härskarinnas vägnar åt de unga damerna var sin rosenbukett.

Doktorn måste avbryta talet, det blev allmän upp-

ståndelse: flickorna hängde över verandaräcket och hälsade Ann-Charlotte, tackade henne, bådo henne enträget komma upp och deltaga i deras fest. De voro så lättörda denna dag, att de gråto över hennes vänlighet.

— Jag har inte tid, sade Ann-Charlotte, jag ligger på Ulricehamns sanatorium, måste tillbaka till middan. Men ge mig ett glas, kära ni, så ska jag skåla med er.

Flickorna störtade alla på en gång ner med glas.

— Skål, på dig, gamla Ann-Charlotte! Hederspascha!

Doktorn stod kvar där uppe och betraktade scenen. Han hade bara utbytt en stum hälsning med Ann-Charlotte. Han visste icke vad hans ögon kunde ha sagt om det intryck han erfor vid att se hur några månader förvandlat skolrättan och småstadsflickan till en blek, trött och erfaren skönhet, men han antog det var något, som hon tagit illa upp, ty hon såg icke vidare på honom, låtsades icke om honom.

Hon var i hög grad drottning Pettersson, där hon satt i bilen och berättade om Argentina för sina forna kamrater. Bredvid sig i bilen hade hon en liten apa, en liten, liten apa med ljusröd nos, som hon smekte nervöst medan hon talade. Ack, det var ett härligt land, hon kommit till. Det var löjligt att tala om att Sverige var vackert, innan man sett detta landets palmer och floder och fjäll eller Buenos Aires upplyst nattetid.

Hennes hem var som en dröm, sade hon, hon

levde där som en prinsessa. Man hade åtta rätter mat till lunch och lika många till middag, ja flera. Hon behövde aldrig göra någonting själv, hennes minsta vink åtlyddes. Vad hon gjorde? Red, jagade, spelade tennis, läste en rolig bok, klädde om sig. Hon hade alltid huset fullt av gäster, stor middag var kväll, herrarna i frack. — Läger du kläderna på golvet? — Ja, det kan du tro jag gör.

— Leds du aldrig? frågade en av kamraterna, som var en så trofast själ, att hon inte kunde tänka sig livet annat än i Broköping.

— Aldrig! Min man ser efter att jag inte leds. När jag är sjuk...

— Jaså, sjuk har du ändå varit?

Ann-Charlotte kastade en snabb blick upp mot verandan. Hon ryckte på axlarna.

— Det var ingenting allvarsamt, men man måste ju bli acklimatiserad. I alla fall, så vek min man knappast från mitt läger. Å, ni skulle se mitt sovrum i blått och silver!

— Det var roligt, kära Ann-Charlotte, att du fått det så bra, sade klassföreståndarinnan vänligt däruppiifrån. Sanningen att säga, tyckte vi alla du var bra ung att flytta så långt från de dina.

— Ja, sade Ann-Charlotte oändligt vuxet och verserat, det är ju en risk att gifta sig med vem som helst, och då än mer med en utlänning. Men jag är glad, att jag råkat så väl ut.

Inom sig tänkte hon: tror de mig? Eller hör de, att jag ljuger? Men lärarinnorna tycktes fullkom-

ligt ha sträckt vapen, och flickorna lyssnade till varje ord av hennes mun som om de haft livslevande mitt ibland sig en Karin Månsdotter, en Jenny Lind. Endast doktorn var tyst, gjorde inga frågor, visade ingen entusiasm. Det plågade henne.

— Varför skålar inte doktorn med mig? frågade hon och gav honom en lång blick.

— Jag höll just på och höll ett litet tal, när fru Ann-Charlotte kom, sade han och jag stod och betänkte mig på att be om tillåtelse att fortsätta det.

Ann-Charlotte hade en stark känsla av att vad hon än ville, det talet ville hon inte höra. Hon hade rest hit för att hon inte kunde låta bli, för att hon ville visa sin bil, sin apa, sin chaufför, väcka uppmärksamhet, se ner på de andra, bli avundad av de andra, de enfaldiga småjäntorna, som ingenting anade om det fruktansvärda priset för bilen, apan, chauffören och kammarjungfrun, som icke drömde om vad det ville säga att känna skräck för en man, att bli tagen och kastad och tagen igen. Men höra honom, som kanske genomskådat henne, tala för den vita mössan och den hägrande framtiden, det ville hon inte.

— Vänta ett ögonblick, doktorn, sade hon, jag skall strax försvinna. Jag hör ju ändå inte med i ett sånt tal, tillade hon och försökte le. Han kom ner till henne och ställde sig vid vagnsdörren.

— Är ni ledsen för det? frågade han sakta.

Hon skakade på huvudet.

— Man kan inte ha allt, sade hon världserfaret. Jag valde själv min del. Ja, doktorn gjorde väl sitt

till, som alltid predikade för oss hur hopplöst det var för oss att göra vår karriär själva. Minns ni: "kvinnorna har intet att vinna av rättvisa betyg, men allt av mannamån".

— Har jag verkligen sagt det?

— Ja, och doktorn stod vid det också. Doktorn lät mig smaka mannamånens ljuvhet. Ni gav mig oförtjänta överbetyg. Så fick jag smak på överbetyg.

— Och nu har ni valt orättvisan på gott och ont?

— Inte på ont, svarade hon hastigt. Vad menar ni för resten, vad går det åt doktorn? frågade hon obehärskat.

— Jag menar ingenting annat, sade han lugnande, än att om ni vill komma tillbaka i fjärde ringen nästa höst, så ska ni få fullt rättvisa betyg. Och då ska jag hålla tal för er nästa studentfest.

— Tack för vänligheten, sade hon vemodigt. Det vete Gud vad jag är och vad jag gör vid nästa studentfest. Men nu måste jag verkligen ge mig av. Min Gud, var är apan? Apan satt på bordet och gjorde skamlösa grimaser åt skolans vördade föreståndarinna, som aldrig i sitt liv vare sig förr eller senare blivit så respektlöst härmad. Flickorna stodo runt omkring och höllo andan. Endast med motvilja lämnade de det dyrbara djuret från sig. Ann-Charlotte måste skratta åt dem: de gå alltjämt i förberedande med sina vita mössor.

Innan bilen ännu fullt försvunnit ur synhåll, fortsatte doktorn sitt lilla tal. Flickorna, förstördda, ur

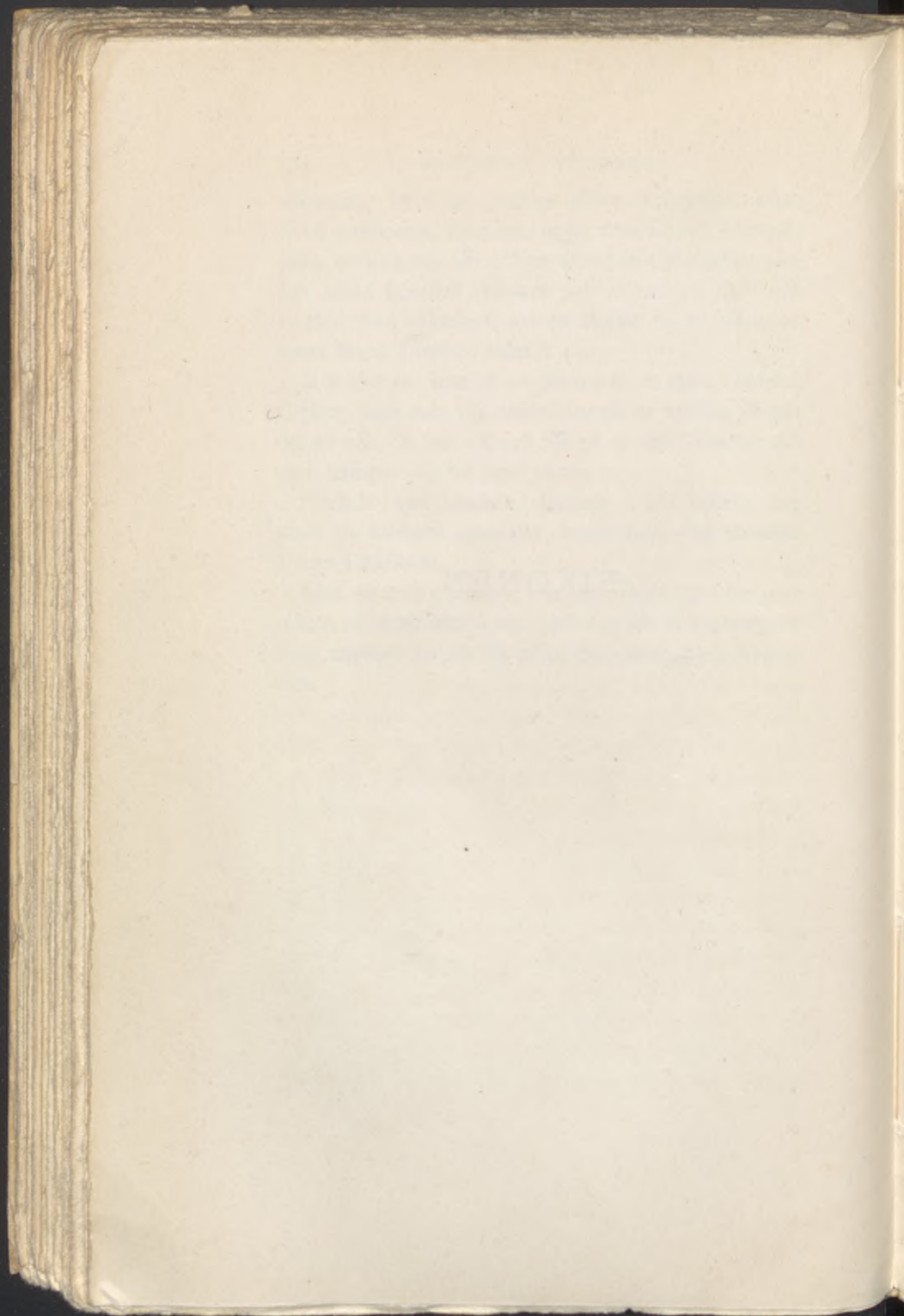
stämning, fulla av längtan efter Argentina, efter livet, passionen, mannen, apan, överflödet, lyssnade utan entusiasm. De visste att Ann-Charlottes närhet alltid kommit doktorn att se ner på dem och trodde med säkerhet, att de skulle få en släng av hans forna förakt i talet.

Men det var inte så. — Skapa er en egen framtid, flickor, sade han till dem. Lita på er själva, så går det er väl. Ge inte tappt! Stå på er rätt! Endast det man kämpar sig till äger värde.

Flickan med laudatur jublade i sitt hjärta. Jag skall bli filosofie magister, beslöt hon. Jag struntar i Ann-Charlotte.

Men de andra tänkte: Det säger han bara för man måste på studentexamen. Och för att *vi* naturligtvis inga utsikter ha att bli gifta med en kung i Argentina.

FIKONEN

Fröken Selma Hörberg, föreståndarinna för Graffman & Cos filial vid Bantorget, kunde aldrig utgrunda vad som kom över henne den dag, då hon i egen person sålde av de förfälskade fikonen åt doktor Pilströms hushållerska. Visserligen kom denna icke så ofta i boden, men det hade varit hennes skyldighet att se upp ändå. Föreståndarinnan visste mycket väl, när hon tänkte efter, att varenda springpojke i hela Broköping var invigd i hemligheten med Pilströms hushållerska. När hennes runda gestalt skymtade, hände att snabba omflyttningar vidtogos på diskar och salubord. Principalen själv betjänade henne, och nytillträdande biträden instruerades: sky karingen!

Men fröken Hörberg hade haft sina tankar på annat håll. Hennes ena biträde däremot, som såg chefen ta fram de fikon hon själv hjälpt till att damma, tvätta och ånga upp, förstod fullkomligt vad det betydde. Hon skälvde i varje lem av oro, att chefen skulle vakna upp, innan det var för sent. Med en vink hade hon kunnat avvända olyckan. Men hon smög sig i stället ut ur lokalen. För en timme sedan hade chefen hotat henne med uppsägning för

hennes osedliga liv. Men hon ville icke lämna sin plats och än mindre sitt osedliga liv. Så hämnades hon nu, då tillfälle bjöds.

Hushållerskan Sofi serverade fikonen till dessert vid middagen som doktorn ordinerat. — De äro så färska och rara, sade hon. Denna uppgift hade hon icke från fröken hos Graffmans, men Sofi hade det sättet att vilja lägga ut allting.

Doktorn blev genast retad över att hon kallade fikonen färska. Det skulle vara en kvinna till att leva hela sitt liv bland specerier och ha så litet varukännedom. Strävt upplyste han henne om, att färska fikon var något så olikt det hon kom med, som en ung vacker flicka var olik en gammal hushållerska.

Sofi avlägsnade sig sårad, men hade inte hunnit mer än ta kaffekvarnen mellan knäna, förrän hennes husbonde kom utrusande. Hon hade på alla åren knappast sett honom sådan. Efteråt förklarade hon hans tillstånd så: han höll på att gå mitt itu. Hon hade observerat, att han slets mellan raseri och lycksalighet.

— Anamma, skrek han, såna idioter jag har omkring mig. Eller är hon mera full av rackartyg än jag trott henne om? Var i helvete har hon fått de här härliga fikonen från?

— Från Graffmans filial, sade Sofi.

— Så skurk den där Graffman, gud välsigne honom för det! Tänk att sälja till människoföda otjänliga fikon åt hälsovårdsinspektörens gamla ökända

fä till hushållerska! Ska hon ha sitt avsked eller en tia, människa?

Han bröt ett fikon och höll det under tjänarinnans näsa. — Ät, befalldes han. Hon ryggade, men han tvang fikonet i henne.

— Jag tycker inte det var så dåligt, sade Sofi. Och vackra och rara såg de då ut, så.

— Kvinnor tycks bland annat också sakna smaknerver, konstaterade doktorn. Och så förklarade han för Sofi så fullständigt som om han varit närvarande vid fröken Hörberg gjort med fikonen.

— Det här ska göra Graffman gott, sade han. Man blir inte så rik på en specerihandel efter 10 år om allt gått ärligt till. Dryg har han också varit mot mig i stadsfullmäktige. Han satte krokben för mitt förslag om saluhall, ändå jag visade gubbarna i plenum hur en köttbit ser ut under mikroskopet, sen den legat och blivit överblåst av smuts och spillning en blåsigt dag. Här har hon en tia, Sofi, fast hon är ett nöt. Men nu tiger hon som muren, bara till i morgon, bara till i morgon.

Men inte kunde Sofi tiga.

När direktör Graffman slog upp platstidningen på morgonen fann han, att alla konkurrenterna hade inne stora, jublande annonser om fikon. Men han hann inte grunda ut sammanhanget, förrän Pilström var på honom och beslagtogs fikonen i filialen.

Samma dag visste hela staden vad som hänt. Den borgerliga middagstidningen teg visserligen, men det lilla socialdemokratiska skandalbladet gjorde stort

nummer. Detta inträffade fjorton dar före jul. Graffman funderade en stund och beslöt så att offra fröken Hörberg och det i doktor Pilströms närvaro.

Han stämde möte med denne i sin filial. Det var fullt av folk i boden. Fröken Hörberg tog emot dem i sin bländande vita linnerock. Doktorn insåg med ens hur grå hans egna alltid voro. Människan såg bra ut fast hon inte var späd. Det var något tryggt, beslutsamt och fattat över henne. Han beundrade det lugn i gest och ton, varmed hon bjöd herrarna in på kontoret.

Hon hade fullkomligt klart för sig, att hennes öde var beseglat. Sedan hon sålt fikonen, hade hon genast känt sig otrevlig till mods. Den gode affärsmannens samvete var kränkt, varför visste hon inte själv. Först när hon kommit hem och höll på med att laga sin kvällsmat, gick den hemska verkligheten upp för henne. Då, i ensamheten, hade hon sitt ögonblick av svaghet. Icke av rädsla för de yttre följderna av sin handling. Men av sorg över att ha kommit på sig själv med en dumhet, en tanklöshet. Det sårade hennes yrkesstolthet.

Denna kvinna var händelsevis modig. När självrannsakens timmar voro genomlidna, steg hon tidigt upp utan darrning eller ångest och tvättade sitt hår.

När nu Graffman kom in på kontoret, bröt han ut i häftiga förebräelser. Hur kunde man på så ansvarsfull post våga sig på med ett så oförsynt tilltag? Hade hon inte bakom sig åtta års uppfostran i strängaste hederlighet?

Doktorn lyssnade intresserad. Han hade intryck av, att Graffman verkligen hade rent samvete i fråga om *dessa* fikon. Han hade säkert aldrig givit order om uppfriskningen. Men att de skulle säljas, det hade han nog velat. I sitt förra tillstånd voro de osäljbara. Kvinnan hade därför handlat fullkomligt logiskt, då hon friskat upp dem. Dessutom hade hon säkerligen vetat sig handla i enlighet med chefens allmänna direktiv.

Doktorn satt där och tänkte ut försvar för missdåderskan, som vore han hennes advokat i stället för åklagare. Själv hade hon naturligtvis inte bildning och tanketräning nog att svara. Att hon hade mod, det såg han. Vilka härliga nerver, inte den svagaste darrning. Men varför lät hon Graffman hålla på utan avbrott?

Han passade på en gång, då Graffman hämtade andan.

— Har inte fröken något att svara? frågade han.

Hon såg förvånad upp och mötte doktors ögon. Ett svagt löje lyste upp hennes i Merkurius tjänst hårdnade ansikte. Doktorn konstaterade med förvåning och förtjusning, att hon hade roligt åt Graffmans skinande blanka sköld och ofläckade heder.

Hon å sin sida förstod ögonblickligen att hon och icke Graffman hade doktors sympatier. Hur var det möjligt? Hon var i alla fall tacksam, att hon tvättat håret.

Jo, det kunde doktorn vara viss på att hon haft mycket att svara, om hon velat. Hon visste bättre

än någon annan, att Graffmans specerihandlarsköld hade sina fläckar. Det var han, som lärt henne att blanda goda och dåliga varor, lägga det fina överst och det skadade i botten, manipulera lite och skickligt. Inte med ord, aldrig direkt, men tydligt nog för att hon skulle fullt förstå honom. Han var alltså medansvarig i fikonhistorien och visste det också själv. Skulle hon säga det? Tillgivenhet hyste hon inte för sin principal, i all synnerhet icke i detta ögonblick, då han så skamligt svek henne. Likväl bar det henne emot att förklara sammanhanget. Det skulle vara att förråda yrkeshemligheter, och därtill var hennes solidaritetskänsla för stark. Hon tänkte icke på, att hon skulle kunnat föga förråda, som inte doktorn visste förut.

Medan hon övervägde, talade Graffman hela tiden. Han var rädd för en paus, rädd för att ge henne tid att fatta sig och säga något.

Slutligen blev doktorn förargad.

— Låt fröken svara själv, avbröt han kort.

Hon såg från den ena till den andra. Om Graffmans ögon kunde uttrycka något låg det bön i dem och ett hemligt löfte tillika: Tig, så skall jag hemligt men kungligt belöna frökens tystnad.

Och Pilströms ögon sade: Avslöja hycklaren.

— Jag kan inte svara annat, sade hon långsamt, än att jag har begått en förseelse. Och jag ska be att bli entledigad från min plats.

Graffman såg lättad men samtidigt snopen ut. Han hade tänkt skriva i tidningarna: föreståndarin-

nan blev ögonblickligen avskedad. Kunde man nu använda de orden? Och varför var hon så säker? Vad hade hon i bakfickan?

— Jag hade under alla förhållanden varit tvungen att säga upp fröken, sade han sötsurt. Men fröken erhåller en månads lön extra.

— Tackar, svarade hon, det tar jag inte emot.

Doktorn, som mörknat vid hennes svar nyss, sken åter upp.

Ett rakryggt fruntimmer. En kvinna, som skötte sig i en situation. Hur bar hon sig åt för att få sin linnerock så bländvit i tvätten?

— Vart ska fröken ta vägen sen? frågade han vänligt.

Hon vände sig allvarsamt mot honom. — Tack för doktors vänliga intresse. Det blir väl någon råd.

Herrarna avlägsnade sig och följdes åt Storgatan uppför. Graffman pratade, men Pilström hörde inte på. Något arbetade inom honom.

Plötsligt stannade han, sade ett kort adjö och vände tvärt om samma väg tillbaka.

Vad är det åt mig, tänkte han. Vad ska jag där igen att göra? Men jag måste. Något drar mig, som är starkare än min egen vilja. En kvinna! Fan också! Det är sexton år sen det hände något liknande och jag trodde verkligen, att den svagheten var övervunnen. Men man skall aldrig vara för säker.

Då doktorn kom tillbaka, satt fröken Hörberg

vid sitt skrivbord och avslutade sina konton. Hon drog efter linjalen diagonala streck ner över sidorna och summerade ihop kolumnerna. Det var början till bokslutet. Doktorn, som utan medlidande brukat tillmäta syndare i fikon, mjölk och korv deras näpst, kände det riktigt svårt att se henne så stoiskt bereda sig till uppbrott från den verksamhet hon haft i 8 år. Och ändå var det riktigt att hon straffades. Man ska inte förfalska matvaror, inte ens i enlighet med principalens önskan. Människan med det vackra håret, den vita rocken och den raka ryggen hade en fördärvad moral.

— Vad behagas? sade hon.

— Jag kom för att fråga ännu en sak, ursäktade han sig generad.

— Var så god.

— Säg mig ärligt, frågade han, hade ni inte själv klart för er att ni gjorde orätt? Jag är övertygad, att Graffman instruerat er. Men i alla fall? Jag frågar bara av rent mänskligt intresse.

— Det var vänligt, svarade hon och tänkte skarpt. Om jag skall vara fullt ärlig, sade hon sen, så tyckte jag inte att jag gjorde orätt.

Han tog fram ett papper och lade framför henne. Det var en analys av fikonen.

Hon såg besvärad ut.

— Jag visste inte att det var djur i dem, sade hon. Jag såg bara, att de var osäljbara såna de var. Folk kunde ha köpt dem förra vintern, hade de sluppit dem nu.

— Och så tyckte ni det var självklar sak att handla som ni gjorde.

— Ja, sade hon.

— Men hör på! Ni skulle aldrig prångla ut falska sedlar eller skriva Graffmans namnteckning?

— Graffmans namn har jag haft rätt att skriva, sade hon. Men förfalskar namn gör jag inte. Han har aldrig haft ärligare person i sin tjänst. Jag är en fullt hederlig kvinna.

— Ni är en präktig och trevlig människa, sade doktorn, och jag tycker bra mycket bättre om er än jag gör om många, som aldrig bedrivit livsmedelsförfalskning. Men hederlig, snälla fröken, det är ni visst inte.

— Då vet jag ingen, som är hederlig, sade hon utan att bringas ur fattningen.

— Oriktigt, fröken, det vet jag många. Detta med fikonen skulle *aldrig* ha hänt hos Nilsson och Spjut vid Kungsgatan till exempel. Bry er inte om de andra. Tänk bara på er själv: handlade ni hederligt mot min hushållerska?

Han lyfte handen: — Tänk på saken. Svara inte nu genast. Kom till mig på mottagningen i morgon, kom, han rådfrågade anteckningsboken, kl. 6. Har ni inte fått klarhet i problemet måste ni tas under behandling.

För första gången under dagen såg fröken Hörberg verkligt förvånad ut. Så började hon skratta.

— Ja, jag ska komma, sade hon och skrev upp tiden på sitt annotationsblock.

Hon kom också. Hon hade bytt kläder från topp till tå som hon hört att man gör, då man går till doktorn.

— Nå? sade han nyfiket, sedan han skrivit upp hennes namn och ålder i sin bok.

— Jag kan inte hjälpa det, doktorn, ifall det skulle vara sjukligt. Men jag vet att jag handlade så hederligt *jag* kunde. Jag hade Graffman över mig. Om man inte sköter sig kan man inte leva. Jag vill förstås helst sälja goda varor, och det har jag också gjort. Men om jag får dåliga varor, eller om folk inte köper medan dom är goda, så *måste* jag sälja dem ändå.

Doktorn gav henne en granskande blick. Om man undantog hennes uppsvällda röda händer såg hon ut som en fin dam, bra mycket ståtligare än kollegernas fruar i staden. Och som hennes yttre så voro säkert hennes inre egenskaper. De röda händerna hade sin inre motsvarighet. På *en* punkt, nämligen livsmedelsförfalskning, var hennes moral fördärvad. Inom alla andra områden, även det sexuella, säkerligen prima.

— Hör nu fröken, sade han, vad skulle ni göra, om *ni* vore hälsovårdsinspektör?

— Då skulle jag ligga i och hålla efter handlandena, sade hon genast. Då vore *det* mitt jobb för att leva. Och jag försäkrar doktorn att jag skulle sköta det utmärkt.

— Det tror jag nog, sade doktorn. I livsmedelsbranschen kan man inte släppa er lös vidare.

— Om jag sätter upp affär, frågade hon, får jag inte handelsrättigheter då?

— Inte om jag har något att säga.

Hon såg bestört ut.

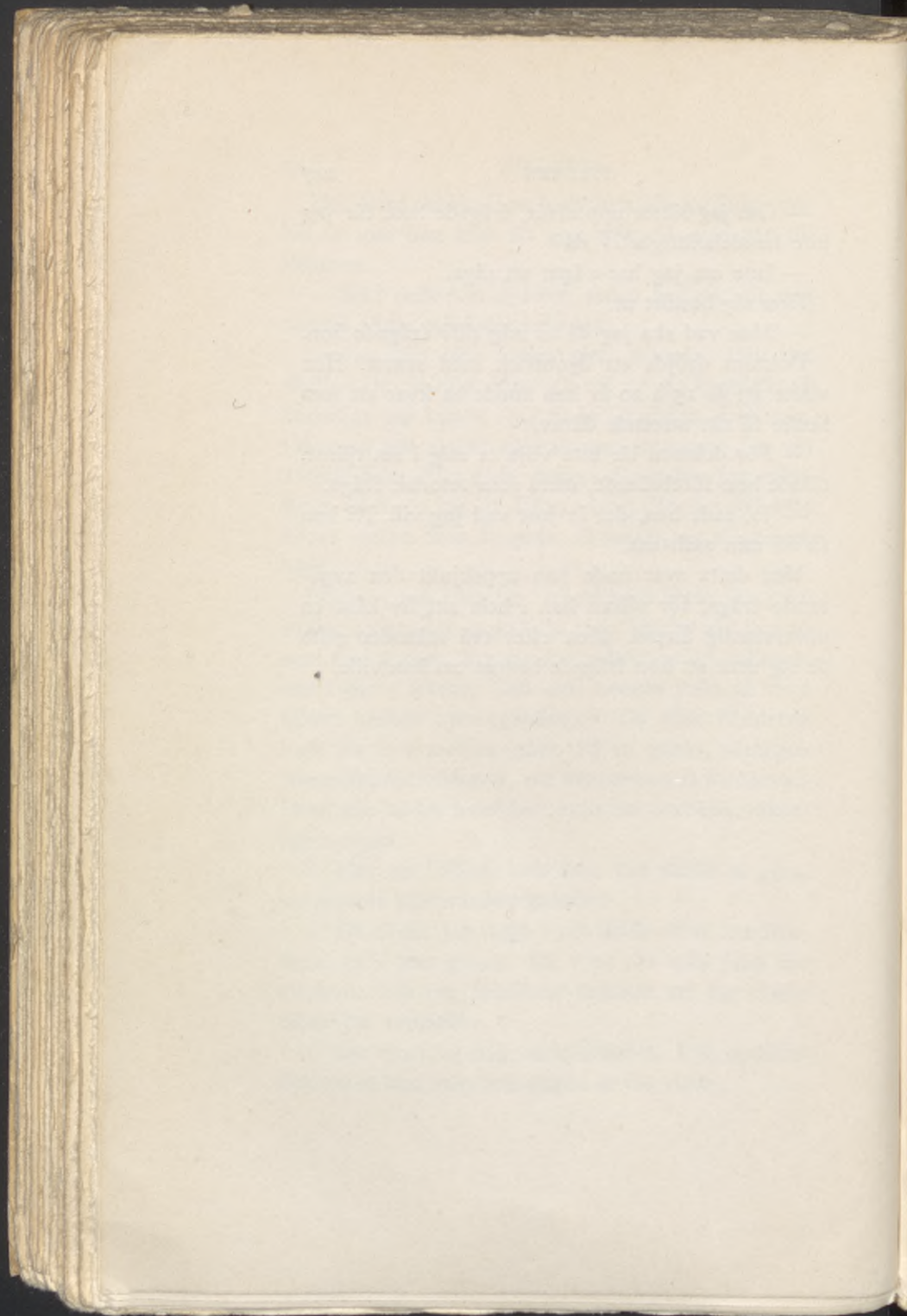
— Men vad ska jag då ta mig till? frågade hon.

Doktorn dröjde ett ögonblick med svaret. Han visste att de 15 å 20 år han kunde ha kvar att leva skulle få sitt utseende därav.

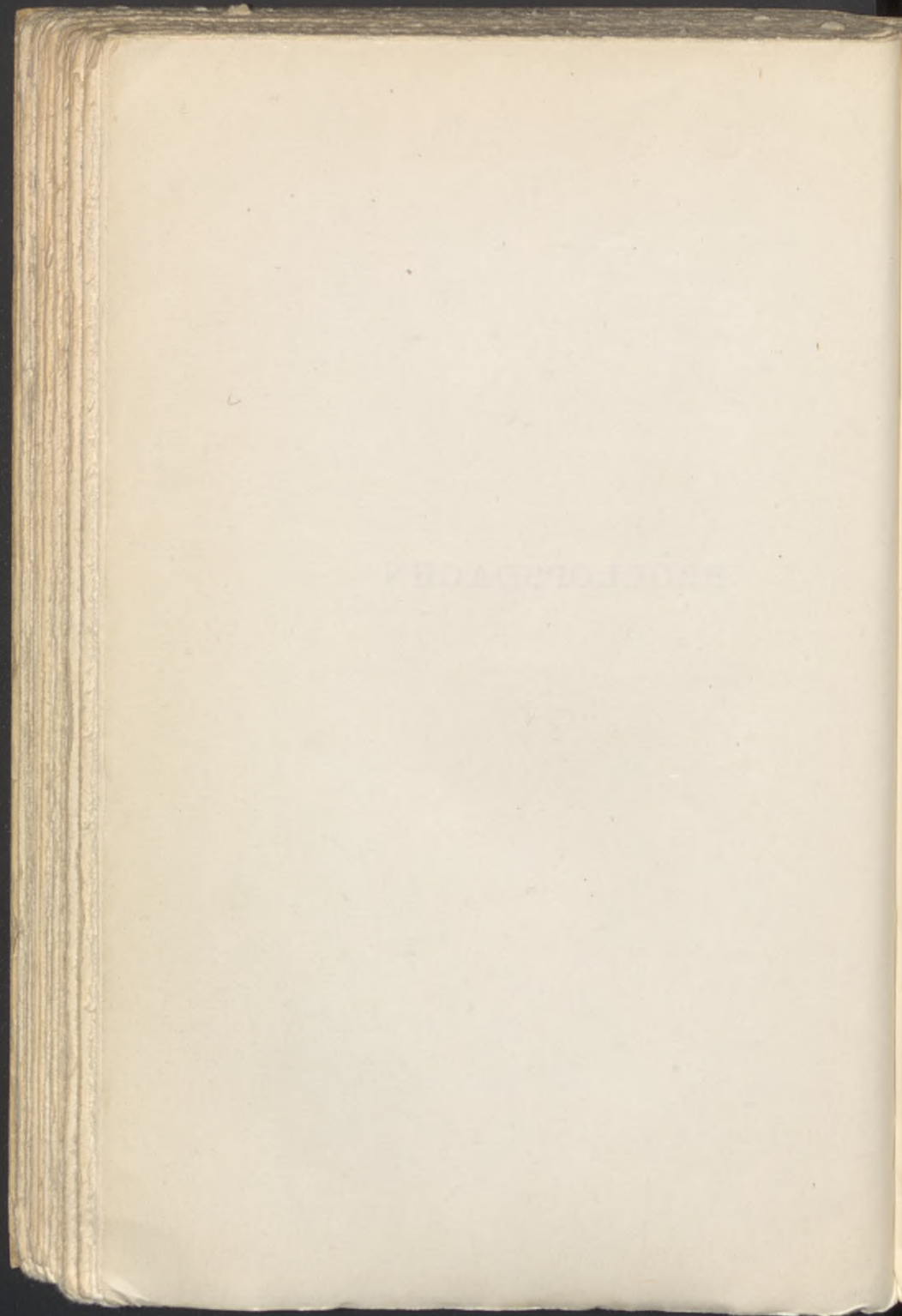
— För doktorn lär inte vilja ta mig i sin tjänst, tillade hon förebrående, mera som retorisk fråga.

— Jo, sade han, det är just vad jag vill. Ni kan få bli min assistent.

Med detta svar hade han uppskjutit den avgörande fråga, för vilken han i hela sitt liv känt en oövervinnlig ångest. Men efter två månader gifte de sig utan att hon frågade honom om han ville.

BRÖLLOPSDAGEN

— Jo, så står det till, sade Sigrid Willman nästan muntert, och såg sin bror rakt in i hans förtörnade ansikte.

— Du menar alltså, svarade han långsamt med en förkrossande tyngd på varje ord, du menar att du tänker fara ut till Amerika och lägga ditt öde i händerna på den där Svante Berg, som aldrig har varit annat än en stackare från det han gick i skolan och aldrig blir det heller.

Han sade stackare med tonfallet hos den, som själv är fast och stadig till kropp och själ. Men systemen, som stod borta vid kakelugnen, mot vars vita yta linjerades ut hennes ståtliga gestalt, såg fullkomligt oberörd ut, då hon svarade:

— Om smädelser mot Svante kunde inverka på mig, då hade jag inte varit förlovad med honom i åtta runda år.

— Nej, jag vet, svarade brodern, otålig över att ha gripit fel, men din nyhet kom så häftigt över mig, här kommer jag hem från Schweiz och vet ingenting. Du skall veta, att jag hade så stora planer för dig, och det var mycket därför jag kom.

— Vad då?

— Kan du inte gissa, du som vet, att vi öppnat

vårt hem till tjänst för krigets flyktingar och invalider? Min hustru gör vad hon kan, och hon är beundransvärd, men verksamheten är stor, och där behövs i spetsen för maskineriet en van och kraftig vilja, som styr det hela, en människa med din duglighet och organisationstalang. Nå, vill du?

— Du vet ju —

— När jag reste upp, fortfor brodern, tänkte jag alltid: detta kommer att passa Sigrid. Hon skall bli glad, och vad hon skall få bråttom. Säkert har hon längtat att få göra nytta, som jag gjorde, innan jag fann denna verksamhet.

— Ja, uppriktigt sagt, svarade hon, så har jag mest längtat bort från Europa. Att komma ur denna kväljande atmosfär till en fredlig och lycklig världsdal och där äga ett hem utan att behöva rädas för att en vacker dag så är det krig och då skjuts det ner, det har tyckts mig en verklig salighet.

— Ja, det finns också de, som anser, att de fördömdas kval ger relief åt den eviga saligheten!

— Nå, gör de inte det då? Men för att hålla oss till sak, så förstår du, att under andra förhållanden skulle jag gärna följt dig och gjort vad jag kunnat. Men nu lyser det tredje gången för mig i morgon och där ute har Svante ett hem i ordning för mig.

— Med dubbelsäng och alla moderna bekvämligheter!

— Ja, allt det, som du själv njutit av i många år, medan jag gått här och trälrat som husmor på den ena inrättningen större än den andra.

— Du talar som om allt vore som vanligt, sade han. Hur kan du? Har du inga ögon, har du inget hjärta? Förstår du ingenting?

Och när han sade detta, såg han, att hon inte förstod, att det skulle vara lönlöst att försöka få henne till det. Man förstår eller man gör det inte!

— Jag bara uppfattar min plikt på ett annat sätt, svarade hon, Svante har mitt löfte och min tro.

— Och du skulle inte kunna sträcka dig till att bryta ett fattigt löfte för en så stor sak?

Han började nu försöka övertala henne. Han talade om det underbara i att tjäna det heliga lidandet, om hur man lärde sig tapperhet och tålmod, vilken osäglich lycka det var att få ett arbete, som krävde det yttersta av ens förmåga och ett stycke därutöver, hur själen spändes och steg, hur livet blev underbart, hur man fick genomgå det, som gjorde det värt att vara född till människa.

Systemen hörde tyst på, så sade hon:

— Om du gillade Svante, om han vore vad man kallar en framtidsman, en präktig karl, vad då?

Brodern blev plötsligt röd, röd för allt vad han sagt, för att han visat sitt hjärta.

— Då hade du nog inte varit så envis, svarade han och reste sig. Nu skall jag inte störa dig längre. Jag ger dig en timme att tänka på saken. Men kom ihåg, att du väljer oåterkalleligt. Det duger inte att komma dragandes från Amerika till Zürich när det inte blir roligt längre. Välj mellan Svante och mig.

I ett litet smalt hotellrum låg Sigrid en förmiddag och sov på schäslongen. När hon slog upp ögonen, var hon först icke medveten om var hon befann sig, det gungade och susade, som om hon ännu varit på resa. Hon erfor endast stark beklämning, ångest, som hade olusten själv slagit om henne sina sega, vidriga armar. Men när den gula dimman för ögonen delade sig, såg hon sina koffertar, som stodo på varandra vid kortväggen, och mindes.

Resan —

Det hade varit en underbar färd över Atlanten, ett stilla väder, en luft så mjuk som siden, mot vilken man lutade sin kind. Framtiden och det förgångna flöto ihop i ett töcken, och ögonblicket var endast vila, ljuvhet. Minnet av skilsmässan från brodern, från fosterlandet gjorde inte det minsta ont, och framtiden oroade icke — — —

En dag hittade hon i en journal en bild av ett modernt, amerikanskt kök, den rev hon ur. Köket var helt i blått och vitt med väggar av kakel och diskbassäng av porslin och fullt av behändiga detaljer. Kring detta kök vävdes hennes flytande drömmar, där hon satt och såg ut över den vida oceanen, och även himlen var ofta blå och vit.

Där står hon i sin vita arbetsdress och sysslar, slaktaren har avlämnat en den sötaste innerfilé, som fyller med förtjusning den, som under årtal måste räkna med ett par djurkroppar om dan. Eller hon blandar en liten sallad, experimenterar med okända amerikanska födoämnen. Ingen personal att

se upp med, inga order att ge, ingen styrelse att redovisa för, inga pensionärer att öva tålmod mot. Endast Svante kommer hem, middagen är färdig — äntligen, säger han, har man ett hem, äntligen får man svenskt kaffe.

Hon hade bevekligen bett honom att telegrafera henne en hälsning till mötes i Newyork, men det gjorde han inte. Därmed var hennes frid ute, hur obetydlig saken än var. Inte för att det var så olik Svante att glömma en sådan sak, men för att det var så likt honom. Hon överfölls av en isande känsla av förfäran över sitt eget lättsinne att resa över på hans blotta ord att han blivit en ny människa. Han hade dock skildrat det så trovärdigt, hur han läste i en amerikansk tidning förra hösten, att Sverige kommit med i kriget, och då kände en djup blygsel inför sitt viljeslappa, drivande liv och genast beslöt att fara hem och hjälpa till att försvara landet och den kvinna han älskade. Nästa dag fick han veta att alltsammans var lögn, men hans allvar var sanning.

Jag vill stå upp och bli en ny människa i alla fall hade han tänkt, försvara åtminstone mitt svenska namn och rykte och ge min kvinna ett hem. Så spände han sin vilja, och då går ju allting i Amerika. Till slut kom den dag, då han kunde skriva efter sin brud —

Oräkneliga gånger under resan läste Sigrid detta brev. Men hon kunde aldrig läsa det, utan att broderns grymma replik ljöd inom henne: För att bli

en ny människa, kära du, måste man ha varit en människa först. Men Svante är ingen karl, han är ett mos.

Svante hade lovat att möta henne vid framkomsten och noga beskrivit den plats, där hon skulle vänta på honom. Hon väntade och väntade långt efter det hon insett, att det var förgäves, och att han inte skulle komma. Han kunde inte ha misstagit sig om tiden, ty hon hade skickat telegram.

Hur många gånger hade hon icke fått stå där besviken alldeles som nu? Men hur det var, förr eller senare hade han alltid dykt upp och förklarat sig passabelt, och hon hade låtit sig nöja och de hade fortfarande hållit ihop. Så skulle det väl också ske nu. Det var inte värt att misströsta. Därpå hade hon gripit sig an med att ordna för sig på egen hand. När kvällen kom, satt hon i ett skyddshem för främmande, ensamma kvinnor undan vita slavhandeln och alla lurande faror. Men det kändes högst besynnerligt och en smula sårande för värdigheten att vara föremål för omsorger efter att i så många år ha varit den givande och att nödgas lyda reglementen i stället för att utfärda dem,

Följande morgon begav sig Sigrid redan tidigt på väg till Svantes kontor. Till den adressen hade hon under tre månaders tid ställt alla hans brev, och han hade svarat henne på firmans papper. Här måste han ju ovillkorligen finnas, tänkte hon. Därför, när mannen vid kontorspulpeten sade henne, att Svante läm-

nat sin plats för en månad sedan, stod hon där förstena-
den av överraskning.

Till slut fick hon fram:

— Är han sjuk?

Den tilltalade såg upp på den ståtliga, blonda kvinnan framför honom, nyss så blomstrande, nu gråvit i hyn.

— Ett ögonblick, sade han, gick bort och viskade några ord till en kamrat. De sågo båda intresserade på henne. Så kom han tillbaka.

— Är ni möjligen hans fästmö?

— Ja. Men?

— Då har jag förlorat mitt vad, sade kontoristen. Mr Berg och jag har nämligen slagit vad, han var alltid så säker på att ni skulle komma, jag sade nej. Jag trodde för det första inte, att ni fanns — han såg att hon rynkade ögonbrynen och avbröt sig. Här är adressen, miss, sade han, den är färsk, vi fick den i går. Vi sände just ett par brev och telegram, från er förmodligen.

Sigrid sade icke ett ord. Sakta vände hon sig om och gick ut.

En polis visade henne var hon kunde telegrafera, och hon avsånde följande telegram:

”Jag väntar på dig under en vecka för en förklaring, sedan reser jag hem.”

— — —
Denna samma dag på morgonen hade hon börjat vänta honom. Hon vågade icke gå ut, satt stilla eller låg på soffan och lyssnade efter varje steg,

varje dörr, som öppnades. Någon knackade på hennes dörr, och hon rusade upp. Ett brev stacks in under dörrspringan, det vände ansiktet neråt, men hon kände igen firmakuverten. Hon hade under de långa årens korrespondens lärt sig tyda hans piktur, så att redan utanskriften sade henne ungefär hur det stod till. Var han framgångsrik, om också blott i inbillningen, då reste den borst med stolta slängar. Men i dag slokade den till den grad ödmjukt med svansen.

— Jag kan inte skriftligen ge dig någon förklaring, skrev han. Jag saknar också pengar att köpa biljett till San Francisco för. Om du likväl vill, att jag skall komma, så sänd mig trettio dollars. Du skall då få veta allt. Trots all min förtvivlan sjuder mitt blod vid tanken på att du finns så nära mig och att jag skall få sluta dig i mina armar efter 6 års skilsmässa. Med bävan avvaktar jag ditt svar.

Sigrid hade läst brevet stående, nu sjönk hon ner på en stol och dolde sitt ansikte i händerna som om hennes blygsel var för stor för dagens ljus att beskåda. För första gången i sitt liv kände hon sig fullkomligt förkrossad.

— Det kan inte vara sant, klagade hon, men det var sant. Svantes brev lämnade för ovanlighetens skull ingenting övrigt att önska i tydlighet. Icke tal om att hon skulle komma till honom, men ville hon se honom, finge hon bestå det själv.

Ju mer hon grubblade över denna historia, ju dunklare syntes den henne. Hon kände Svante som

en man, svag av godhet och god av svaghet, lätt att få med på vad som helst, mest till det, som var behagligt och inte kostade någon ansträngning, en som alltid sade ja, alltid lovade vad man bad om och ständigt trodde, att han skulle hålla det. Gjorde han något, som han visste skulle bedröva henne, ljög han i det längsta av miskund. — En sådan människa kunde inte med kallt blod ljuga henne hit över, skicka sina papper och låta henne ställa om lysning blott för att bereda henne denna gruvliga missräkning, denna outhärdliga sorg. —

Här ligger något under, som jag inte vet, tänkte hon. Och för att få veta det, inte för något annat, skall jag skicka honom de 30 dollars.

En passus ur brevet kom för henne: "så sjuder mitt blod". Det var en oförsämndhet att antyda sitt blod i detta sammanhang, men kanske, tänkte hon (oskyldig i detta stycke som ett barn), kanske låg här en förklaring.

På väg ut mötte hon föreståndarinnan, som stannade och i vänlig, nedlåtande ton frågade, om hon fått goda underrättelser.

— Ja, tack, svarade Sigrid stramt.

Men när hon avsänt pengarna och ingen återvändo var möjlig, var hennes hjärta fullt av blygsel. Svante hade sagt sig avvakta hennes svar med bävan, men han kände henne blott alltför väl för att bäva. När pengarna och telegrammet kommo, skulle han blott småle och tänka: det var väl det jag visste.

Han kände henne, han visste hennes hemlighet,

sprickan i hennes pansar, och däri låg hans makt. Alla andra voro så rädda för henne, emedan hon var så duglig, trodde henne kylig och därför ofelbar, ofelbar och därför högmodig. Endast *han* hade genomskådat henne, gått rakt på, där andra betänkt sig, och sagt: Ni är inte så farlig, som ni ser ut, ni längtar som andra kvinnor efter någon att älska, och här är jag! Andra hade sedan sneplat åt hennes släta ring, men ingen hade vågat försöka röva henne bort — vilket kanske var synd — i den förvissningen, att hade fröken Willman beslutat sig för en karl, så var det också oåterkalleligt. Ack, de skulle bara veta! Hennes bror, som tagit hennes beslut att fara över för ett slags fariseisk löftestrohet, han skulle bara veta, att hon rest av sin förblindade kärlek, av längtan till mannen. Och att hon nu —

Medan Sigrid var nere i matsalen och drack sitt te en eftermiddag, kom en herre och frågade efter henne. Han hade ingen ytterrock, men bar frack med en blomma i knapphållet och var iklädd svensk studentmössa. Hans magra ansikte var slätrakat, men när han lyfte på mössan syntes håret grånat och tunt. Man visste, att mrs Willman — så hade hon kallat sig — väntade sin man, man visste också, att de voro skandinaver — nåja, och så fick han komma in.

Sigrid underrättades och kom med snabba, men värdiga steg. På tröskeln till sitt rum tvärstannade hon, gripen av en isande skräck.

Ty detta var inte den Svante hon tog avsked av

för sex år sen. Han hade varit fyllig och medelålders på alla sätt och burit helskäg. Detta var den unge, vackre studenten, sångarbrodern, Svante från den första kyssens tid.

Han satt med ryggen mot dagern, men hon såg, att han bar sin gamla studentfrack med slingan hon själv broderat, och hon mindes plötsligt, hur hon sagt, när han packade ner den: vad skall du med den, som inte går om dig halvvägs — — —

— Sigrid — kom det osäkert.

Hon vände sig om och stängde dörren.

Plötsligt låg han på knä framför henne. När han nu lyfte upp sitt ansikte, vek den förrädiska illusionen av ungdom. Detta ansikte var insjunket, fårat, bedrövat. Dess magerhet var icke ungdomens friska magerhet mer.

— Du säger ingenting? viskade han.

— Varför har du studentfracken? frågade hon.

— Jag skall förklara det sedan, låt mig bara ta allt i tur och ordning. Men låt mig säga dig först, att nu, när jag är hos dig, känner jag mig trygg och lugn för första gången på sex år. Du skulle ha följt mig då, när jag bad dig, så hade allt varit annorlunda.

— Stig upp, Svante.

I nästa ögonblick var hon omsluten av hans armar i ett hårt grepp: nu släpper jag dig inte mer, sade han.

Men hon gjorde sig häftigt lös.

— Är du tokig! Har du glömt, att jag står här

besviken och bedragen i största förtvivlan för framtiden? Sådana dagar och nätter jag har haft, och vad skall det bli av mig? Nej, se det vet du inte, tillade hon, då han böjde huvudet och teg.

— Får jag nu förklara för dig alltsammans? frågade han ödmjukt.

— Ja, sade Sigrid och gjorde en gest mot stolen, där han suttit förut, giv mig en förklaring, det är då en sak, som du kan.

Men han satte sig bredvid henne på schäslongen och tog hennes hand.

— Jag har inget hem åt dig, sade han.

— Nej, det vet jag — men det är något jag inte vet, som jag frågat mig oupphörligt: varför skrev du då, som du gjorde? Det var *du* den här gången som tog initiativet, bad mig komma och sände dina papper. Du måste ju veta, att denna stund skulle komma, och den kunde ju inte vara angenäm att se fram emot. Aldrig förr har du med berått mod gjort mig ont. Men att nu riva bort mig från mitt hem och mitt arbete och lura mig hit ut till detta, det förefaller så grymt och meningslöst —

— Grymt? Det är skurkaktigt, svarade han förkrossad. Men nödvändigheten gör en grym. Och jag tyckte att jag måste ha dig hit. Jag har varit ensam och hemlös i alla år, du ser, att jag är sliten och förstörd. Hittills har jag alltid hoppats att det skulle bli bättre, så att jag kunde ta emot dig med heder, men vid den tiden jag skrev till dig, började jag misstänka att det var en bedräglig dröm. Du kan

tänka dig min ångest, nej, det kan du inte. Mina tankar gick till dig förstås som alltid, och det blev för mig som den sista möjligheten att få dig hit ut. Du skulle bli mitt hem och fosterland och hälsa och mina förspilda år, älskade — — Och så skrev jag.

— Att du hade hjärta — — att du bara kunde? Trots allt vad du förklarar, så är det mig ändå lika ofattligt, hur du resonerade.

— Ja, jag tänkte ju alltid, att om hon kommer, då är det ett tecken att hon älskar mig alltjämt. Men om hon älskar mig, då blir hon kanske ändå lyckligare hos mig, hur jag än har det — —

— Nu har du redan glömt, sade hon, att du reste din kos och inte ens lämnade ett brev vid framkomsten.

— Ja, men det kan du väl fatta, att det var för att modet svek mig inför vad jag gjort.

Jag kunde inte bära tanken att se dig komma, glad och förtroendefull. Allt blev ju också än sämre, än jag trott. Min plats var bara tillfällig, jag vikarierade för en landsman som var sjuk. Hade jag skött mig bättre än han, så hade jag fått den förstås — men det litade han på, att jag inte skulle göra, och det hade ju varit synd, den stackaren har hustru och barn, men han blev frisk fortare än jag trodde, och där stod jag. Då fick jag ett anbud från en annan svensk, en gammal gluntsångare, en fin och hygglig karl, att med honom göra en liten turné till några skandinaviska föreningar. Vi ha brukat konserterna förr nämligen, och folk har tyckt om oss. Så reste jag

med honom. Jag svarade inte på ditt sista brev, jag ångrade mig redan, och jag tänkte: om hon inte får svar, så kommer hon kanske inte. Och i nästa ögonblick tänkte jag: hon kommer. Så skrev jag min adress till kontoret, för jag kunde ju räkna ut, att dit skulle du gå. Det har också varit en sådan otur för oss. I början gick det bra, men sen blev kamraten hes. Du, som alltid haft rent samvete och rena affärer, kan inte tänka hur det kändes att skriva och be dig om respengar. Du var en ängel, som skickade mig trots allt. Och därför, att du är en ängel, känns det tusen gånger svårare att vara den jag är.

Sigrid satt tyst. Hon kände hur det gick henne, som det alltid gjorde: medlidandet förtärde vreden och blev dock icke till freds. Det tycktes så gränslöst eländigt för henne, som hade ungefär samma uppfattning om gluntarna som landshövding Wennerberg, att tänka sig denne grånade gamle student stå på estrader och sjunga "känner du min moster?" och "Lotta tappa kjolen", för obildade immigranter.

— Du säger ingenting, vad tänker du göra?

— Ja, jag tänker väl förlåta dig för sista gången och sen resa hem igen.

— Till Sverige! Det menar du inte!

— Har du något förslag?

— Om du ännu hade litet tålmod. Ja, jag förstår vad du menar med den där sucken, men, ser du, för mig syns allting möjligt, nu när du, du, du är hos mig.

Han genomgick en blyxtlik förvandling. Innan hon hann besinna sig, grep hans vänstra hand om hennes nacke, han pressade henne bakåt mot soffans kud-dar, och på hennes läppar brände hans hungriga förtvivalade kyss.

Hon kunde inte ropa, ty det skulle blivit en skan-dal. Hon ville värja sig tyst, men förmådde icke, han var så stark och hon så maktlös, hon kände sig förlamad, och ur hennes hjärtas djup steg mäktig instinkten: giv dig!

— Jag visste väl, flämtade han, jag visste väl, att jag skulle besegra dig. —

Detta övermod hos den nyss förkrossade retade henne:

— Jag är inte besegrad så lätt, sade hon. Jag tar ut skilsmässa, och sen se vi aldrig varandra mer.

— Skilsmässa? Det betyder, att vi hör ihop nu, lagligt, det hade jag glömt. Jag är din man, och då skall du också bli min, det skall du! Du som alltid sagt: "när jag blir din hustru, inte förr". Nu är det jag som bestämmer, i denna dag följer du med mig, och jag skaffar oss ett rum, jag känner ju staden. Detta är vår bröllopsdag, skynda, var har du din brudklänning, käraste, se, jag är ju redan brudgums-klädd.

Sigrid hade verkligen en brudklänning i en av sina koffertar, och Svante hade gluntfracken. Tå-rarna kommo henne i ögonen, hon slöt ögonlocken över dem.

Nu var Svante riktigt i tagen med att övertala.

Uppkrupen i soffhörnet, trött av dagars och natters pina, satt hon och lät gå sig förbi hans ord, somt hörde hon, somt inte. Hon hade kopplat av sin vilja, slappnat av och lät sig drivas med strömmen. Vad tjänade det till att vilja? Hon hade alltid varit den beslutande, den ledande av de två, hon var den starkaste, och han hade ändå alltid segrat. Är det inte så beslutat i denna värld, tänkte hon, att den starke skall binda sitt liv vid den svage och lida för honom och offra för den, som inte är offret värt, till dess att de bägge två gå under? Och varför? Kanske för att den starke icke skall få vara för stark och den svage icke alltför usel — eller för ingenting, därför att allt är meningslöst — —

Det tycktes så ljuvt att förstöra sig tillsammans med den man älskade, hon kände en söt berusning, en smygande vällust, en övermänsklig frestelse att ge efter.

Plötsligt blev hon uppmärksam. Svante hade kommit in på praktiska detaljer, och orden flödade från hans läppar. Nu var han mitt i en beskrivning, hur utmärkt det skulle bli för dem, om hon ville ta en plats i San Francisco tills vidare, hon finge lätt en god plats hos någon millionär. Så kunde de mötas på fridagarna och leva helt för varandra och brädda varje minut med en vild lycka, om vilken den fete millionären, som bleve hennes husbonde, inte skulle kunna drömma.

Det var någonting i detta, som klingade så obehagligt nyktert och gjorde henne nyktrare själv. Det

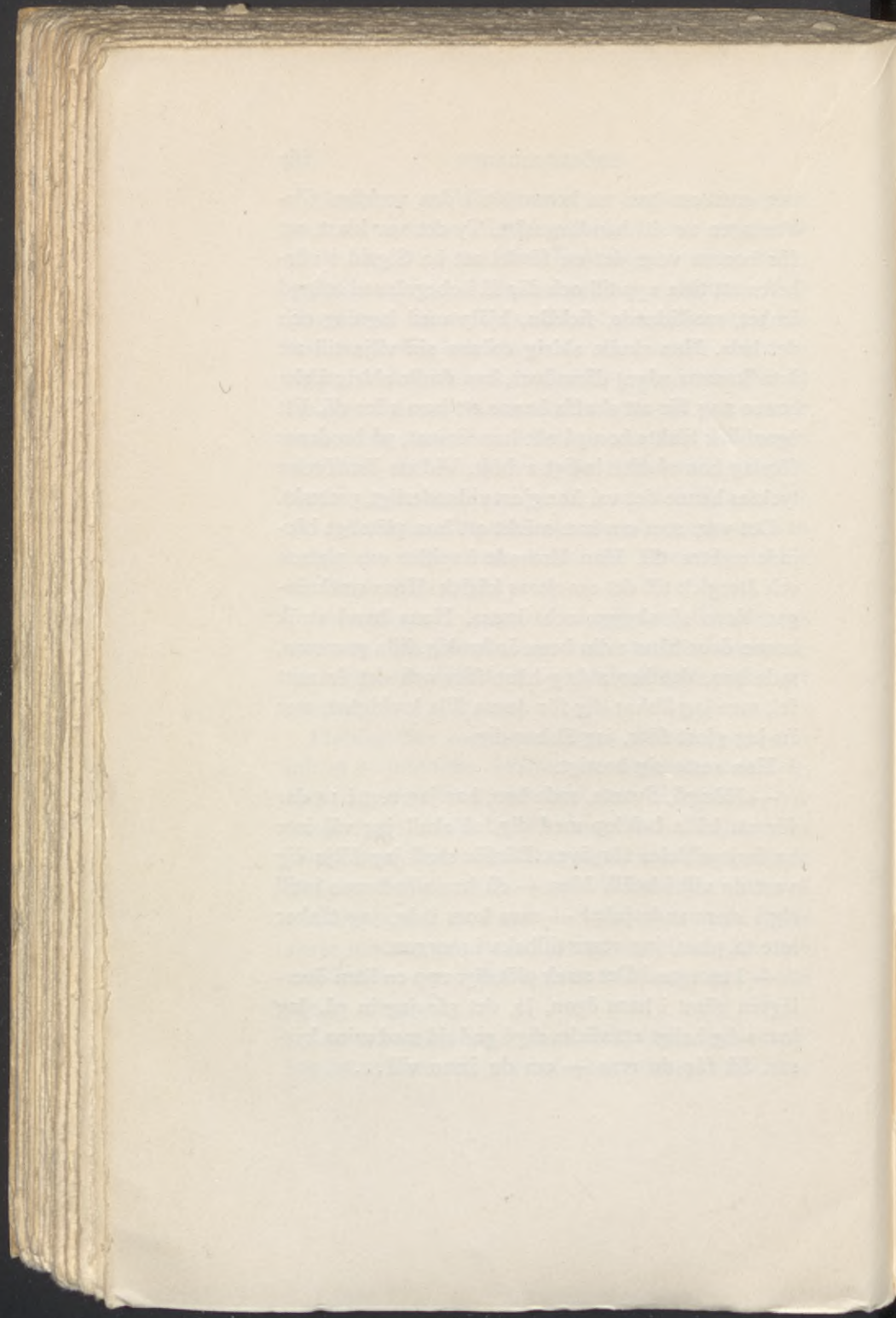
var, som om han nu kommit till den verkliga förklaringen av sitt handlingssätt. Ty det var klart, att för honom vore det en fördel att ha Sigrid i närheten att titta upp till och där få i obegränsad mängd ömhet, medlidande, ficklån, hjälp med lagning och det hela. Han skulle aldrig spänna sin vilja till att åstadkomma något därutöver, han skulle aldrig älska henne nog för att skaffa henne ett hem eller dö. Ett ögonblick tänkte hon på allt hon lämnat, på broderns förslag hon så lättvindigt avböjt. Vid en jämförelse tycktes henne det val hon gjort vidunderligt, groteskt.

Det var, som om han märkt att hon plötsligt började nyktra till. Han lämnade kapitlet om platsen och återgick till det om deras kärlek. Hans smekningar blevo så skygga och ömma. Hans hand strök henne över håret: din bena är krokig, lilla gumman, sade han, det har aldrig hänt förr och det är mitt fel, men jag älskar dig för denna lilla krokighet, mer än jag gjort förr, jag älskar dig —

Hon reste sig hastigt.

— Hör på, Svante, sade hon, har jag rest i 14 dagar för att hålla bröllop med dig, så skall jag väl inte ha farit alldeles förgäves. Därför skall jag följa dig vart du vill i kväll. Men — då han slöt henne intill sig i stormande jubel — men kom ihåg, jag tänker inte ta plats, jag reser tillbaka i morgon.

— I morgon? Det stack plötsligt upp en liten överlägsen glimt i hans ögon. Ja, det går jag in på. Jag lovar dig heligt att väcka dig i god tid med mina kysar. Så får du resa — om du ännu vill...

KONUNGENS GÄRNINGAR

KOALD GENG CLENDAR

Det var så tyst i greve Scipios salong, att man hörde regnets oavbrutna slag mot rutorna. Det lilla sällskap, som var församlat där inne, hade uppgivit försöket att hålla konversationen uppe. Alla sutto orörliga och stirrade var på sin godtyckligt valda fläck, med tankarna långt borta. Tre av dem voro damer i olika stadier av medelåldern, de buro svarta aftontoaletter av samma snitt, och deras sex öron pryddes av likadana svarta stenkolshängen. Resten av sällskapet utgjordes av en vithårig, rakryggad gammal militär, en ståtlig, frackklädd herre med en statsmans ansikte, men klokt, en äldre präst, och slutligen en vacker ung man, så frisk, sund, kraftfull och levande, att var och en som såg honom måste studsa och fråga: hur kommer det sig att inte du är sårad eller skadskjuten, som alla de andra av din typ och din ras? Han var den ende i sällskapet, som såg ut att tänka glada tankar. De övrigas anleten vittnade om, att djup sorg kvalde dem.

Den unge mannen såg på sitt armbandsur, harsklade sig, så att damerna flögo högt, och bytte otåligt om ställning.

— Ska inte komedien börja snart, farbror? frå-

gade han i låg ton, vänd till statsmannen, värden på stället.

— Om en halv minut, svarade denne i lägre ton. Nej, kära Christian, tänd inte mera ljus, han tycker inte om det.

— Men när ska komedien sluta?

— Snart nog, kanske.

— Vad menar farbror?

— Tst.

En betjänt, som såg lika sorgsen ut som alla de övriga, öppnade dubbeldörrarna. Sällskapet ordnade sig sekunds snabbt i en halvcirkel. Ögonblicket därpå inträdde en uniformsklädd gammal herre med ett huvud av en viss tyngd och mäktighet, förande vid armen en fet och ful gumma i stor toalett och med täta rader av praktfulla pärlor kring sin rynkiga hals. På huvudet bar hon vad som i första ögonblicket kunde tas för en kyckling: en rund vit plym, inmonterad i ett juvelprytt diadem. När hon gjorde en rundbugning för sällskapet, vippade kycklingen, som om han tänkte försöka lära sig flyga.

De båda gamla gjorde sin entré med en pomp, som om en stor och festlig skara väntat i ett strålande gemak, de logo så vänligt och sågo så glada ut, som om de räknade på en riktigt angenäm och trevlig afton.

Tätt efter dem kom en krokig och blek yngling, med en tyngande krum näsa, åtföljd av en ung flicka av påfallande modern och parisisk typ, som stack skarpt av mot de andra damernas. Det tjänar ingen-

ting till att förtiga den blick av hemligt förstånd hon genast utbytte med den unge man, som hette Christian, eftersom hon kort därpå komprometterade sig så, att det inte kunde döljas.

Det gamla paret stannade framför den yngsta av de tre svartklädda damerna och förhörde sig älskvärt om sin kära värdinnas befinnande, hoppades hon erhållit det väntade brevet från dottern i Sverige.

— Tyvärr, nej, ers majestät.

De gingo vidare. Kungen frågade damerna efter deras hälsa, översten om jaktlyckan i dag, greve Scipio om de sista nyheterna, skämtade litet med hovpredikanten. Till slut var han färdig med allesammans. — Var önskar du slå dig ner? frågade han sin dam och förde henne utan att vänta på svar till en empirsoffa, lång som en landsväg, och satte henne under en rad familjeporätt.

Hans konungsliga hållning hade vid det här laget redan slappnat, och det älskvärda leendet förlorat sin glans. Samma trötthet, som låg över alla de andras ansikten, började krypa över hans eget. Med en stor, tung, vördnadsbjudande hand stödd mot soffans karm, stod han och betraktade det lilla sällskapet, tänkande på att det inneslöt majoriteten av hans undersåtar i denna världen. Han hörde hur sonen nästan ordagrant upprepade de frågor han själv nyss ställt till uppvaktningen och lyssnade mot sin vilja till sin svägerska, gumman med plymen, som redan inlett ett samtal med grevinnan Scipio.

Med vanlig taktlöshet sökte hon utverka ett toaletterum för sin räkning — för jag har aldrig, sade hon, blivit klädd i samma rum som jag legat i. Grevinnan svarade med osviklig artighet och insåg fullkomligt, att hennes kunglig höghet måste sakna så gott som all komfort på detta mycket gamla och lantliga gods, dit man under andra förhållanden aldrig skulle vågat inbjuda den kungliga familjen.

Men den unga prinsessan brydde sig icke om att uppehålla illusionen, att man gjorde ett frivilligt besök hos trofasta vänner till huset. — Faster får väl låtsas att faster bor på ett tåg, så går det nog bra, sade hon i en ton, som hade en frän tillsats. Och med detta var den gamla genast uppdragen som en mekanisk leksak och surrade åstad med skildringar (dem alla kunde utantill) från sina färder i Europa i sällskap med sin make, salig Pedro, beskrev lyxvagnen ända in i toalettavdelningens mest ömtåliga detaljer, anordningarna vid stationerna och all den oändliga älskvärdhet, som . . .

Kungen vände damerna ryggen och gick bort i en fönstersmyg. Där stod en djup och tung länstol, som förfärdigats för några hundra år sen av en greve Scipio till ett kungligt besök. Hit brukade man flytta schackbordet eller spelbordet. Kungen visste att herrarna väntade på ett tecken, men han orkade inte ge det ännu. Med huvudet stött i handen, försjönk han i inre betraktande av ett minne, en dröm, som utträngt allt annat ur hans själ.

Han såg ett folk, präktigt, förnöjsamt, lättskött,

tillgivet, som plötsligt greps av vanvett, ja, plötsligt, ty man hade ju inte märkt det minsta dagen förut, och satte sig upp mot sin konung, avsatte honom och hans hus, hotade hans liv. Vad svarade dem väl kungen på denna oförtjänta behandling? Han såg scenen för sig: *där* de rödas deputation, hotfull, obeveklig, triumferande, *där* kungen, majestätiskt lugn i sin smärta.

— Mina vänner, sade han, men de svarade: "nej nej". Nåväl representanter för mitt folk, *många goda gärningar har jag bevisat eder, för vilken av dessa stenen I mig?* Och denna Kristi ironiska och smärtsamma fråga, som han gjort till sin, verkade med förunderlig makt på folket. Hans ord spredos bland massorna, som väntade i förrummen, på borggården och torgen. Många fingo ett styng i sina hjärtan. Om någon vågat blott säga ut det, skulle de bett honom stanna kvar. Nu drog han bort med sina barn och sina ägodelar, men oantastad, med en värdighet, som kom mängden att böja sig.

Så gick det till i kungens dröm. Han vill inte minnas, att han i verkligheten alls icke fann det rätta ordet i tid, att han i stället bjöd de knotande på frihet, självstyrelse, på allmän rösträtt, på sina gods, på hälften, ja, två tredjedelar av sin egendom, ja, slutligen på sin son, om de tyckte bättre om honom, varpå hela underhandlingen slutade med ett skratt, som rullade genom massorna ända långt bort i stadens utkanter...

— Många goda gärningar . . . om jag blott kunde komma ihåg dem själv . . .

— Och Pedro sa alltid till mig, när vi skulle ut offentligt: var inte så livlig, kära du, prata inte så mycket om våra angelägenheter, men det måtte jag väl veta, att en furstlig person kan vara hur livlig som helst, bara hon vet bevara sin värdighet, vad var det nu jag tänkte på, jo, min bästa grevinna, den där kammarjungfrun behövde ni inte ha avskedat, fast jag klagade litet på henne, jag hade nog snart satt mig i respekt hos henne.

— Ers kunglig höghet, hon gick av sig själv.

De tre äldre herrarna sutto i ett hörn, långt från de andra och samtalade lågt:

— Nej, låt honom sitta. Han tycks inte vara hågad på spel i kväll.

— Vet han något?

— Att allt tjänstefolket sagt upp sig? Nej. Det blir vår gode hovpredikants sak att underrätta honom, jag kan inte, som värd, sade greven.

— Jag ska gärna borsta *hans* skor och kläder, sade översten, men inte tronföljarens.

— Det är inte hjälpt med det, svarade greven med en oro han inte brydde sig om att dölja. Om tjänstefolket flyr, så fruktar jag att något förberedes. De har lovat stanna till i övermorgon, men inte en dag längre. Mina olyckliga gäster borde egentligen fly i morgon.

— I natt, sade översten.

Ensam för sig satt tronföljaren, kallsvettig av indigestion. I hela sitt liv hade han haft omkring sig en uppvaktning, som tagit som sin förnämsta uppgift att vaka över tronföljarens diet. Och hans största intresse i livet hade blivit det att söka överlista dem och komma åt förbjuden och skadlig mat. När han någon gång lyckades och blev sjuk, var hans skadeglädje inför uppvaktningen större än smärtorna. Krigsmatsedeln på detta fördömda slott bjöd visserligen inte på gåslever eller champagne. Men han hade likväl denna vecka lyckats bli sjukare än han någonsin varit i sitt liv. Att han var illamående och ursinnig, det syntes nog. Men ingen människa frågade efter hans befinnande eller gav honom några lindrande medel. Det var som om en tronföljares mage plötsligt blivit något ligkiltigt. Han gick bort till sin syster, som stod inbegripen i samtal med den unge greven. — Beth! kallade han.

Hon lydde motvilligt: — Vad är det med dig, Carl?

— Illa. Scipio vet mycket väl, att inte tala om prästen, att jag absolut inte tål svamp. Men de låtsas inte se, hur mycket jag sätter i mig.

— När det fanns annan mat, kunde du då inte låta bli själv?

— Skulle jag tänka själv? han såg förvirrad ut. Ja, kanske det. Men hör du, Beth, tror du det kommer att dröja mycket länge, innan vi få komma hem igen?

— *Vi kommer aldrig hem, Carl.*

— Får inte jag efterträda pappa då?

— Nej, du, aldrig, dom vill inte ha dig.

— Men det är väl fräckt! — Vad tycker du jag ska göra då?

— Jag tycker du kan bli fotograf, sade hon affärsmässigt. Du tar ju bra bilder, och folk skulle kanske komma till din ateljé av nyfikenhet.

— Usch, Beth, så du säger. Inte skulle jag kunna fotografera för betalning?

— Du lär väl bli glad, du, för var slant du kan ärligt förtjäna. Jag ska för resten själv lära mig ett yrke och ut och slå mig fram.

— Beth, jag förbjuder dig att tala så.

— Det kan du inte. Jag tänker väl göra mer. Jag ska kalla mig fröken Elisabeth Carlson, efter pappa heter Carl, och så ta plats på hotell Kronan i matsalen. Jag räknar mig inte som prinsessa längre, så det är bäst att handla därefter. Jag är demokrat.

Det började rycka kring den stackars ynglingens mun, tårarna kommo honom i ögonen, en varnande snyftning hördes. Prinsessan blev förskräckt, vad skulle pappa säga?

— Tst, sade hon, gråt inte, det är inte sant.

— Joo — det — är — det — visst! Oo!

— Nej, nej, men om du lovar tiga, ska du få höra vad jag verkligen tänker göra. Lovar du?

— Ja.

— Jag ska gifta mig med Christian, och vi ska resa utomlands.

Ynglingen såg på systemen och förstod, att hon denna gång talade allvar. Han upphörde att gråta.

— Det, du, ska jag tala om för faster, sade han elakt.

— Du lovade!

— Neej, du, jag lovade inte i mitt hjärta. Med förtjust min slet sig tronföljaren lös från systemen och skyndade bort till sin faster i soffan.

Den unga prinsessan satte sig i broderns stol och iakttog resignerad vad som skedde där borta. För kungens skull talade alla lågt, men det var inte svårt att se hur indignerad, hur upprörd i sitt innersta väsen, fastern blev av nyheten. Hon kunde se, hur de rådgjorde om vad de borde göra för att förhindra skandalen. Hon uppfångade en lösryckt sats: — Och i vår familj, där aldrig nånsin kärlek varit på tal förr . . .

Men vad kunde Christian ha att tala med de äldre om, de sågo alla så allvarliga ut.

Hon gick bort till flygeln och låtsade leta i noterna, men i själva verket lyssnade hon. Hon förstod att man övertalade hovpredikanten till något han inte ville. Slutligen gick han med dröjande steg bort mot kungen, dock utan att våga ge sin närvaro till känna. Grevinnan Scipio sällade sig i stället till gruppen. Hennes viskning var ovanligt distinkt, den lilla prinsessan tyckte sig uppfatta, att hon sade: Lugna dig, käre Scipio, han ger *aldrig* sitt samtycke. Kom ihåg hur hård han var, då Pedro ville gifta

sig med Christians stackars faster. Hellre fick hertig Pedro ta den här... som... tog... livet... av... honom...

Prinsessan var en vän av snabb handling. Hon gick fram till gruppen:

— Christian, sade hon, jag tycker vi måste tala om för dina släktingar, att vi är förlovade.

— Ja, sade den unge mannen. Hans blick talade om dyrkan, men även något litet fruktan, då han såg på henne.

— Ers kunglig höghet, inföll den äldre greven, innan den unge hann få fram ett ord, såsom huvudman för slakten, måste jag visa, att jag inte totalt saknar huvud. Som lojal undersåte kan jag inte tillåta, att en medlem av min familj drar fördel av kungahusets tillfälliga nödläge för att träda i släktskapsförbindelse med detsamma.

— Min man har rätt, sade grevinnan, vad skulle man säga om oss?

— Jag trodde jag skulle bli i stånd att bereda prinsessan en tryggare framtid, mumlade den unge.

— Det kan du också, sade prinsessan, om du inte är rädd. Greve Scipio, ni menade inte vad ni sa. Ni tror inte ett ögonblick på en restauration. Men ni vill inte att er familj ska bli mer komprometterad än den redan är.

— Ers kunglig höghet, jag...

— Vill ni låta min far avgöra saken? avbröt hon. Nu! Genast!

— Säg mig, bad kungen, kan du komma ihåg några av de goda gärningar jag gjort mitt land?

— Dem skall nog historien minnas, sade prästen besvärad, ja, och Gud. Ers majestät, det är min sorgliga plikt att bringa till ers majestäts kännedom vissa symtom, som ge anledning — som möjligen ge anledning till en viss försiktighet.

Det var som om kungen vaknat upp ur en dröm.

— Berätta, befalld han kort, lyssnade så uppmärksamt till hovpredikanten, klippte av honom, ställde frågor.

— Bed prinsessan komma, sade han slutligen. Beth, sade han och smekte henne, du är den enda förnuftiga i familjen. Vi måste resa härifrån, över gränsen...

— Ja, snälla hans majestät, svarade hon, begagnande sig av ett smeknamn sen barndomen, men lova att jag får en sak först?

— Ja, det får du, vad då?

— Jo jag — — vill gifta mig med Christian.

— Vill han det?

— Ja! Det var klart.

— Christian, sade kungen, och den unge mannen skyndade fram. Är du beredd att gifta dig med min Elisabeth genast, min son?

— Ja, ers majestät!

— Kalla mig far. Och bed de andra herrarna komma hit. Jag vill höra om inte en kung, en statsminister, en krigsminister och en präst tillsammans ska kunna ordna om en dispens åt de här två och

gifta dem lagligt i denna kväll. Ja, vad vill du? frågade han otåligt sin svägerska, som gjorde tecken åt honom från soffan.

Greve Scipio såg besvärad ut, men de två unga strålade. Nu skulle detta då bli verklighet, som först bara varit en förbjuden dröm att hemligt fördjupa sig i, sedan en avlägsen möjlighet, slutligen ett gryende hopp. Och nu visade det sig, att det var den enklaste sak i världen!

— Jag kan inte underlåta, sade hertig Pedros änka med skälvande röst till sin sväger, att meddela dig en mycket sorglig underrättelse.

— Har du någon dödlig sjukdom? frågade kungen tankspridd.

— Jag? Nej, gudskelov, och hoppas att jag aldrig får. Men Beth har inlett en förbindelse med ...

— Kom barn, sade kungen, och bed er bror och faster önska er lycka.

Fem minuter senare voro änkehertiginnan och hennes tåliga gamla hovfröken ensamma i salongen. Kungen var inlåst med greve Scipio, och de övriga voro sysselsatta med att i hemlighet för tjänarna förbereda både bröllop och flykt.

— Ja, se jag skulle nu aldrig ha fallit på en sån idé, sade hertiginnan för tjugonde gången. Det blir aldrig lycka med ett sådant äktenskap. Jag förstår inte Carl. För nog är jag lika mycket demokrat som nån annan, men där är ändå alltid ett avstånd. Men naturligtvis ska jag i alla fall ...

Det gick barmhärtigt fort. Den gamla hovfröken

hann knappt ens ge till ett rop, innan kungens svägerska låg framstupa i sitt blod över salongsbordet, träffad av en sten, som först splittrat fönstret, sedan hennes panna, då hon vände sig efter ljudet av glaskärvorna. Den vita kycklingen blev röd, och pärlorna simmade i blod, men gumman hade stupat, fälld av en tillfällighet, salig i sin tro, att hon var den mest älskade, aktade och populära furstinna i Europa.

De samlade sig alla omkring henne, utom tronföljaren, som hade stuckit sig undan i en garderob. Den unge brudgummen lyfte den döda för att bära henne till en bädd, och prinsessan stödde gråtande hennes splittrade huvud. Hovpredikanten hade hastigt dragit för sammetsgardinerna för fönstren. Av tillfällighet — eller avsikt? hade betjäningen försummat det i kväll.

Plötsligt sänktes salongen och de angränsande rummen i mörker.

— De har stängt av elektricitetsverket, sade greve Scipio med tonen av en, som ger upp striden.

— Ni har ju ljus i kandelabrarna på byrån, tänd dem, sade kungen.

När det var gjort, gick kungen bort och lyfte kandelabern men satte den så åter ned. Här var ju ett tillfälle att tala till sina osynliga fiender och förkrossa upprorsmännen, om han blott kunde komma ihåg någon av dessa många goda gärningar han ju måste ha gjort. Den där bronsstatyn av husets stamfar, manne den kunde räknas?

Nu lät den osynlige fienden höra av sig.

— Kungen, ropades, vi vill tala med kungen!

Ögonblickligen lyfte han kandelabern och gick mot fönstret.

— Drag undan gardinen och öppna, befallde han, och översten lydde.

Han höjde kandelabern och sökte se ut. Flera gånger öppnade han munnen som för att tala. En ångestfull kamp avspeglades i hans ansikte, till lust för hopen, som stod därutanför. Slutligen be-
tvang han sig med en oerhörd ansträngning.

— Många goda gärningar, ropade han, teg och sökte betvinga darrningen i röst och hand. *Många goda gärningar har jag bevisat eder, av min fader, som är i himmelen, för vilken av dessa stenen I mig?*

Hans röst var så ångestfull — alls icke bittert högtidlig som han avsett — att de som stodo längst bort uppfattade, att han bad för sitt liv.

— Säg oss de goda gärningarna! ropade en slagfärdig yngling i hopen.

Greve Christian och hans unga brud hade smugit sig ut ur slottet och betraktade från ett gömställe scenen. De sågo hur hovpredikanten och översten sökte föra kungen bort från fönstret, men också hur han ryckte sig loss och tog ännu ett steg närmare, i det han ställde ljuset i fönstret. Så tog han sig om pannan likt en, som förgäves söker påminna sig något.

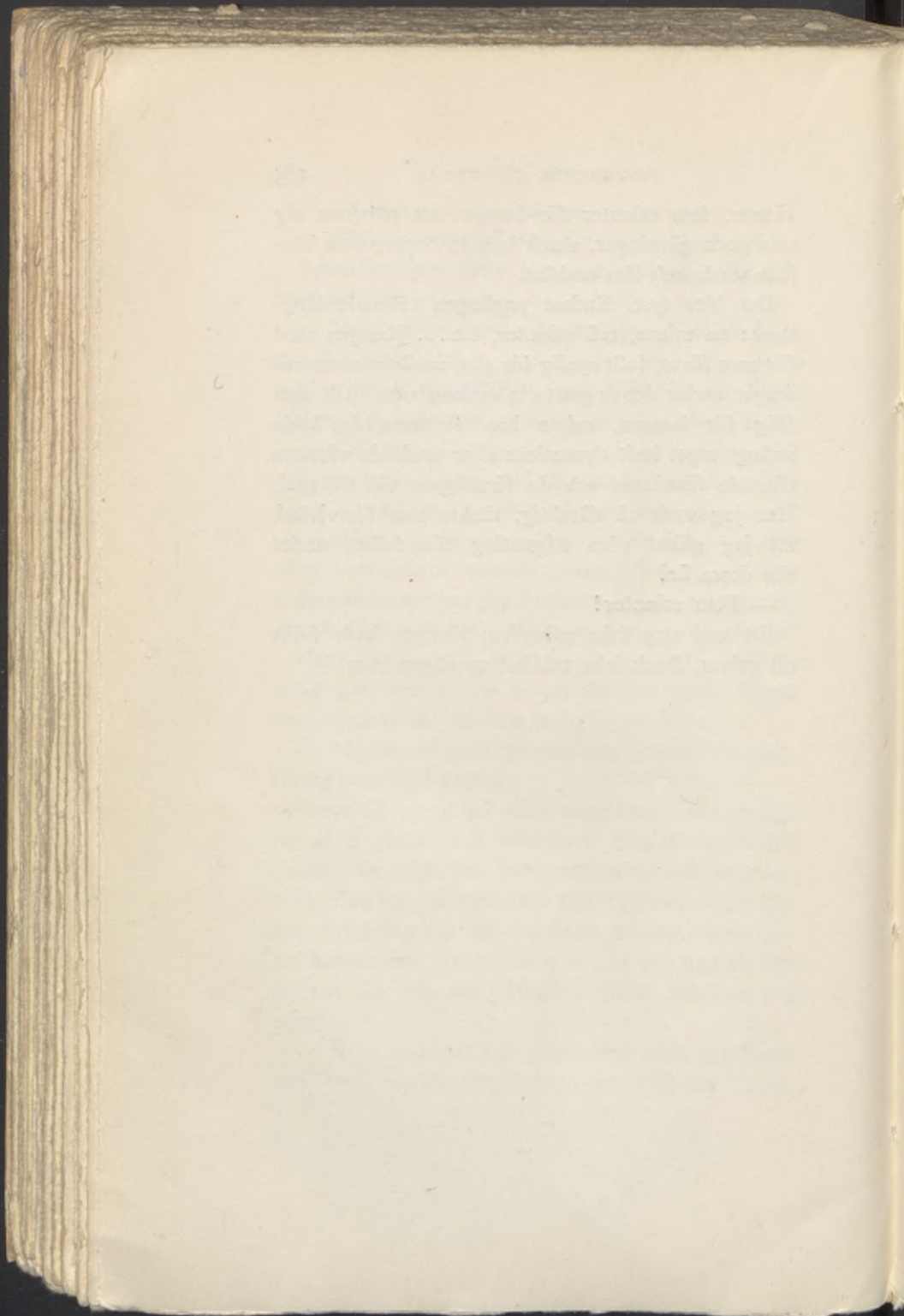
— Hans majestät har glömt sina goda gärningar mot oss, ropade ynglingen, nu djärvare. Seså,

vänner, fem minuter för kungen att påminna sig sina goda gärningar, skrek han åt hopen, som började vissla och låta ondsint.

Det blev tyst. Endast ynglingen räknade långsamt: en minut, två minuter, tre... Kungen stod där som förut, fullt synlig för alla, ansiktet sammandraget under det ångestfulla tankearbetet. Allt som flög för honom, måste han förkasta, det hade strängt taget haft dynastiens eller enskilda vänners eller de förnämvas och de förmögnavas väl till mål. Har jag varit så dåraktig, tänkte han förtvivlad, att jag glömt göra någonting för folket under alla dessa år?

— Fem minuter!

Ett sorl steg från mängden. Kungen hade fallit till golvet. Dock icke träffad av någon sten.

MANNEN, SOM BLEV ETT
LÖSBREV

WATSON'S NEW SYSTEM
OF SPELLING

Nu har vintersolen nått sitt högsta läge på himmelen för dagen. Rymderna äro kyligt klara och strålände, men närmast jordytan, som är inpälsad i snö, ligger en lätt dunstkrets och driver lik vår Herres andedräkt. Från jorden sedd, tycktes atmosfären vitskimrande, genomstungen av solstrålar, som bryta sig i spektrums alla färger. Landskapet bär en överjordisk prägel av renhet, av ljus, av omätlighet. Den isbelagda fjärden förlorar sig utan landkontur i töcknet. Eviga vidder öppna sig. Luften är mycket stilla och kall.

Fjärdens norra strand ligger under blåa skuggor, som skogen kastar ut över isen. Ur denna skog bryter nu fram en skidlöpare, han skjuter ner för strandsluttningen och ut på isen, följande ett skidspår som ligger likt en snodd rakt över fjärden. Han bär en vit tröja och är på bröstet märkt med en stor svart siffra, som anger, att han är löparen n:r 5 i den internationella tvåmilatävlingen på skidor.

Många gånger förr löpte han över fjärden för tränings skull och det gick rätt bra. Men i dag, i dag här han vingar! Tävlingens hets, medvetandet om att ha män framför sig och män bakom sig, åtrån att vinna på de förra och lämna långt bakom sig de senare förlänar honom övermänskliga krafter.

Han kastar en snabb blick framför sig in i det solbelysta töcknet, men ser ingenting. Ett ögonblick oroas han: vart har n:r 4 tagit vägen? Ännu mera ökar han farten, och när han nästa gång ser upp, tycker han sig rakt fram i skidspårets riktning se en liten svart prick. Det kan vara en granruska, en civil, men det kan också vara n:r 4, han får inte ha hunnit längre.

N:r 5 blir allt vindsnabbare i sina rörelser. Han förnimmer nu sin kropp som en pil, som sjungande klyver luften, och ansiktet är dess spets. Han tycker, att hans rörelser få en nästan övermänsklig rytm och svikt. Till slut känner han med susande, rusande fröjd, att han icke mera är kropp endast fart. Hans fullständiga koncentration i loppet utesluter i detta ögonblick även det, som förut intagit så stor plats i hans tankar: målet, segern, triumfen, som dagen med visshet skall bringa.

Vid en ny blick framför sig finner han, att han vunnit rent av löjligt på n:r 4. Men han uppfattar sin egen fart som så enorm, att det icke förvånar honom, att fyran förefaller att stå stilla och växa snabbt i storlek genom dis och dunst.

Snart går jag om honom, tänker löparen, men jag ska artigt hålla mig för skratt.

Det skär genom luften ett klangfullt: ho, ho!

Löparen rycker till som för en stöt mitt i hjärtat och lyfter huvudet på nytt. Utan att han velat erkänna det för sig själv, har under de sista fem minuterna förkänningen av en reaktion smugit över

honom. Han har kanske ilat framåt lika fort, men med större möda, och han har hela tiden bara sett ner i skidspåren.

Men vems är denna röst? Han känner den, det är hans hustrus, men han vet lika fullt, att det måste vara ett misstag, det är icke hon. Kaja är hemma och styr till middag för de tävlande. Och dock! Just där fjärden smalnar ihop mellan två uddar, där står nu den figur han hela tiden löpt efter, och det är icke n:r 4, det är en kvinna, det är Kaja. Hon har skidor liksom han och kommer emot honom med ett forskande uttryck i sitt ansikte, som om vore hon ännu icke fullt säker på, att löparen n:r 5 är den hon söker. Men nu får hennes ansikte ett uttryck av visshet, hon vinkar, hon ropar något, vad? Hör han fel? Hon ropar: Tor, ge mig nyckelknippan!

Han saktar farten. Hela hans kropp skälver nu, hans huvud susar som om han haft instängd en orkan där inne.

Seså, nu har hon blivit tokig, tänker han, men det får jag ordna sen. Ur vägen, skriker han, ur vägen!

Men Kaja, den av Gud förbannade kvinnan, hon ger sig inte. — Vänta! skriker hon och ställer sig mitt i hans väg, jag måste ha mina nycklar, jag kommer inte åt nånting!

— Fan, stönar löparen och åker vidare. Men hon förföljer honom med sina rop: — å Tor, var inte kymig, ta ett tag i byxfickan och släng hit dem!

Han vänder sig inte om, men hon ser hur han

ställer staven ifrån sig och gräver i fickorna, var-
efter han utan ett ord kastar en nyckelknippa bakom
sig och fortsätter.

Bakom dem höres ljudet av skidor, det måste vara
n:r 6 som nalkas. Detta väcker löparens ursinne, han
kastar en halv blick bakom sig, så att hon ser en
skymt av ett till oigenkännlighet upplöst ansikte och
ryter något.

Men nu gäller det att skynda hem med nyckel-
knippan. Hon ser sig omkring, var i hela världen
blev den av? Den måste i fallet ha borrar sig ner
i snön, ty hon ser den inte. Här är flera hål efter
hennes egna stavar, som förvilla. Jo, det fattades
bara, tänker hon gråtfärdig.

— Se opp! hojar sexan, och eftersom hon inte
är gift med den, måste hon lyda kvickt. Men när
hon sedan återtar sökandet, är det ogörligt att finna
nycklarna. Det nya skidspåret måste ha åkt över
dem och glattat över hålet eller också är hin med i
spelet. När hon letat en stund utan resultat, inser
hon, att hon icke har råd att spilla mera av den
dyrbara tiden, nu gäller det att bita ihop tänderna
och fara direkt till smen. Hon känner sig förtvivlan
nära. Där hemma står hela det stora kalas-
maskineriet och osar och spottar utan att kunna
röra sig ur fläcken, och kokerskan har troligen
redan exploderat. Vad som sker, när matmodern
kommer hem utan nycklar att öppna skåp och lådor
och källare med, det vågar hon inte tänka på. Dess-
utom hade Tor rutit som ett vilt djur. Hon hade

uppehållit honom, och han skulle åka ett eller två nummer bakåt — allt till ingen nytta.

Hon slår sig för pannan: Dåre! Tänk om hon, när hon märkte, att Tor tagit hennes nycklar och lämnat kvar sina i stället, så gott först som sist tagit upp smen, som kokerskan ville. Men nej, hon hade tänkt att det skulle gå så behändigt att genskjuta Tor, få nycklarna i förbifaren och en slängkyss. — Heja, skulle hon ropa: heja! Inte kom hon att tänka på, att han hade stavar i båda händerna, inte heller på vad det betydde, att tävlingens förtrollning bröts ett ögonblick.

Om ett par timmar kommo de, prisdorna och journalister och champions och hela högen. En lycka i olyckan var dock, att Tor inte ett ögonblick drömt om att ta första pris, det sade han senast i går kväll.

Men löparn arbetar sig framåt med blodsmak i munnen och frusna tårar av raseri på sin kind. Det går trögt, han tycker inte att han kommer ur fläcken.

Han var ett iltelegram, och han har blivit ett lösbrev!

Och ännu har han en mil framför sig. Hela tiden hör han sexan i hämlarna på sig, och rätt vad det är åker han om honom. Då tänkte löparn: Jag skiljer mig från henne! Nog måtte det vara skilsmäsogrund!

Men det är så lätt att säga skilsmässa... Trots skrällen bodde Tor och Kaja fortfarande tillsammans på sin gård. Och det gick tre år.

En dag kom den före detta löparn, som numera alltid gick sakta, in till sin hustru med ett brev i handen.

— Ja, här ser du, säger han nästan triumferande, Alm avböjer förbindligast. Nå, det kunde man ju ha väntat. Det är i stil. Och alltsammans bara för det att...!

— Tyst! ropade hon högt, säg det inte! Det är lögn, det är lögn, det är lögn!

Han stirrade förvånad på sin hustru. Det har blivit en sådan vana hos honom att avsluta varje meddelande om en ledsamhet med att hänvisa till historien med nyckelknippan som yttersta anledningen, att han alls inte märkte själv hur ofta det skedde. Och Kajas opposition hade tystnat för länge sedan. Vad kom nu åt henne? Minsann var hon inte arg som ett bi, hennes ögon gnistrade, hennes mun skalv. Bevars, det kan väl inte vara så roligt att se sin skuld hållas framför sig, men något får väl också hon lida.

— Är det lögn? frågade han indignerad. Tror du att jag fått nej av Alm på min bön om en riskfri tjänst grannar emellan, om jag stått på samma fot med honom, som jag gjorde förr? Men varför gör jag inte det? Därför att jag inte syns i idrottsvärlden längre och inte träffar hans bror, översten, som är idrottsförbundets ordförande. Och varför

jag inte gör det, måtte du väl ha reda på, fortsatte han triumferande. Det är därför att du, ja du, knäckte mitt intresse för idrotten den där gången och min tro på att jag kunde gå om andra. Har jag lyckats en enda gång sen? Du minns själv hur jag föll ihop. När man en gång sackat av, så har man.

Men lät Kaja säga sig? Nej, hon talade emot, lika arg.

— Vad har det där i och för sig obetydliga fiaskot att göra med ditt jordbruk och ditt förhållande till dina grannar? frågade hon, alldeles som om hon icke hört ett ord av vad han sagt. Låt vara sen, att det var mitt fel, att du kom in som sexa i stället för att du annars blivit trea eller möjligen tvåa.

— Trea! ropar han harmset, nummer ett skulle jag ha blivit, om du inte hindrat mig. Den dagen löpte jag som en gud. Jag skulle ha lancerats i idrottsvärlden, blivit världsberömd, åtminstone i Sverige.

— Men vad hade hindrat dig att vinna en annan gång?

— Hindrat! Det frågar du, fast du vet, hur ömkligt jag misslyckades vid nästa försök.

Kvinnor de tävlar aldrig, och de har heller inget sinne, varmed de kan fatta tävlingens psykologi. De har aldrig känt dess berusning och aldrig segerns heller. Segrade ni nånsin i hela världshistorien, va? Ni är bara tillvarons markörer och inte ens det! Efter en sådan gräslig chock, var det ju klart, att

jag måste misslyckas nästa gång. Grämlse föder inte inspiration, och jag startade med dåliga aningar. Men varför skulle du dra upp det där igen? Nu måste jag rida till stan och försöka ordna papperen. Jag går väl till svärfar, fast det är obehagligt, för det är inte mer än rätt.

Kaja blev stående på samma fläck, när han lämnat rummet. Hon var en smula bestört över sitt utbrott men ännu för ond att egentligen ångra det. Oräkneliga gånger har hon lyckats hålla det tillbaka, besluten att låta Tor få förbliva i sin tröstande illusion, att han var utan ansvar själv för alla ledsamheter, som hopat sig. Med bekymmer har hon sett, hur lantbruket står och tvinar, hur grannarna dra sig från familjen, hur Tors anseende minskas i trakten i stället för att ökas med åren, och livet med var dag blir allt odrägligare att leva. Men det har behagat henne att tigande ta på sig den ständigt ökade skuldbördan och bära den för mannen. Stackars Tor, på det sättet led han kanske mindre av sina nederlag, hade hon brukat tänka. Och på sätt och vis hade han ju rätt, att alltihop ursprungligen var hennes fel, ty sen den dagen var allting förbytt för dem.

Men medan hon nu på nytt gick igenom samtalet med mannen, kommo argumenten mot honom strömmande. Hon såg klarare än någonsin hans självbedrägeri och började skymta sitt misstag att gynna det. Ett nederlag ska inte väcka missmod utan trots och ny segervilja. Historien med nyckel-

knippan var utan tvivel fatal, och hon hade burit sig dumt åt. Men när förargelsen svidit över, så är saken för en normal människa slut, hon går vidare. Vid nästa nederlag frågar hon sig: Varmed har jag förskyllt detta? Hon söker sig inte tillbaka till gamla historier, som Tor gjort. En riktig karl behöver ingen annan till syndabock.

Här står hon nu och funderar över skillnaden mellan Tor och en riktig karl. Är det inte egentligen förtvivlat? Förr i världen ha alltid begreppen sammanfallit för henne, men hon har nu en misstanke, att där fanns ett osynligt fel i karlaktigheten från början, eftersom denna enda stöt kunde rikta in honom på en ny utvecklingslinje. Men karl eller inte karl, finns det då ingen möjlighet, att ge honom en ny knuff, så att han kommer in i gamla banor på nytt?

— Kaja, ropade mannen nerifrån, jag tror, att du får resa i mitt ställe till svärfar. Det är för resten din skyldighet.

— Nej tack du, svarade hon snabbt tillbaka, det gör jag inte. Du får sköta dina affärer själv. Men sällskap kan vi få om du vill, för jag ska till stan i egna ärenden.

— Ja, men om du skall till stan, så faller det ju av sig självt, att du ordnar saken! Jag kommer med papperen.

Men hon sköt portföljen ifrån sig, när han kom.

— Nej, den här gången ska du inte få lassa av på mig.

Deras båda hästar stodo väntande på gårdsplanen, de kommo ut samtidigt från var sitt håll och stego i sadeln. Han var förargad och talade inte. Men när de kommo ut på stora landsvägen försökte han ännu en gång.

— Jag borde egentligen fara till Korsberga och köpa hö, sade han, kan du inte ta reson, Kaja?

— Nej, sade hon, jag har inte lust att ta reson, Det där om hököpet har jag hört i fjorton dar, så det imponerar inte på mig. Säg nu att det är mitt fel, att du inte kommit dig för. Och mitt fel att vallarna varit så dåligt skötta, att vi får klena skördar.

Tor försökte sig på att le åt henne, men det gick inte. Hon karrikerade honom! Hon vände till sanningen, men sann var den ändå, varför lät det då så absurt?

— Vill du, att jag ska lägga ut det för dig ytterligare? frågade hon och såg rakt fram över hästhalsen. Du har redan sagt, att det är mitt fel, att inte Alm vill skriva på. Ja, men du hoppar över mellanledet. Det direkta skälet är, att du är så tråkig, att han inte vill träffa dig. Du är gnatig, du beklagar dig, du finner fel, du sprider vantrevnad. Men om det också är mitt fel, att du är sån, så är det inte roligare för mig ändå. Jag ska säga dig en sak: jag har blivit så trött och så utledsen, så hade jag inte baby, reste jag ifrån alltihop. I alla andra äktenskap, där delar folk ljuvt och lett. Men här

ska jag ha skulden för allt. Och det är därför, att du är så feg, att du inte törs se in i dig själv.

Han svarade inte, men han rodnade, och de redo ett stycke framåt. När de kommo till en avtagsväg neråt sjön, höll hon inne sin häst.

— Här var det, sade hon, som alltså hela ditt liv snedvreds. Som genom en tyst överenskommelse redo de båda ner mot sjön och stannade ett stenkast från stranden.

Det var en tidig vårdag. Solen var för tillfället skymd, men luften var hög och fullständigt klar, så att landskapet låg naket, omutligt som sanningen. Man såg precis hur liten fjärden var, stränderna framträdde med tydliga konturer. En gammal sko, som stod ute på isen, hade något gränslöst faktiskt över sig, trots avståndet.

— Där stod jag, sade hon och pekade ut mot den svarta isen, som nu buktade sig rysande för varje våg, som gick under dess buk, och där kom du.

Hennes stämning hade slagit om, var vek nu, men vemodig intill döden. Hon tänkte på sin tanklösa handling. Nu såg hon för tårar icke mera skon.

— Jaså, du tycker jag är så feg, sade han sakta.

— Ja, ser du, Tor — — —

— Ta inte tillbaka, Kaja, så förbaskat arg som du var, så sade du nog precis vad du tänkte. Jag kan nog förstå, hur du ser det. Men du förstod aldrig vad det där nederlaget betydde för mig. Tävlan det var mitt livs lust, och den dagen var liksom min ungdoms sista stora dag. Den blev ju för-

störd, och att det var ditt fel, det gjorde saken så mycket bittrare. Jag förstod då, hur lite du brytt dig om att tränga in i mitt väsen. Du var så dum till och med eller så okunnig, att du lät bedra dig, när jag sa på tävlingsdagens morgon, att jag hoppades bli tvåa eller trea. Det var ju bara ett litet skämt det, för att göra segern dess skönare. Om du uppfattat min stämning den dagen, skulle du förr ha låtit smen förstöra vartenda lås, än förstöra mina chanser som du gjorde.

Hon ville falla in, men han hejdade henne.

— I alla fall, så kan det ju förefalla feigt. En man ska övervinna en olycka och söka sig en ny väg. Lyckas han inte med att löpa snabbt, kan han ju försöka att gräva djupt — om han är lantbrukare! Kära Kaja, nog har jag haft mina ögonblick, då jag själv skymtat något av vad du har sagt i dag. Men jag har inte velat ta itu närmare med den saken. Så har jag hellre skylt på dig, det faller sig så naturligt att skylla på sin fru! Och inte är du heller utan skuld, eftersom jag är den jag är. Jag vet inte om du förstår mig?

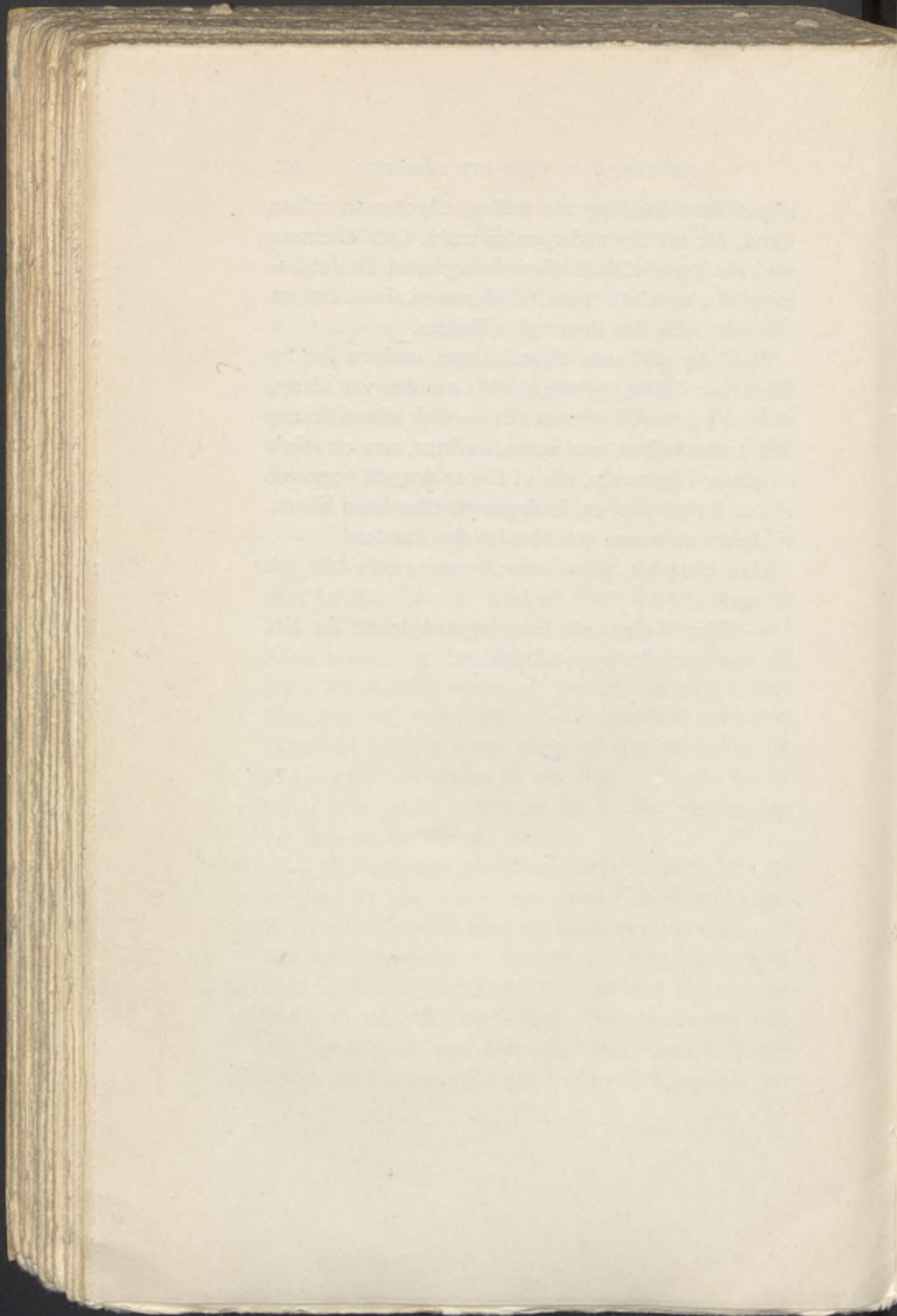
— Jo, sade hon rörd, jag börjar förstå. Vet du vad, det är som om vi levat inne i en sorglig saga. Vi har stått bundna med ryggarna mot varandra vid den där dagen som vid en påle och förgäves sträckt våra händer ut mot livet! Var det ditt fel, var det mitt? Vi har varit förtrollade. Men nu är det som om jag började ana förtrollningens lösensord, tyst vänta, det kommer! Du vet, i alla andra sagor är det

någon liten handling att utföra, något man måste finna, för att bryta det ondas makt. Och eftersom nyckelknippan vållade förtrollningen, så är det bestämt den vi måste finna! Tänk, om vi skulle dragga efter den, där den ligger på sjöbotten.

Han såg på henne tigande, men med en lycklig känsla av ömhet, lycklig, därför att den var så ny, eller så gammal, hur man vill. — Och när vi finner den, fortsatte hon, med vemod i rösten, men ett stänk av glitter i ögonvrån, när vi finner den, då begraver vi den i vigd jord en fredagsnatt, eller ännu bättre, vi skaver av rosten och blandar den i maten!

Han klappade, icke henne, men hennes häst på halsen.

— Kära Kaja, sade han, jag trodde att du fått äta upp nyckelknippan tillräckligt!

DE BLÅ SILKESSTRUMPORNA

ЛИБРАРИЯ ИМПЕРАТОРСКОГО УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ

Äventyret började med att jag köpte de himmelsblå silkesstrumporna. Butiksherrn tog fram även diskretare färger såsom brunt och grått, men inte var det för att mana mig till diskretion, som vår Herre lät himlen den dagen vara lika blå som strumporna. När jag nu, tänkte jag, efter överstökad matematiklektion går ut, klädd i dessa strumpor och i min höstlövsbruna kjol, så skall jag bära höstens egna färger, vara en ödmjuk liten upprepning av den skönhet, som förgyller just denna dag.

Från butiken gick jag direkt upp till min väninna Marie, och där tog jag på mig strumporna. Marie hade vanliga bruna tråd och var allt en smula avundsjuk. Men sedan dess har hon nog hunnit vara glad många gånger åt att jag och inte hon bar de blå strumporna.

Jag hade inte träffat Marie på hela veckan, ändå det varit en högst betydelsefull sådan, nämligen hennes första vecka i Verket. Det är den stora försörjningsinrättning, dit även jag ska in, så fort jag fått det usla matematikbetyget och gått igenom elevkursen. Därför är det ju ganska naturligt, att jag redan i spårvagnen måste be att få veta hennes intryck, även om jag inte trodde att de skulle kunna bli så

särdeles brokiga. Verket har alltid tyckts mig vara en mycket enfärgad inrättning. Men Marie överaskade mig grundligt. Hon förklarade att Verket långt ifrån att vara den stora välsmorda och precisa maskinen, som jag trott, i stället var en plats, där det rådde ett väldigt liv och leverne, där de anställda hade utrymme för alla passioner, som bo i ett mänskligt bröst såsom hat och vrede, kärlek, avundsjuka, äregirighet och falskhet. För närvarande, berättade hon, rådde där en väldig uppståndelse, den hade pågått ända sen Verket fått ny generaldirektör i våras och inte lagt sig än.

Jag sa, att jag kunde då inte alls begripa, att det rörde till exempel henne hurudan högsta ledningen var, hade hon ens sett honom?

Nej, det hade inte Marie, men, sade hon, om han inte syns, så känns han. Han är något i stil med när tsaren av Ryssland och änkekejsarinnan i Kina var i sina glansdagar, sägs det.

— Men han avrättar väl inte?

— Nej, men han förvisar. Den, som gör sig misslaglig, blir skickad längst ut i landsorten att glömmas och dö.

— Pappa säger, att han är en stor kapacitet och framtidsman, sade jag.

— Jo, det vill jag lova, och Marie knyckte på nacken. Innan han blev generaldirektör, har han suttit i tre år i kommitté, för att omorganisera Verket. Och nu har han ett farligt göra för att vända upp och ner på allting.

— Vad går då de där förändringarna ut på? frågade jag.

En medelålders herre med stor böjd näsa, små vassa ögon, röda kinder och en stor röd mun under en blond, nedkammad mustasch, satt och stirrade på mina ben. I känslan av, att han inte förstod, varför de voro så mycket blå just i dag, lade jag dem så långt jag kunde in under bänken.

— Jo, sade Marie, som är mycket för att breda på och lägga ut, det går ut på en enda sak, och det är att långsamt pina och plåga och röka ut alla kvinnor i Verket på ett så fint sätt, att ingen kan komma åt det och göra sak av det. Tycker inte du, Bjutti, det är trevliga utsikter för en annan (Bjutti är mitt gamla skolöknamn, och ingen kan ana, att det är engelska och betyder skönhet). Du kan vara glad åt, att du troligen aldrig kommer in, för slinker du inte med i den här kursen i vinter, sen kan du få vänta i årtal på en ny, säger min bordskamrat, och hon är inne i sakerna.

— Hon måtte vara det, sade jag.

— Jo, var du säker. Hon är gammal i gården, men hon säger, att det var ett helt himmelrike förut mot det helvete det blivit, sen den nye generaldirektören kom. Han har gjort alla hennes jämnåriga manliga kamrater till chefer och befriat dem från allt annat arbete än att springa omkring och hindra henne och hennes kvinnliga kamrater, som gör själva nyttan. Dessutom lär det ha blivit en så simpel *ton* på hela Verket, sen han kom, alla kar-

larna har genast luktat sig till, att han inte aktar oss mer än en gammal skotrasa, och de tar så gärna efter, för anlagen har de alltid haft.

På detta sätt öste Marie ut sig en lång stund, ända fram till Bellmansro. Jag hade inte velat låtsa om herrn med den stora näsan förut, men en gång tittade jag oförhappandes upp, och då märkte jag, att han lyssnade intensivt till vårt samtal. Jag mötte hans ögon som hade ett roat uttryck, och i samma sekund var det som om det stått skrivet utanpå honom med stor stil: generaldirektör. Strax därpå stannade spårvagnen, och vi stego alla ur. Mina strumpor fick sig en blick i förbifarten, men jag tog Marie under armen och drog henne och dem fortast möjligt ur mannens åsyn.

Jag sade ingenting åt Marie, för jag ville inte precis skrämma slag på henne, men medan hon pratade vidare, sökte jag i minnet återkalla vad som blivit sagt i spårvagnen. Det, som då förefallit som prat rätt och slätt, blev nu, när det tänktes sagt om och inför chefen, en rad av ärekränkningar, den ena farligare än den andra. Jag var nog okynnig att önska, att min aning skulle bekräftas och det visa sig att det var *Han*, som lyssnade. Läxan skulle bara göra honom gott, och det var inte troligt, att han skulle kunna identifiera Marie eller mig, två små jäntor, bland massan av kvinnliga anställda. För säkerhets skull fick jag Marie till att lova att skaffa sig en ny vinterhatt i morgon, innan hon gick till Verket. För det visste jag genom mina iakttagelser

av pappa, att herrar känner aldrig igen fruntimmer, när de kommer i nya kläder. Vad den där bordskamraten angår, som naturligtvis också svävade i fara, så hade Marie lyckligtvis inte nämnt hennes namn.

Ingenting hände på söndagen och ingenting på måndagen, och sedan glömde jag bort hela saken i bekymren för mina egna problem, som jag hade att lösa till onsdagens matematiktimme. Mitt förstånd stod helt enkelt stilla inför dem, och jag hade den utesägligt pinsamma känslan av att ha kommit till den gräns, där ens fattningsgåva upphör. Intuition, som är så modernt, hjälper inte på studentuppgifter i matematik. När onsdagen kom, voro mina problem lika trassliga som förut, ja trassligare. Så att jag var inte vid något vidare gott lynne, när Marie på förmiddagen lät höra sin röst i telefon.

— Bjutti, sade hon med andan i halsen, för guds skull, sätt aldrig mera på dig silkesstrumporna!

Jag hade glömt hela historien, och jag sade:
— Vad går åt dig?

— Lovar du?

— Inte förrän jag vet varför.

— Han är ute på spår efter dem, viskade hon, så lågt att jag knappast hörde det. I morse kom han in i rummet, där jag sitter, och vi flög alla upp och stod vid våra platser i väntan på att han skulle passera. Men han gick inte igenom utan snusade som en setter, som fått upp ett spår, och så stannade han vid mitt bord och tittade först neråt golvet och sen

rakt i ansiktet på mig och så sa han: Hör nu fröken, brukar ni gå i himmelsblå strumpor?

— Nej, herr generaldirektör, svarade jag.

— Begrep du med detsamma, Marie?

— Nej, gudskelov, och jag tror, att jag såg lika dum ut, som jag kände mig, för han lät ämnet falla och gick vidare efter ännu en blick, som jag tydde till: Nu har du väl ändå inte lurat mig? Sen ska han ha sneglat på alla flickornas ben, till dess han uppäckte en syndare, som hade maken till dina ben. Hon kallades in enskilt, och hon säger, att han blivit galen, och att hon nog blir förvisad till övre Norrland.

Jag frågade, om vi måste bekänna. — Då blir ju min bordskamrat fast, sade Marie. För resten så är den flickan med strumporna förlovad, och hon säger, att hon gifter sig hellre än sitter i Haparanda.

Efter detta gick jag naturligtvis in till mig och tog av mig silkesstrumporna. Då föll mig den olycksaliga tanken in, att eftersom jag inte fick bära dem mer, så kunde jag så gott skicka dem till honom, som letade efter dem. Jag tog en lapp och skrev:

"Detta är de rätta strumporna. Skicka *dem* till Haparanda."

Lappen lade jag in i paketet, och så skrev jag generaldirektörens namn och adress utanpå. Men när jag på vägen till matematiklektionen skulle gå in på posten med strumporna, tvekade jag och gick förbi. Uppslaget var visst ändå inte så förfärligt kvickt, som jag tyckt i första ögonblicket.

Min lärare var ännu inte kommen. Medan jag väntade, satt jag och tänkte, inte på de matematiska problemen, för det visste jag var lönlöst, men på min framtid i Verket, ifall jag nu komme in där. Jag skulle vilja slå ett slag för kvinnans ställning där. Jag skulle vilja utmärka mig kolossalt och modigt föra talan för alla de rädda, tysta och förbittrade. Det vore en gärning som kunde ge glans åt det bistra livet vid skrivpulpeten. Tanken att denna modiga bragd kunde sluta med förvisning i landsorten var mig inte alldeles främmande, ej heller avskräckande. Ty då komme jag ju undan föräldrahemmets ömma omsorger och finge börja livet på egen hand.

Vid denna tidpunkt kom matematikläraren, och jag såg ingenting ovanligt på honom, utom, som jag sedan tänkt, kanske det, att han inte riktigt beräknade avståndet, när han skulle flytta böcker och papper. Vi satte oss som vanligt bredvid varandra i soffan, jag lämnade honom problemen och stirrade orörlig rakt förbi honom in i väggen. Nu kom det en skur av hån och ovet, det visste jag.

— Hör nu fröken, började han, om fröken skulle behaga koncentrera sig på de visserligen tarvliga uppgifter, som för ögonblicket föreligga fröken.

— Är det fel? frågade jag utan att vända på huvudet.

— Fel! utropade han med sin mest ironiska artighet. Det ligger utom möjligheternas område att fröken kan begå ett fel. Men frökens problem är

lösta på ett så suveränt sätt, att jag måste be fröken förklara.

Nu vände jag huvudet mycket långsamt åt hans håll.

— Var god och visa mig hur det ska vara, sade jag.

Han började, men efter tre minuter slog han handen i bordet, helt visst hårdare än han beräknat, ty det gjorde tydligen ont.

— Jag gitter inte mera, nästan skrek han, där sitter ni och begriper inte ett förbannat dugg, det ser jag på er min. Även till förnuftets tempel liksom till Jerusalems finns det en kvinnornas förgård, och längre kommer ni aldrig. Vad ska ni med matematikbetyget?

— Det vet ju doktorn, sade jag. Ni tror väl inte att jag tar lektioner bara för det nöje det bereder mig.

— Ni passar inte i Verket, förklarade han.

— Där finns annars också en kvinnornas förgård.

— Varför har ni inte de blå silkesstrumporna på er? frågade han plötsligt.

Jag svarade endast med en blick av stolt förakt.

— Tillåter ni att vi fortsätter lektionen.

Med ens var det som om en gasbomb fallit ner genom taket. Där satt jag och hade utan minsta varning en matematiklärare i ansiktet på mig, som kysste och härjade, medan hans ena hand höll fast mina, och den andra stor och het, omslöt min hals.

Jag knep ihop läpparna för att rädda dem och kunde alltså heller icke skrika utan kämpade stumt och hjältemodigt, till dess vi slutligen åter sutto där i var sitt soffhörn, båda röda, pustande, ovissa om vad som skulle ske härnäst.

Jag teg, jag var förintad, full av en smärtsam blygsel. Men på figuren, som satt där och bespejade mig, tänkte jag inte genast. Jag tänkte på min hemliga minnesbok och de rader En, vars namn är en hemlighet, skrivit in där, dagen innan han reste till svenska konsulatet i Petrograd:

”En tillsluten lustgård
är min syster, min brud,
en tillsluten brunn,
en förseglad källa.”

Jo vackert längre, tänkte jag gråtfärdig, sedan ett svin har sörplat ur källan.

Han måste ha hört en snyftning, som sluppit fram mellan mina båda händer, ty han sade hastigt: — Ska vi fortsätta nu?

— Med vad? frågade jag bitande.

— Problemen. Och fröken får ursäkta, men... Jag har behärskat mig varenda lektion, men i dag gick det inte mer.

Händerna föllo från mitt ansikte, jag stirrade på honom, och vi rodnade mörkrött båda två, när våra bilckar möttes.

— Doktorn har ju skymfat och grälat varenda gång, sade jag.

— Ja, det har inte alls med det andra att göra, sade han. Som fröken nog förstår.

Jag tror det var den snopna lutningen på hans ena axel, som gav mig min lysande idé. Men jag hade nog aldrig satt den i verket, om inte jag helt plötsligt genom denna episod befunnit mig i en helt ny ställning till denna karl i synnerhet och hans likar i allmänhet. Löst, föreställde jag mig då, från en hel rad hänsyn och förpliktelser.

— Jo, det har mycket med det att göra, sade jag. Doktorn förstår nog att mina föräldrar ordnat om den här undervisningen under förutsättning, att doktorn var en gentleman. Nu kan jag för deras skull inte fortsätta längre. Men jag kan inte gärna byta lärare, när jag inte kan säga orsaken, och jag måste ha mitt betyg, innan kursen börjar. Därför så förstår nog doktorn, att doktorn måste ge mig betyget nu, i dag.

— Men ni är arbota i matematik! utbrast han med uppriktigaste övertygelse.

— Det tror jag inte, om jag har en lärare, som bjuder till. Men jag föreslog det där om betyget, därför att det blir så pinsamt att behöva...

Han övervägde, och jag följde med spänning hans växlande minspel. Nu tänker han på sina timmar i Lundkvistska flickskolan, nu minns han att pappa är inspektor där.

— Kommer man att pröva era matematiska kunskaper vidare? frågade han.

Jag förklarade ivrigt att så inte var fallet.

Fordran på matematikbetyget hade den nye generaldirektören satt dit, i hopp att så många kvinnliga sökande som möjligt skulle falla igenom.

— Men om fröken nu får betyget, då kanske ni sprider ut *hur* ni fått det?

— Nej, svarade jag, det borde doktorn begripa, att en ung flicka inte gör för det första. Och inte en, som söker till elevkursen, för det andra.

— Men under tysthetslöfte till era sjutusen bästa väninnor?

— *Nej*, sade jag.

Han rev sig i huvudet och tittade skarpt på mig.

— Det är ändå som tusan, sade han, vad det klarar upp begreppen i en kvinnohjärna med ett par rediga kyssar. Nu löser ni ju era problem med en förbaskad ackuratess. Ni är värd cum laude!

Och kan man tänka sig, det fick jag! Och nu var det jag, som stod där generad med betyget i handen, medan han med en obeskrivligt ironisk artighet bad mig hålla till godo med vad jag ärligt förtjänat.

Resten av dagen förgick i ett rus på konditori och bio och med vin och faderliga välsignelser hemma. På kvällen när jag låg och läste för mig själv: "En tillsluten lustgård är min syster, min brud", kom jag med ens ihåg silkesstrumporna, och att jag glömt dem hos matematikläraren med adressen utanpå och hälsningen inuti. Arma dåre, vilket bekymmer hade jag inte skaffat mig, nu när jag kunnat slumra in i känslan av att ha vänt nesan i seger. Jag somnade ändå snart ifrån bekymret, men när jag vaknade på

morgonen, stod det där och väntade. Så fort jag hade en möjlighet störtade jag till mannens bostad — jag kände familjen, där han hyrde sin dubblett — och bad jungfrun söka efter paketet. Då det inte stod att finna, bad jag henne fråga honom, men han hade inte sett till något, lät han hälsa. De onda aningar, som började stiga upp inom mig, tystade jag med att intala mig, att jag tappat strumporna på gatan, helst i Norrström.

*

När jag sökte till elevkursen, blev jag antagen till och med före flera andra sökande, som sökt förut. Man trodde, att det berodde på mitt höga betyg i matematik.

Jag genomgick kursen och bestod någorlunda examen. Därpå började min provtjänstgöring i Verket. I motsats till Marie hade jag de första dagarna alls inte tid att göra några allmänna iakttagelser, dessutom voro de äldre, däribland Marie, utomordentligt förbehållsamma. Det var väl efter historien med strumporna.

Om jag blir hundra år, skall jag aldrig glömma det intryck jag erfor, då jag en dag fann på min pulpet dessa samma strumpor, inlagda i ett av Verkets stora kuvert. Intet budskap, ingen förklaring medföljde dem, men det behövdes heller icke. Jag visste lika säkert som brottslingen, som finner en dolk på sitt nattduksbord, från vem de kommit.

Vad skulle jag göra? Kasta mig för chefens fötter eller söka beveka honom med ett käckt och ungdomligt mod? Ack, jag med alla mina stolta planer, jag vågade icke göra någonting. Jag satt stilla på min plats som en mus i sitt hål och darrade var gång det tog i dörren.

När provmånaden var över, blev jag verkligen skickad till Haparanda. Det var intet skämt, intet misstag, saken var klar. Nu när det var allvar, insåg jag först vad en sådan förvisning betydde, och insåg jag det inte själv, så upplystes jag därom av föräldrahemmets höga klagan över avståndet, kölden och mörkret. Pappa ville genast gå till generaldirektören, som han kände från statsministerns sista middag. Men jag avböjde, jag ville åtminstone själv först göra ett försök. Det var värre än döden, men pappa är kyrkoherde och förstår inte skämt i strumpgenren.

Alltså, nästa dag stod jag inför den stora näsan och de små stickande ögonen. Och han log, ja han log som en stomatolannons.

— Jaså, vi har fröken här nu, sade han. Vad är hon egentligen för en liten figur? Ser ut som en vanlig småsöt liten familjeflicka, kommer från ett ecklesiastikt hem och är så utsökt fräck och våghalsig och oförskäm.

— Ja, sade jag. Ty inte förbättrade jag min sak med att börja förklara att troligen matematikläraren till hämnd skrivit mig som avsändare på paketet.

— Och nu ville kanske fröken be om befrielse från Haparanda?

— Ja, framsuckade jag.

— Fick fröken tillbaka strumporna?

— Ja.

— Och vågade ändå stega hit? Nåja, det var ju i stil med ert uppförande för övrigt. Minns ni, att ni fränkände mig heder och ära och sunt förnuft den där gången i spårvagnen?

— Ja, sade jag. Och kom mig inte för att upplysa om, att det var Marie och inte jag, som var den värsta.

— Ni tror väl inte, att det bekom mig det ringaste?

— Nej, sade jag.

— Jo, men det gjorde det. Er värdesättning av mitt arbete var intressant i all sin förenkling. Ni hade inte den ringaste blick för hela min stora organisationsplan. Men ni hade med en viss skarpsynt elakhet satt fingret på en dunkel punkt däri. Det är sant, att jag inte tycker om kvinnor, som gör mäns arbete. Kvinnan skall sitta på en tron. Men jag visste inte själv av, att jag låtit mina antipatier dra i väg med mig så pass som jag gjort. Mina åtgärder hade jag nog vidtagit fullt medvetet, men jag förstod inte, att jag på några månader lyckats bibringa mina kvinnliga underlydande den vantrevnadskänsla, som ni gav uttryck för. Ni sade något om, att "vi tycker alla att han är vår fiende i stället för vår chef, som skulle stå på vårt bästa". Efter att ha grubblat på saken under söndagen, kom jag till den slutsatsen, att så länge staten medger kvinnorna rätt att söka

och inneha ämbeten i mitt Verk, så länge bör de också bli lojalt behandlade där. Jag kallade upp två av de äldsta fröknarna och frågade dem, vad det var de egentligen hade att klaga på mig. Men de hade aldrig klagat, nej inte alls. Om dessa två begagnat sig av tillfället, om de ändå förstätt, att jag var uppriktig, inte försåtlig, när jag frågade dem! Men de förstod inte ögonblicket, de ljög och var så släta i synen, som om de behandlats där av censuren. Då gick jag på spaning efter de blå silkesstrumporna. Jag kom på fel spår, men det dröjde, innan jag upptäckte det, hon såg så skyldig ut. Jag började tycka, att det var en ömklig feghet, mina underlydande visade. Då kom ert paket på posten med den lilla hälsningen i. Ni var då inte feg, ni hade skrivit ert fulla namn och adress utanpå, tre veckor innan ni skulle anmäla er som sökande till kursen. När jag fann er bland de sökande, ställde jag om, att ni blev antagen. Och nu har jag er alltså här och kan få veta vad i Herrans namn ni tänkte på?

Vad skulle jag svara? Inte hade jag tänkt något så vidare. Det var ju ett misstag, att paketet någonsin blivit avsänt och min förryckta idé bragt i verkställighet.

— Jag har ångrat mig så kolossalt förut, sade jag efter något betänkande. Men nu är jag så glad, som jag aldrig trodde var möjligt, när generaldirektören upptagit mina förflugna ord så *storslaget*. Då gör det inte så mycket, att jag måste till Haparanda, om de andra får det bättre.

— Det må jag säga var storslaget, sade generaldirektören. För det blir nog inte muntert i Haparanda.

— Nej, sade jag och tänkte i mitt stilla sinne: jag stannar aldrig där, jag tar mig över till svenska konsulatet i Petrograd. Egentligen spelade jag ju en roll för den mäktige mannen och ställde mig bättre och annorlunda än jag var. Jag hade liksom inte mera någon blygsel i det fallet efter scenen med matematikläraren. Jag stod i ett slags defensivställning inför alla karlar, från den stunden. Men något hos mig var uppriktigt just nu, och det var min önskan att fälla ett ord för alla flickorna, som skulle stanna i Verket.

— Om generaldirektören bara ville pröva oss, innan generaldirektören dömer om vårkapacitet, sade jag. Det är en förlamande känsla att veta sig underkänd på förhand. Betro oss med svåra uppgifter i stället för att sätta oss till de lägsta hjälpmadamsysslorna för alltid. Vi ska nog gå i land med dem, tänk på kvinnorna i de krigförande länderna.

Han svarade inte strax. Men när hans svar kom, drabbade det mig oförberedd, där jag satt och primade över hur skickligt jag hade begagnat tillfället.

— Fröken är ju särskilt begåvad i matematik, vill jag minnas? sade han.

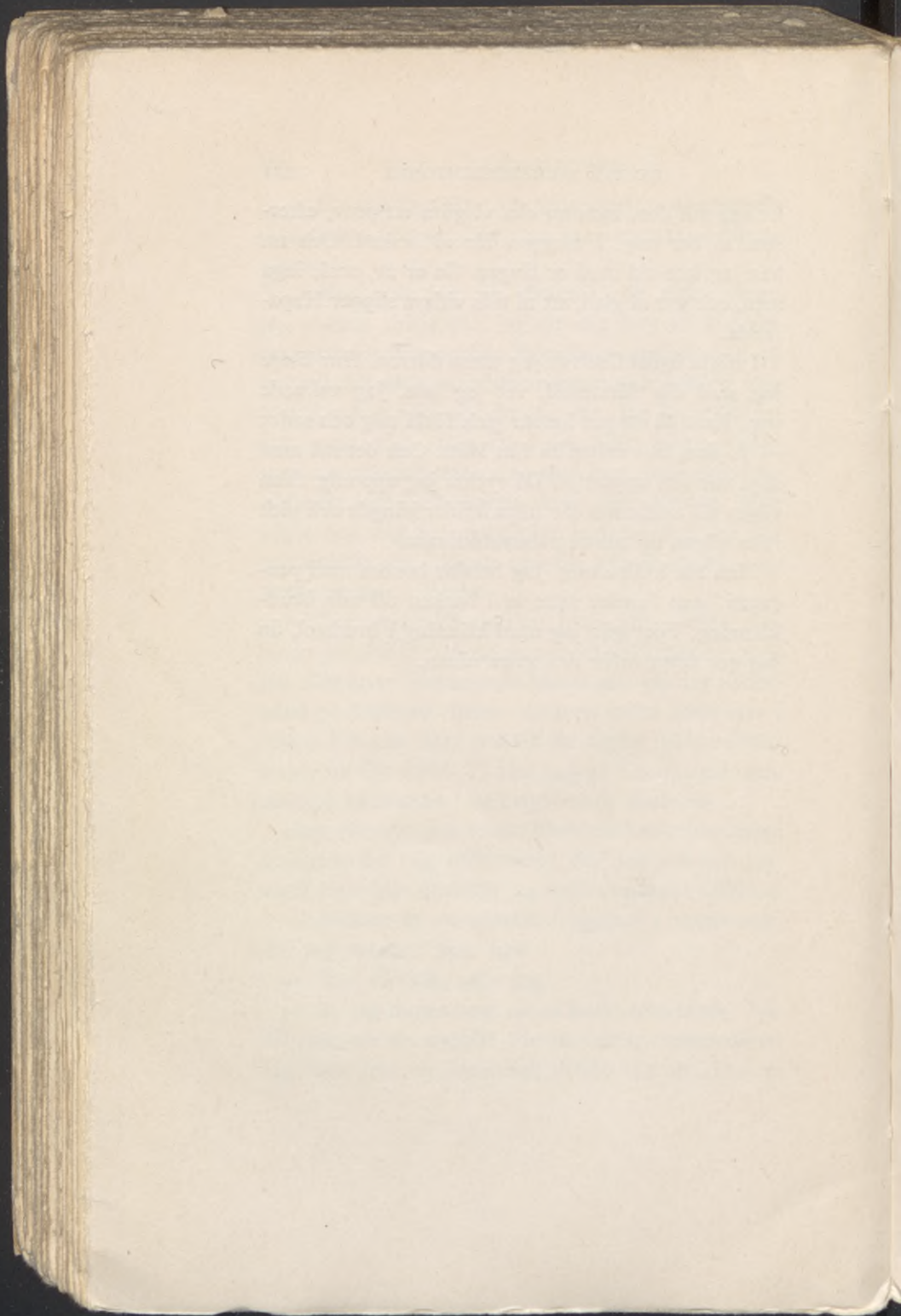
— Inte särskilt, sade jag.

— Å, jag minns nog, att ni hade cum laude. Nåväl, jag har en uppgift för en duktig matematiker. Jag hade inte ett ögonblick drömt om att sätta en

kvinnu till den, men nu ska vi göra ett prov, eftersom ni ber mig. I morgon får ni besked. Och nu har jag inte tid med er längre. Ge er av, seså, inga men, och var ni glad, att ni tills vidare slipper Haparanda.

I nästa ögonblick var jag utom dörren. Hur länge jag stod där förstenad, vet jag inte. Jag vaknade upp, först då ett par herrar gick förbi mig och sade: — Jo den, hon måtte ha fått klått. Och det må man säga var rätt uppfattat. Då ryckte jag upp mig, fann vägen till tamburen där mina kläder hängde och gick raka vägen till nästa matematiklärare.

Han får hjälpa mig. Jag betalar honom med pengarna, som farmor satte in i banken till min brudklänning. Förr går jag utan klänning i brudstol, än jag ger tappt inför *den* stora näsan.

EN BISKOPS SJÄL

IN DISKONTO

Kyrkoherde Johannes Levander uppfördes av prästerna i Gustavsfors stift på andra förlagsrummet till det vid gamle Jonas Collmans död lediga biskopetet. Fjorton dagar senare — icke förr — reste Levander till Stockholm.

— Nå, nu får du väl lov att höra, hur landet ligger där uppe, sade hans kollega, kyrkoherde Collman i grannförsamlingen. — Levander gav honom en oförstående blick.

— Jag reser upp i min egenskap av sekreterare i kommittén för reglering av de obefordrade prästernas löner, sade han kyligt.

— Å, men det hade väl inte varit så farligt, om du passat på att fråga.

Levander gjorde en ståtligt avböjande gest, och den andre tänkte: Ja, jag lär mig aldrig, vad som passar sig.

Levander tyckte mycket illa om sin ecklesiastikminister, om vilken han gärna berättade små ned sättande historier; och detta visste ministern. Men nu var allt gammalt groll glömt — hos Levander. Det såg statsrådet tydligt, så fort den fordom så stele riksdagskamraten och utskottsbrodern kom in i rummet.

— Vad nu, sade statsrådet som var vid gott humör den dagen: utredningen är väl inte färdig redan?

— Jo, minsann, sade Levander stolt, det är den. De obefordrades ställning är prekär, och jag som sekreterare i kommittén har inte legat på latsidan, som statsrådet nog ska se.

— Å, det *vågar* du komma och säga mig i mitt ansikte, sade statsrådet och antog med ens en misslynt och bister min. Jag, som var så glad, att jag fått frågan undan genom att sätta till en kommitté. Nu kommer du ju och skaffar mig det moraliska kravet på halsen att författa en proposition. Det hade jag *verkligen* inte väntat. Det är inte lojalt.

Statsrådet fröjdade sig i sitt hjärta, ty mannen tog honom på allvar. Ivrigt skyndade han att förklara, att ingen skada var skedd, man kunde mycket väl finna en form för att ta upp arbetet på nytt inom kommittén, och i så fall trodde han sig kunna lova, att statsrådet inte skulle bli besvärat för tidigt.

— Ja, men de obefordrades ställning är ju så prekär, sade ministern och hade mycket svårt att hålla sig allvarsam.

Levander gick från departementet i en nedtryckt sinnesstämning. Man vet aldrig var man har den karln, tänkte han. Gjorde jag nu ett gott intryck eller ett dåligt, har jag ökat eller förstört mina chanser?

Men ministern satt och storskrattade i sin en-

samhet. — Han ska bli biskop, sade han. Det passar han säkert förträffligt till. Han har organisations-talang och chefsbegåvning, och så vill han ju själv så förfärligt gärna.

Den tid, som förflöt innan avgörandet föll, var utomordentligt prövande för kyrkoherde Levander. Visserligen borde man ju vänta ett rättvist och klar-synt handlingssätt av kunglig majestät. Men man kunde aldrig veta, vilka kontrainflytanden som kunde komma att göra sig gällande. Hur han bar sig åt för att förhindra det, så blev hans själ för varje dag allt mer en biskops själ. Det föreföll honom för var dag allt odrägligare att tänka på möjligheten, att han skulle behöva sitta kvar som kyrkoherde i Broköpings västra församling. Det blev honom allt mera motbjudande att sitta och skriva ut attester och sätta pastor under.

Hans fru gruvade sig för varje fredag, konselj-dagen, gruvade sig både för att bli utnämnd och förbigången. För henne skulle en flyttning till Gustavsfors med dess gamla förfallna biskopshus betyda en uppgift, som skulle ta alla hennes återstående dagar. Efter tio år i Broköping hade hon nu börjat få hemmet något så när i ordning och hade tänkt att få vila sig litet. Å andra sidan, hurudant skulle väl Johannes' humör bli, om han skulle få stå tillbaka för en annan? Det hade aldrig hänt förr. Han hade alltid gått förbi andra. En försmak fick hon, då det kom oroande rykten, att det bedrevs mullvadsarbete

för att få en professor utnämnd, som stod på första förslagsrummet.

Men de stackars Levanders hade inte behövt oroa sig. Ecklesiastikministern hade han på sin sida. Som statsrådet inte förstod sig ett tecken på religion, hade han bara att hålla sig till kandidaternas praktiska duglighet, och därvidlag låg Levander över.

Levander blev alltså biskop, och nyheten meddelades honom samma dags afton per telegram. Han bröt det i sin hustrus åsyn, och hon riktigt såg honom avancera inför sina ögon. Men hon hann icke lyckönska honom, innan högertidningen i Gustavsfors ringde på och bad om ett uttalande. — Skulle herr biskopen möjligen . . .

En så glad själ fanns inte den kvällen i hela stiftet som biskopens.

Följande morgon vaknade han tidigt och tänkte: Det är en biskop, som vaknar.

Eller har jag väl drömt? Nej, han drömde ju aldrig.

Medan han satt vid sin frukost, kom ett bud med andan i halsen. En döende begärde hans närvaro. Småleende och med lätta steg skyndade biskopen ut genom grinden, som från den välskötta trädgården ledde ut på gatan.

Och hans själ viskade blygt till honom: Var nu vänlig och dig lik mot de människor du möter i dag.

Men det var inte så gott.

Strängt taget var det orimligt begärt.

Först mötte biskopen ett par målargesäller, som

biträtt vid den för någon tid sedan avslutade stora reparationen av prästgården. De hälsade men inte som man hälsar på en biskop. Därför tog han heller inte hälsningen åt sig.

— Nu har prästen blivit mallig i pipen, sade de på sitt språk.

Den raka prästgestalten mötte ännu åtskilliga församlingsbor men ingen angav i sitt väsen, att de voro medvetna om vem de mötte.

Nå äntligen, där kom rektorn skyndande tvärs över gatan: — Mina vördsamma lyckönskningar! Och han bugade sig djupt. Det är beklagligt för Broköping, men verksamhetsfältet blir ju större och bättre avpassat efter biskopens krafter.

— Tack, tack, käre bror, sade biskopen och klapade gratulanten på axeln, ja, jag gläder mig åt att Herren anvisat mig ett större verksamhetsfält. Och med en nick och ett knappt leende avskedade han rektorn, som stod kvar med hatten i hand och såg efter sin gamle universitetskamrat och umgängesvän, som med ens kommit att stå högt över honom.

Här skulle biskopen vikit av till den döende, men han gick vidare, fördjupad i tankar, och mötte tre fruar på väg till torget. Den i mitten var änkebiskopinnan Collman, som nyss flyttat till sin son, kyrkoherden i Öster församling. Den gamla damen nego för mannens efterträdare, och de två yngre fruarna i hennes sällskap nego leende med på skämt. Men högtidlig, med djupt allvar, lyfte biskopen lätt på hatten, i det han gick förbi. Och bakom hans rygg viskade de:

— Han tyckte det skulle så vara. Han blev inte ens generad! Tant får aldrig mer niga för honom, det gör oss ont att se. Den klossen!

— Jag neg inte för klossen, men för ämbetet, sade den gamla damen.

När biskopen kom in på pastorsexpeditionen, fann han komministrar, pastorsadjunkt, klockare och kyrkovaktmästare redo att i sluten grupp gratulera. Äldste komministern höll tal: Herr doktor och biskop!

Biskopen skulle just till att svara, då telefonen ringde ångestfullt. Man undrade, vad som hänt, eftersom kyrkoherden inte kom till dödsbädden som han lovat. Tiden var kort.

Biskopen tog åter sin veckade hatt och skred värdigt ut genom porten. Han visste, att man brukade alltid hinna tids nog. Utanför mötte han ett par, som måste vara ett brudpar.

— Bed någon av komministrarna, sade biskopen.

— Nej, sade bruden och rodnade, det skulle nu helst vara biskopen.

Han smålog vänligt och bad dem vänta.

Och biskopen beredde till död, äktenskap och skilsmässa, oförtrutet men fullkomligt själsfrånvarande. Han hade inte en aning om vad han sagt till den, som skulle dö, skulle aldrig känna igen honom i en annan värld. Och han kunde lika gärna ha läst begravningsritualen som vigselformuläret över brudparet för allt vad han lade in däri.

Hela det brokiga livet gled förbi denna dag, vår-

ljusst och dödsskumt, leende ögon och fördunklade av gråt sågo in i hans, men han uppfattade intet av allt detta. Han liksom gick runt sig själv, för att se sig i sin nya värdighet från alla synpunkter. Den syn, som fröjdade honom mest, var icke när han installerades eller satt på kyrkomöte eller i konsistorium. Den bästa var den, då han åkte genom biskopsallén, som Collman gjort i världen, och vid vägkanten stod en seminarist i urvuxna kläder och röck av mössan, så som han själv en gång gjort, när biskopen kom. Ja, där hade han stått, och det *kunde ha hänt*, att han aldrig blivit annat än folkskollärare. — Men naturligtvis, skyndade han sig att tillägga, är jag ringa inför Herren.

När biskopen äntligen blev ensam i sitt ämbetsrum, gick han bort till spegeln och mötte där bilden av en ansvarstyngd och naturligt värdig man, ett förträffligt ansikte att målas av i olja och sitta på en konsistorievägg. Detta ansikte var en biskops ansikte, blicken utstrålade vilja och kraft och naturligtvis även fromhet. Biskopen smällde med ordförandeklubban i sin vänstra hand. Jojo . . .

I detta ögonblick knackade det på dörren, och utan att vänta på svar inträdde kyrkoherde Collman. Biskopens pojke, som varit föremål för ynglingen Levanders avund, var nu en lång, smärt man med ett på en gång ungdomligt och åldersmärkt utseende. Det väl skulpterade ansiktet var fårat, och håret över den breda pannan var grånat och tunt. Men hans småleende var soligt som ett barns, då han sade :

— Du får ursäkta, kära bror, jag är så disträ, så jag trodde vi hade avtalt, att du skulle komma till mig för den här överläggningen.

Det hade de också, men det hade inte fallit biskopen in, att han efter utnämningen kunde gå till en kyrkoherde på sammanträde.

— Ja, du är allt bra disträ, sade biskopen och tänkte: han säger *du!*

— Tänk, att det skulle bli du, som skulle komma att efterträda far, sade Collman med rörelse. Det trodde far också. "Levander är den nya tidens man", sade han. "Mina präster tror, att han kan ställa det väl för dem." Far var underbar till att genomskåda människohjärtat.

— Det gläder mig, att biskop Collman fick den efterträdare han önskade, sade Levander, en aning mindre kylig.

Den andre rodnade. Det var alls inte så han menat. Han kände ju sin fars enda lilla svaghet, som bestod i en önskan att få till efterträdare honom själv, sin son, och i den bestämda övertygelsen, att ingen heller kunde vara värdigare än denne. Men han kom sig inte för att rätta Levanders misstag. Han satt där så värdig, att man nästan kunde trott han kände sig hög över att ha blivit utnämnd.

— Talade du nån gång själv riktigt förtroligt med far, Levander? frågade han. Jag menar, när ni träffades uppe i Stockholm, som ju hände då och då.

— Han var ju så mycket äldre än jag och en *överordnad*, anmärkte biskopen med tonvikt.

— Far! Han var aldrig överordnad. Han erkände ingen rangskillnad mellan Kristi tjänare. Fast sällan har väl en biskop blivit så vördad och lydd som far.

Biskopen smålog stelt. Det var naturligtvis just därför, att han var överordnad, som han blev lydd, tänkte han, icke utan ömkan över sin ämbetsbroders svaghet i logiken.

— Då är väl konsistorium lättskött, framkastade han.

Collman svarade icke genast. Han såg för sig fadern — och hans hjärta snördes samman av saknad — som en patriark i sitt konsistorium. Han tänkte på lektorn i franska, som var socialdemokrat, men som aldrig ställt till några ledsamheter i konsistorium förrän nu, då det fått en ny ordförande!

— Det beror alldeles på det, sade han. Far höll alltid på frid, även då han någon gång inte fick sin vilja igenom — genast.

— Det måtte han i varje fall inte ha fått i fråga om biskopsgården, anmärkte biskopen. Den är ju i sorglig grad förfallen och efter sin tid.

— Är den? frågade Collman förvånad. Det har jag aldrig tänkt på. Vi tycker den är det finaste och trevligaste ställe på jorden.

— Är det sant, att där bor tre husvilla familjer, så måtte den vara lagom trevlig, sade biskopen, och tänkte på vad hans hustru skulle göra för min.

— Det var far, som härbärgerade dem, sade Coll-

man med värdighet. Hur kunde väl han och mor sitta med tjugu rum, då vi hade husvillan i staden?

— Men hur där skall se ut efter dem, det tänker ingen på. Jag, som nyss haft en så omfattande reparation, nu skall jag börja om igen!

— Stackars biskop, sade Collman med återvunnen godmodighet. Men något skall man väl underkasta sig för upphöjelsen.

— Det kommer att kosta stan stora summor att få biskopshuset i värdigt skick.

— Nå, men kära Levander, i dessa tider kan du väl nöja dig med mindre. Du, som har så värdigt skick själv! Jaja, tag inte illa upp, att jag skämtar, tillade han, då han såg, hur förargad biskopen blev, så förargad, att han måste ägna sig en lång stund åt att plocka i sina papper för att återvinna behärsksningen.

— Nå, kära Collman, sade han så, ska du söka i Väster efter mig? Det vore ju inte omöjligt du finge förslag.

Collman for upp:

— Nej, varför skulle jag det?

— Det är dock skillnad på prästgård!

— Jo, det vill jag lova! Men hur skall jag kunna överge den församling och det församlingsliv jag är delaktig i, bara för en prästgårds skull!

— Vad det angår, så är då min församling så livaktig som någon i stiftet.

Detta var på sätt och vis sant. Levanders briljanta predikningar drogo folk, men sen gick man hem

och inte mer med det. I Öster församling däremot kunde det hända, att kyrkan inte alltid var full, då Collman talade. Han var inte någon bländande talare. Hans ord voro alltid riktade till den inre ringen, till de kristna. Det var meningen, att man skulle ta dem på fullt allvar, och så var man inte så angelägen att höra dem. Men *ett* hade kyrkoherden i Öster förmått, nämligen att få upp en offervilja och en ansvarskänsla, när det gällde att sörja för barn, fattiga och gamla, som var något enastående och en fasa för förmögna nyinflyttade. Östers skollovskolonier, ålderdomshem och barnbespisning ställde Västers fullkomligt i skuggan.

— Men jag vill inte till din församling ändå, sade Collman. Och jag skulle vantrivas i dina salar. Jag skulle aldrig känna samma frid där. Och mina enklare församlingsbor skulle kanske inte våga sig inom dörren.

Biskopen rynkade ögonbrynen. Han tog det sista som en påminnelse om att biskopinnan brukade köra ut församlingsbor med nedsmorda skor, när de försökte sig huvudvägen.

— Ska en präst behöva bo som en backstugusittare och uppträda som en fattiglapp för att duga i dina ögon? frågade han häftigt.

Den andre funderade något. — Ja, sade han slutligen. Jag tror det.

— Då är du galen!

— En präst, sade kyrkoherden i Öster lugnt, men med övertygelsens tyngd på varje ord, ska leva i

frivillig fattigdom. Jag har tänkt mycket på saken, men jag tror inte det finns något annat sätt att visa, att han menar det allvarligt med Gud.

— Ska han inte heller vara gift då? Jag får säga, att dina åsikter...

— Jag tänkte, att en prästs hustru också...

— Och det tror du! För resten, han måste väl ge sina barn uppfostran och ett hem med en viss kulturnivå... Annars hemfaller ju han och familjen åt barbari.

— Jag menar inte, att de skulle avstå från kniv och gaffel eller badrum och böcker, sade Collman. Men vi präster ska inte begära att få bo i eleganta villor och lägga tunga bördor på församlingen för att få våra eller våra fruars pretentioner uppfyllda. Vi behöver inte ge stora fester.

— Jag förstår mycket väl, att du syftar på mina middagar och min prästgård, sade Levander förbittrad men ännu med utvärtes lugn. Men det kan jag säga dig, att församlingens ekonomiska bärkraft har utmärkt väl gått i land därmed.

— Ja, det vet jag, sade Collman och såg ämbetsbrodern i ögonen utan att blinka. Han var häpen själv över sin djärvhet, men en inre röst manade honom vidare. Men den största förlusten är inte ekonomisk. Det värsta är förlusten av tron på den Gud, som prästen förkunnar. Församlingsborna kan tycka, att deras präst är en förträfflig karl, duktig i de många praktiska sysslor, som faller på en kyrkoherde. Men alla hans ord tjänar till intet, så länge

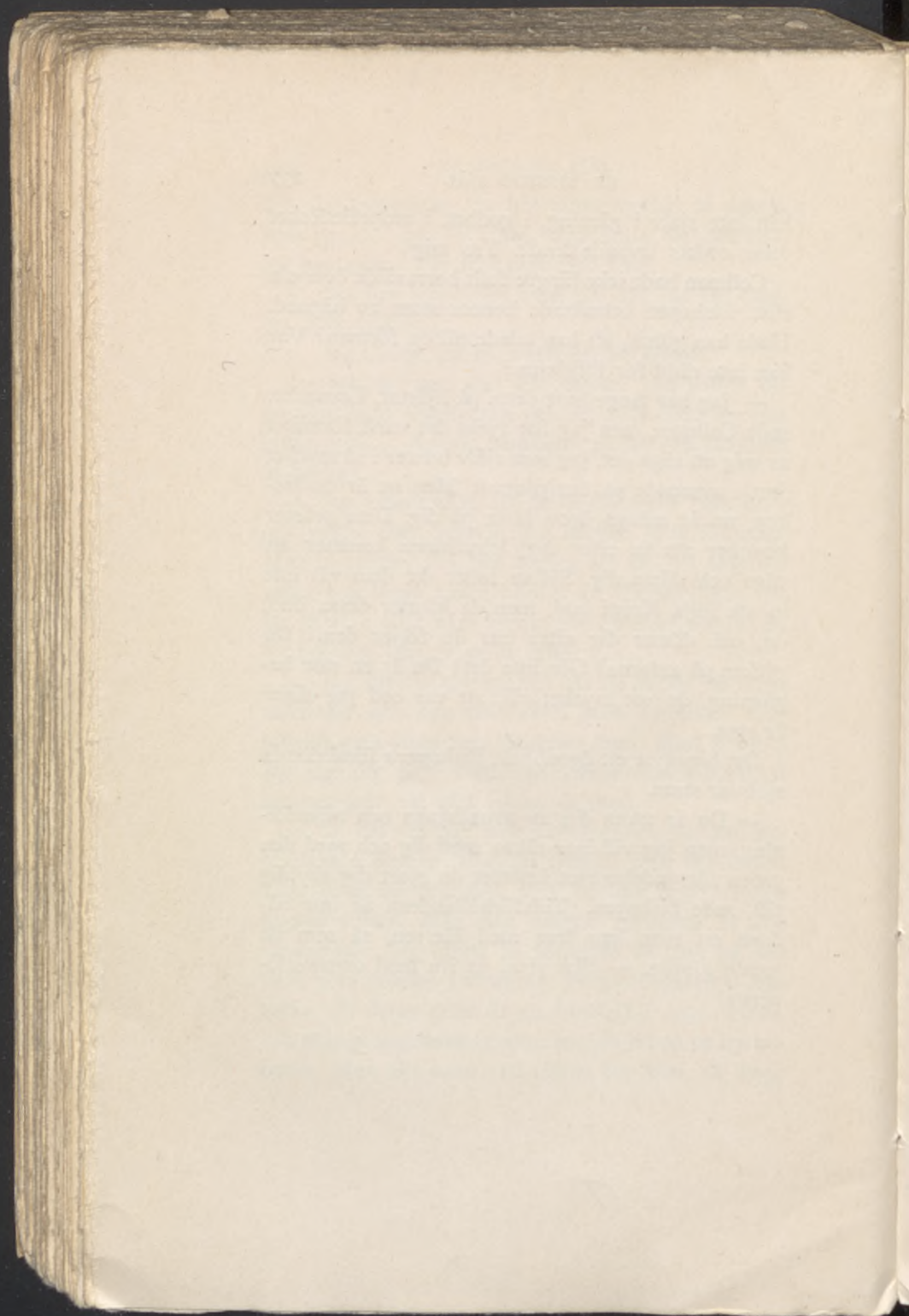
han inte själv i gärning, i godhet, i anspråkslöshet visar ordets levande kraft. Tro mig!

Collman hade icke längre fullt herravälde över sin röst. Biskopen betraktade honom stum av häpnad. Hade han glömt, att han talade till en förman? Var han inte rädd för följderna?

— Jag har länge haft detta på hjärtat, Levander, sade Collman, men jag har tyckt det varit förmätet av mig att säga det, jag som själv brister i så mycket just i avseende på fattigdomen. Men nu är du biskop, nu är många ögon fästa på dig. Dina präster kommer att ta efter dig, lekmännen kommer att väga och döma dig. Själva faller det dem väl inte in att följa Kristi bud, men de känner dessa bud, du, och dömer dig efter hur du följer dem! Du rycker på axlarna! Gör inte det! Du är en stor begåvning, du vet mycket väl, att var ord jag säger är sant.

Det blev tyst ett ögonblick. Biskopens förskrämda själ var stum.

— Du är utom dig av avundsjuka och missräkning, men jag vill inte räkna med dig och med den grova försyndelse mot ämbetet du gjort dig skyldig till, sade biskopen. Tidsförhållandena är inte sådana att man kan leva med Herren, så som de gamle gjorde. — Ska vi så ta itu med organistlöverna?

DIVAN, SOM ALDRIG DOG

ALFRED, LORD ALBERT

— Och så vill jag bara säga ifrån det, att får vi inte tjuge öre om dan härefter kontant, så får fröken skaffa sig fattighjon bäst fan hon vill!

En skock gamlingar trängdes utanför skranket på ålderdomshemmets kontor. De kommo direkt från rovlanden på gårdens mark. Deras ryggar värkte, de voro röda och upphettade. Varför skulle de träla gratis eller för den förödmjukande summan av femtio öre i veckan? Hur långt räckte det till snus och karameller? Ånej pass, det var inte såna tider!

Det var änkan Kajsa Fast, som fört underhandlingarna. Hon hade börjat med tretti öre om dagen och gått ner till tjugufem och slutligen till tjuge, då fröken förklarade att det var dåliga tider, och inte ens kungen hade råd att äta snus som bröd. Men tjuge öre det var hennes sista ord. Fick man inte det, då skulle det utbryta strejk. Och Kajsa röt och rullade med ögonen för att skrämma föreståndarinnan. Med utskjuten underläpp och det vita håret i alla väderstreck stod hon sen och avvaktade oförfärad svaret.

Fröken fann intet svar. Detta var för vanvettigt. Medan hon letade efter ord, bröts tystnaden av ett

skratt, på frökens sida av skranket satt ännu en person och han skrattade så som den skrattar, som mist herraväldet över sig själv. Han vred sig, han stönade, miste andan, fångade den igen och miste den på nytt bara han såg på Kajsa. Kajsa i sin tur kunde inte begripa vad som tagit åt friska karlen. Och hon stod där och utförde en hel serie gubbar inför honom, uttryckande förvåning, medlidande (över hans sinnessillstånd) otålighet och slutligen vrede över att det gick för långt. Allt detta med otrolig snabbhet och skicklighet.

Till slut måste han fatta sig, ännu skälvande efter krisen hoppade han över skranket, tog Kajsa i sin famn och ropade: — Gumma lilla, jag har sökt henne i månader, jag har offrat allt för att finna henne! Nu är hennes lycka gjord.

— Nej, sade Kajsa, det är för stor åldersskillnad.

Han tycktes inte ha hört hennes invändning. — Hon ska få snus i säckvis, välsignade käring! Hon ska få två kronor om dan, bara hon gör som jag vill.

— Skall jag skriva kontrakt med hin håle då? frågade Kajsa misstänksamt. Vad ska han med min gamla skitna själ? Och när hon sade detta, målade sig hennes nyfikenhet, snuslystnad, rädsla för själen och samtidigt förakt för densamma så storartat i hennes ansikte, att den unge mannen knäppte ihop händerna i tacksamhet.

Han hade fått i uppdrag av ett filmbolag att göra en bondfilm. Inte för att han just nånsin varit på

landet, men han hade spelat med i Värmlänningarna, så att lantlivet ansågs böra ha gått honom i blodet. Men följden var den, att när han skulle sätta samman filmen, så blev det, hur han bar sig åt, bara en Erik, en Anna, ett par sturska föräldrar, en full figur, som skötte komiken. Hur i Jesse namn, frågade han sig, ska man kunna åstadkomma någon omväxling? Någon rådde honom att resa ut på landet och se sig för själv. Detta råd slog honom som så riktigt, att han följde det. Men på landet, där tilldrog sig minsann inga bondfilmer. Där var fullkomligt stilla, där var inte ens pittoreskt. Trumpna människor, klädda i fula konfektionskläder gingo omkring på fält och i fähus, på stämmor och kalas. Ingen ovis kärlek förekom för föräldrar att förhindra eller förlåta, giftermålen voro vettiga och trista. Han hade också order att söka upp karaktäristiska typer för att spela i det beramade dramat, men inte fanns det några sådana. Icke *en* hade han funnit som skulle kunna spela bonde naturligt, de saknade ju ansikte. Han var just i beråd att för alltid vända bondlandet ryggen, då han på väg till stationen råkade slinka in på Lövlunda ålderdomshem. Och så förde honom ödet i Kajsa Fasts armar.

Föreståndarinnan, som var ganska glad att upporsledaren fick annat att tänka på, gav henne gärna permission från rovgallringen. Filmynglingen fick Kajsa i enrum, gav henne pengar, snus och visky, som hon drack torr, och satt sig mitt emot henne med vidöppna ögon och öron. Och Kajsa snusade,

nubbade och pratade. Hon kunde historier, det var annat än Värmlänningarna. Plötsligt avslöjade sig den tråkiga landsbygden som ett äventyrsland, där sällsamma ting beständigt skedde, där det ena dramat knöt sig och löstes, oftast med Kajsas bistånd. Och såna människor här fanns! Läsare, fulla av brott, unga flickor fulla av lättsinne, herrgårdar fulla av spöken och hemligheter. Det var bara att välja. Kajsa skulle spela huvudrollen helt enkelt, en praktfull gestalt, vuxen ur jorden, full av grymt skämt och ovälkomna sanningar, en skräck för hycklare och övermodiga men med ett hjärta av guld — som alla biobesökare fordra för biljettpriset — mot de små, oskyldigt förföljda.

Ynglingen vände åter till sin gästgivargård och började arbeta. Varje dag besökte han Kajsa, och när han reste om en vecka, hade han gumman och manuskriptet med sig.

— Han kan inte leva utan mig, sade Kajsa Fast till medhjonen, där hon satt stolt i hågen i filmbolagets bil. Den hade kommit för att hämta henne till en mera romantisk trakt, där Kajsas äventyr skulle inspelas.

— Tänk, att hon ändå förskrev sin själ, det var väl dålig handel vid 79 års ålder, sade en av de kvarblivna. Men de andra skrattade ut det dumma hjonet. Det var ju klart, att det ingick i överenskommelsen, att hon skulle bli ung och vacker.

— Det tror jag inte ens fan kan göra Kajsa Fast vacker, svarades.

Kajsa blev länge borta, först på hösten kom hon igen, till det yttre likadan som hon for. Men skenet bedrog. Hon hade rest bort som ett annat fattighjon, hon kom hem som en filmstjärna.

Att hon över huvud kom, att hon numera estimate-
rade det visserligen mycket nobla ålderdomshemmet
var ju ett under. — Men det beror på att jag inte
kan få våning i Stockholm, sade Kajsa. De där för-
dömda arbetarna bygger ju inte hus, de bara går på
bio och beundrar oss.

Ett halvenskilt rum erbjöds emellertid Kajsa på
hemmet om hon ville ha det, men hon avböjde. Hon
regerade hellre som en drottning i stora salen, där
nio andra gummor bodde. Det var bara att vinka,
så fick hon kaffe inburet på sängen, skorna
borstade, sängen bäddad och söndagsevangeliet upp-
läst. Alla arbeten lejde hon ut, gav god dagspenning.
Vad kommunen inte kunde, nämligen ge tjugufem
öre om dagen, det kunde Kajsa. Föreståndarinnan
beundrade i stillhet hur väl Kajsa skötte sig. Hon
organiserade sin frikostighet så skickligt att det
aldrig uppstod osämja. Och själv levde hon ett här-
ligt liv.

Stundom talade hon om sin premiär, alltid med
största tillförsikt. — Det är inte svårt att filma, när
man kan det, sade hon.

— Visa oss hur du gjorde! bad de andra hjonen.

— Så här, sade Kajsa och snöt sig blixtnabbt i
fingrarna.

Men det blev för mycket. Gubbarna, som inte

hade värst gott av henne, utom ett par, som användes att spela fiol och hugga enris åt golvet, begärde hennes avlägsnande. Behövde en sådan där förbannad Mary Pickford sitta på fattighus, som förtjänade hundratals kronor på att snyta sig i fingrarna!

Föreståndarinnan bad de upproriska se tiden an. Hon kände Kajsas uppgörelse med filmbolaget och visste, att hon förtjänat en ganska blygsam summa på att förskriva sin själ.

Fröken vet nog, tänkte de då, att käringen naturligtvis var omöjlig. Det skulle väl ta en ända med hennes uppgörelse som det gjort med så många andras, som Kajsa brukat göra spektakel av. Och sen skulle hon nog få snyta sig i fingrarna gratis!

En dag kom ett bioprogram till Kajsa på posten. På framsidan satt hennes porträtt, sig lik var hon, ful som synden. Och under stod: En o-ri-gin-ell film-diva.

— Ja, det kunde vi tro, sade hjonen, då hon visade dem programmet och de stavat på underskriften en stund, att du skulle skämma ut dig.

Kajsa var för första gången i sitt liv svarslös. Hon tyckte själv att det lät fasligt fult och generösamt.

Och hjonen började byta om ton mot Kajsa. De voro säkra att hennes dusörer snart skulle ta slut. — Tig, din förbaskade diva, hette det nu, det var ett jäkla ärrignäll du håller.

Divan var tyst några dar, bäddade själv sin säng och tömde sina käril. Den femte dagen kom en packe

tidningar med recensioner från premiären. Kajsa fick brått att ta in alltsammans till fröken på kontoret. Fröken läste högt för henne allt som rörde henne. Där stod att Kajsa gjort en stormande lycka. Man hade skrattat åt henne bara hon visade sig, såsom snart hela Sverige, ja hela världen skulle skratta. Intet dåligt lynne kunde hålla stånd inför denna oemotståndliga käring. Dramat var inget märkvärdigt i sig självt. Men att se käringen avslöja en läsare och stuka en sockenmagnat, välsigna ett par älskande och ta reda på en fyllbult, slug, frän, orädd, och med ett ansikte, vars minspel kunde komma en gammal grånad skådespelare att erkänna sig vara barn i konsten, det var obetalbart. Hon var det groteska inslaget i tillvaron förkroppsligat. Sen stod det lite personalia om Kajsa, att hon bodde på fattighus där och där, hur hon upptäckts i ett ögonblick då hon anförde de srejlkande hjonen, att hon gärna snusade och tog en tår o. s. v. Men detta läste inte fröken upp för Kajsa.

När fröken slutat, satt Kajsa en stund tyst:

— Skäller di hunnarna? frågade hon.

— Nej, sade fröken, tvärt om, de berömmar Kajsa.

— Ja, men jag tyckte det stod, att de skrattade åt mig? Det är väl inte mitt fel, så som jag fick ha mig och åbäka mig.

Kajsa gick emellertid med högburet huvud in på sitt rum och förklarade att hon gjort en stor sukäs.

— Ge oss en bit då, sade de andra.

Och minsann, det dröjde inte länge, innan Kajsa kunde ge en bit av sukäsen. Det var då hon plötsligt utan varning fick ett helt kilo snus från några okända beundrare. Sedan fortgick det på samma sätt. Kajsa hade varje vecka kännning av sin ryktbarhet. Hon fick kaffe, socker, sidentyg, konjak, en bibel. Och vid varje tillfälle brev. Man bad om hennes autografi, hon inbjöds på besök, och när sommaren kom, började vallfärderna till Lövlunda fattighus med ryggsäck och bil.

Kajsa fick njuta alla framgångens frukter, däribland också avund, falskhet, ett ständigt ökat begär efter njutning och en ganska stor debetsedel, som satte henne i dödlig ångest.

Kajsa skulle just avresa för att studera in en ny film, i vilken hon hade en storartad roll som Munkbromadam, då hon råkade falla och bräckte höftbenet.

Från denna sjukdom kom hon inte mera upp. Men fast hon aldrig hann spela in mer än en film, förbleknade inte hennes rykte. Succèsen rullade vidare ut över hela Sverige, i grannländerna, ja, den kom till Amerika. Nu fick hon dollarsedlar i breven, hon kunde köpa snus och brännvin och avlöna sina biträden, hon kunde ha lakan i sängen. Det gick ingen nöd på henne. Varje födelsedag fick hon hundra kronor av filmbolaget. Men efter den 85:e årsdagen var hon inte så pigg som förr. Hon narrade inte folk längre att skratta, och besöken hos henne voro inte så lönande. Det var inte övermåtnad, ty

hon tärde lika ungdomligt friskt som någonsin av sin ålderdoms njutningsmedel. Ingen visste vad det var som kommit över henne. Ingen förstod att hon började finna det kusligt, att hon låg och låg här år efter år och snart var 86, snart 87 och 88 och var lika frisk och icke spårade tecken till döden. Likaså var det besynnerligt, att denna förunderliga onaturliga rikedom och överflödet höll i sig lika storståtligt år efter år. Tänk om det ändå var så att djävulen tagit hennes själ i utbyte. Hur skulle man förklara denna fruktansvärda medgång, denna särställning hon intog framför alla andra käringar? Och här dogo de alla omkring henne, hennes jämnåriga, själva fröken dog i spanskan. Men hon levde. Hon erinrade sig nu att hon hört att hennes farmor skulle ha försvurit sig också, så det tycktes vara en vana i släkten.

Först strax innan hon skulle fylla nitti år hade hon äntligen beslutat sig för att kalla på prästen. Ända hittills hade hon tyckt det omöjligt att avstå från alla goda saker den onde skickade henne. Ty hon anade, att det var det första prästen skulle råda henne till.

— Mor Kajsa kan väl inte ha så långt igen, sade prästen, när han satte sig vid sängen.

— Jag har så långt jag vill, svarade Kajsa och suckade.

— Mor Kajsa hörde visst inte vad jag sa?

Jo, för all del, hörde det gjorde hon. Hon hade inte bara så långt kvar hon ville, utan mycket längre.

Hon kunde helt enkelt inte dö utan extraordinära åtgärder. Och detta kom sig därav, att själen var så rädd, si så förbistrande innerligt rädd att lämna kroppen, och hamna i djävulens våld, att den klängde sig fast långt sen det var rakt omöjligt. Men det finns förstås ett sätt att ta dö på mig, viskade hon. *Genom ett hjärta, över ett kors*, nej, så fan om jag talar om det, avbröt hon sig själv och vände bort huvudet.

Men prästen var kunnig i många ting.

— Jag tror jag vet det, sade han tyst i hennes öra. *Genom ett hjärta . . .*

I min barndom hörde jag talas om en gubbe, som aldrig dog. Då gjorde kunniga personer ett kors och hjärta av papp. Sen hängde de upp dem under sängbotten och sköt genom hjärtat, över korset. Och då fick gubben dö äntligen. Är det detsamma som mor Kajsa menar?

— Jaså, han vetat, muttrade Kajsa, det var då en ovanligt vetig karl, som inte skrek utat så de andra hördet. Fast inte för jag tror de vill ta dö på mej. De har ju min själ gott av att jag försvor mej. Det är inte dåligt snus man får från Amerikat. Det svenska krissnuset det smakar bara skit och så har det en bismak också.

— Jag tänker inte heller göra det, sade prästen. För allt det där är bara en syndig övertro. Kajsa får nog dö i frid, tänker jag, då Kajsas stund är inne.

— Gu vet, sade Kajsa, jag har haftet för bra.

— Har inte Kajsa haft ett hårt och strävsamt liv, egentligen?

— Det vet jag inte om man kan säga egentligen.

— Men Kajsa hade en supig man har jag hört.

— Ja, nog var han såpen ibland och tråkig, men det får man väl sätta sig in i, då man gifter sig. För resten dog han.

— Och många barn?

— Ånej, åtta. Men de vilar redan, eller är de i Amerika, så de har jag inget ont av.

— Och hur länge har Kajsa bott på fattighuset?

— Femton år, pastorn. De tog stuan för mej, för de påstog jag inte kunde bo ensam, när jag var fyllda 75, de dumrianerna. Och när jag kom hit, satte de mej att sköta en gammal gubbe, som gick i barn-dom. Ja, han var ett svin, jessimej. De höll jag på me i tre år. Och sen så hände ju den här obegrip-liga tilldragelsen. Jag hade sett den i korten tie gån-ger å rad, men det kom ändå över mig så. Tänk såna dar jag haft det de här tie åren. Legat i min säng som en drottning och ätet och drucket som den rike mannen. Och inte dör jag. Jag törs inte. För fan själv står bestämt och vaktar ve fotändan.

— Men snälla mor Kajsa, sade prästen med något osäker stämma, i själva verket hänger allt så natur-ligt ihop som helst. Det är de, som förtjänat mer på filmen än Kajsa.

— Och dött och blett saliga? frågade Kajsa.

— Det är nog möjligt att de blett saliga, sade prästen. Men dött har de åtminstone.

— Är det inte djävulen, som sänder snuset då? frågade hon. Här var en kolportör här inne för nåra år sen och sa att åtminstone konjaken kom alldeles säkert därifrån.

— Å nej, sade pastorn, det kom nog från systemet.

— Var det då inte djävulens spel det hela, och skulle han inte kräva ut sin del?

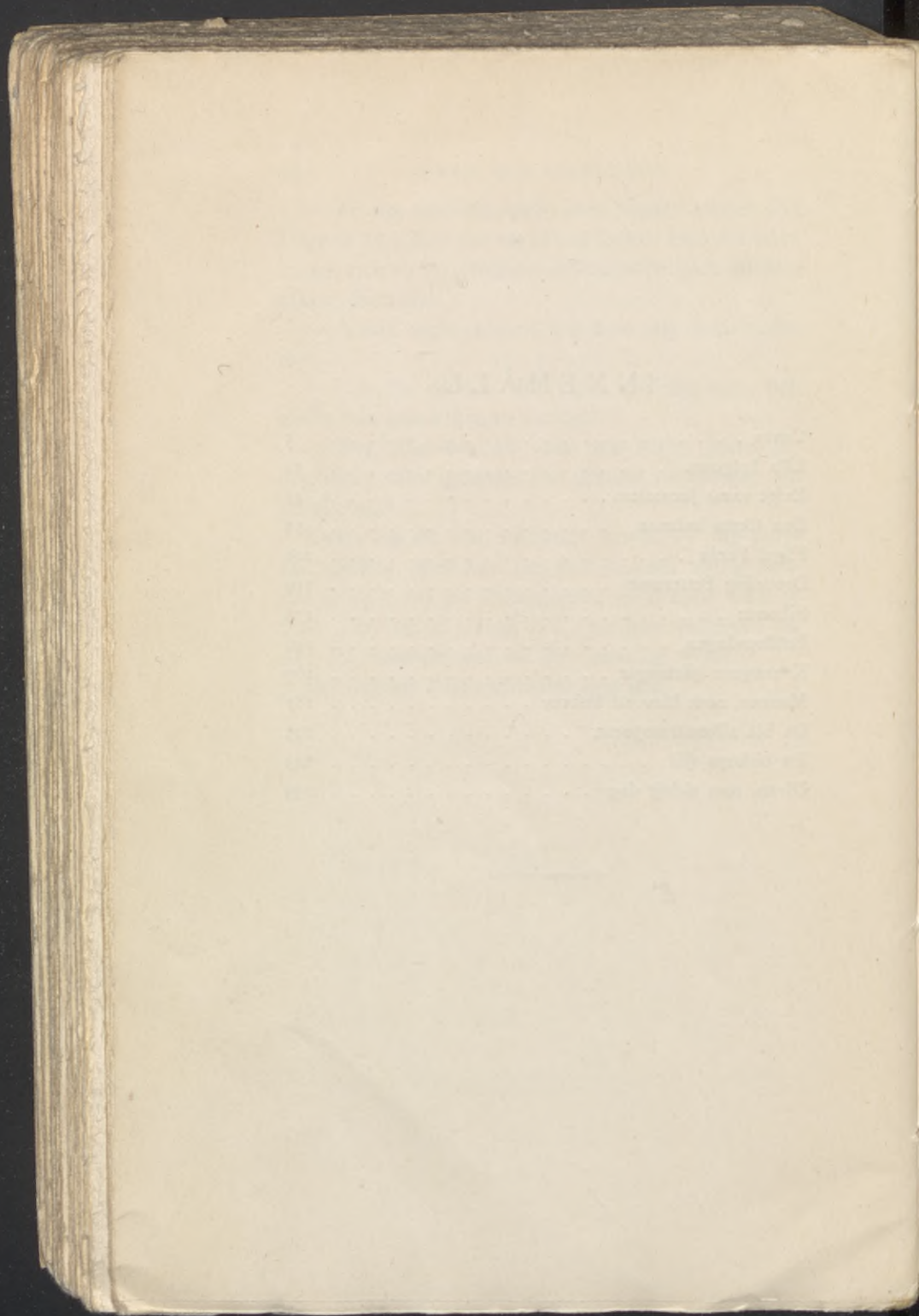
— Nej, alls inte, så vida inte Kajsa bleve för högfärdig eller glömde för timliga njutningar sin salighetssak.

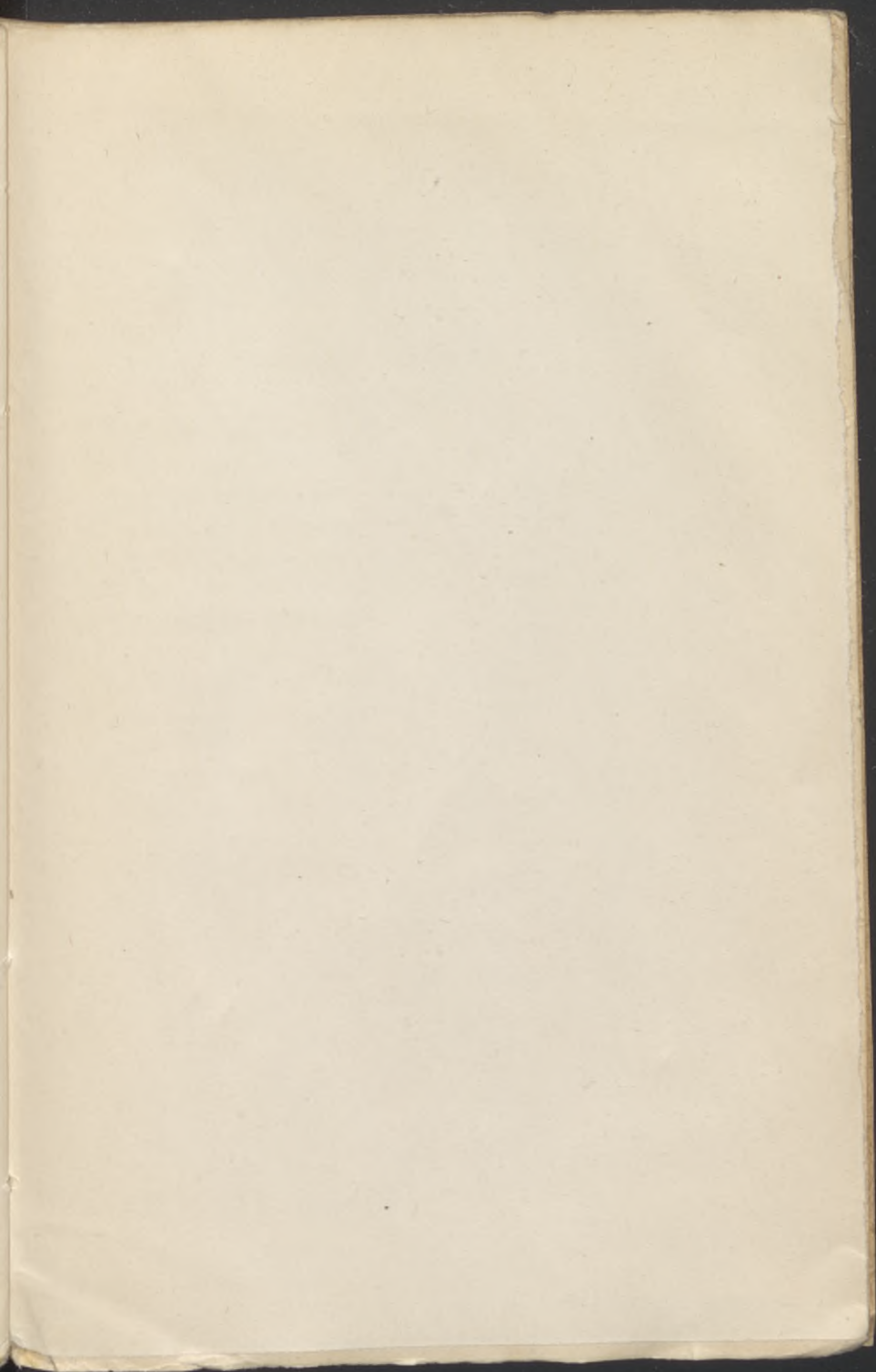
Kajsa log ett vist, nittiårigt leende. — Jag geret fan alltihop, sade hon. Jag har ju ändå aldrig kunnat ge de mina på kyrkogården en droppe eller en buss. Får jag dö i fred då? Tror han verkligen det då? Nå, men det var väl för innerligt roligt.

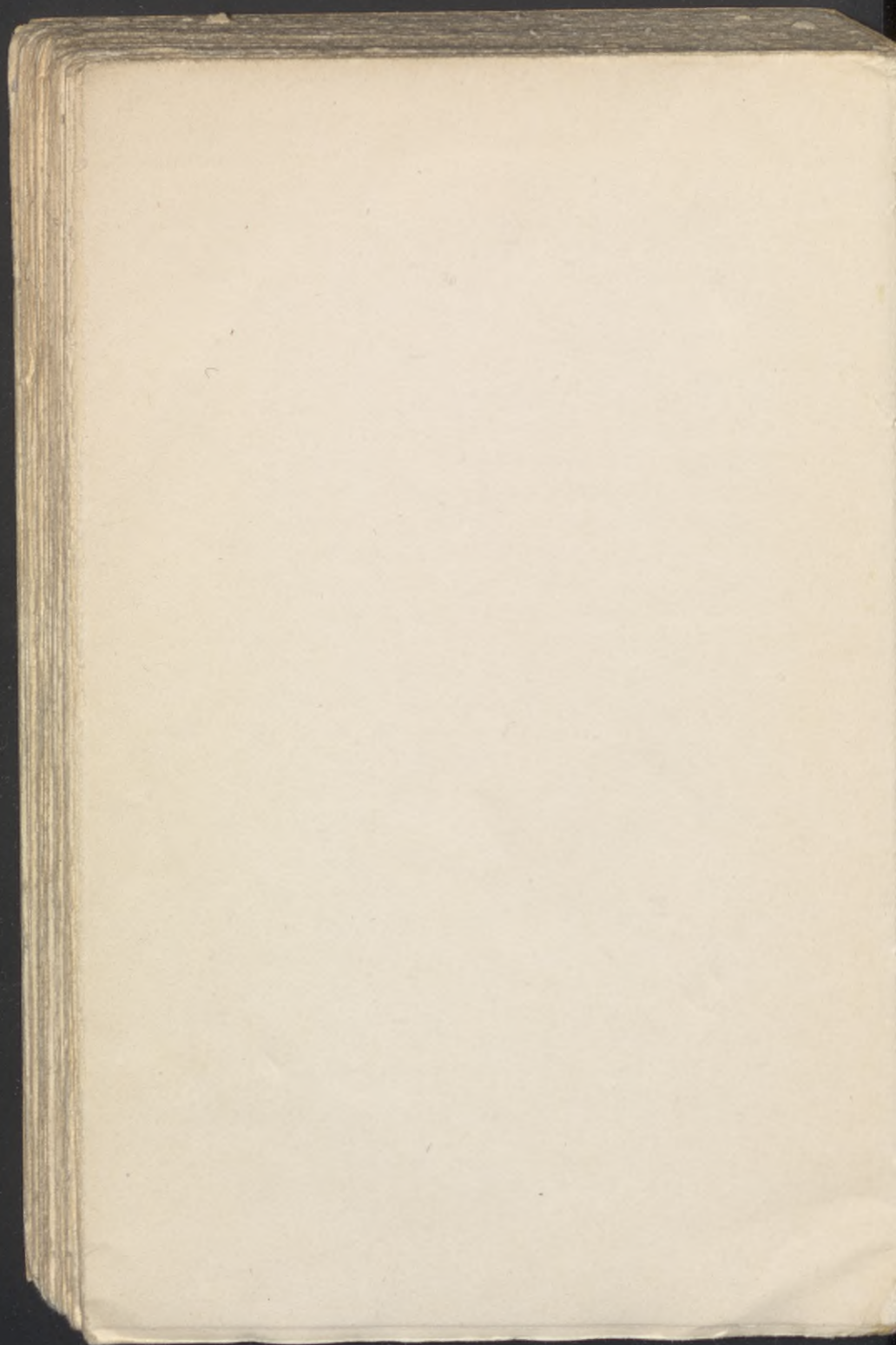
Och tvenne dagar därefter dog hon.

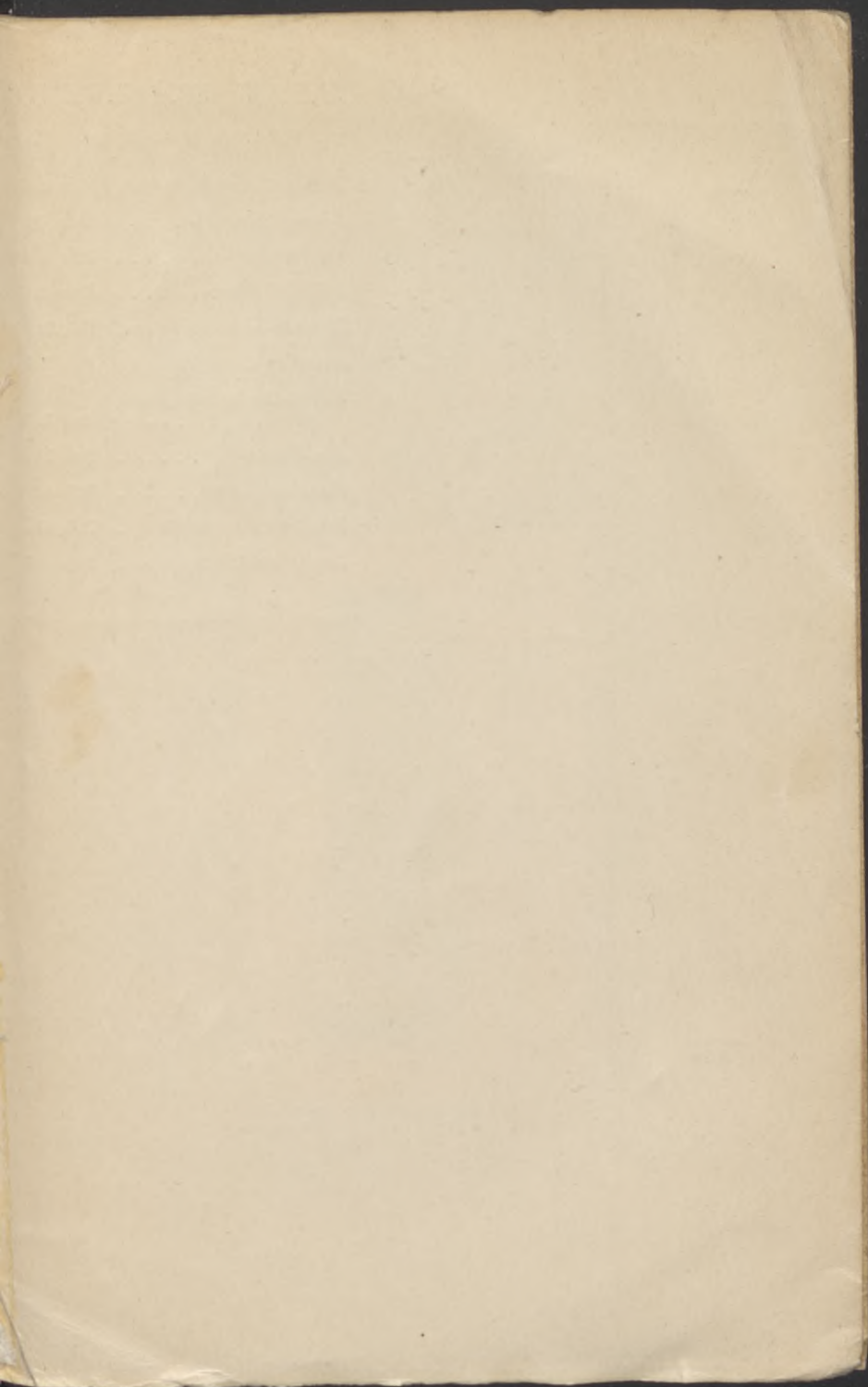
INNEHÅLL.

Venus	5
Lilla helgonet	21
Evigt varar Jerusalem	41
Den första kvinnan	55
Fågel Fenix	101
Drottning Pettersson	119
Fikonen	135
Bröllopsdagen	149
Konungens gärningar	169
Mannen, som blev ett lösbrev	187
De blå silkesstrumporna	203
En biskops själ	223
Divan, som aldrig dog	239

ELIN WÄGNERS

föregående arbeten:

<i>Från det jordiska museet.</i>	Pris 2: 50
<i>Norrtullsligan</i>	Pris 3 kr
<i>Pennskaftet</i>	Pris 1 kr
<i>Helga Wisbeck</i>	Pris 4: 50
<i>Mannen och körsbären.</i>	Pris 3: 75
<i>Camillas äktenskap . . .</i>	Pris 3 kr
<i>Slükten Jernploogs fram- gång</i>	Pris 5: 50
<i>Åsa-Hanna</i>	Pris 11 kr
<i>Kvarteret Oron</i>	Pris 6: 75
<i>Den befriade kärleken . .</i>	Pris 11 kr
<i>Den förödda vingården .</i>	Pris 6: 75

6000236785

Göteborgs universitetsbibliotek

